

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
KOMUNIKĀCIJAS STUDIJU NODAĻA

**IZSLĒGŠANAS KULTŪRAS DISKURSS LATVIJAS DRUKĀTAJOS UN
INTERNETA MEDIJOS UN MIKROBLOGOŠANAS VIETNĒ
“TWITTER” LATVIEŠU VALODĀ 2021. GADĀ**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Kristīne Liepiņa**

Studenta apliecības Nr.: k112044

Darba vadītāja: Dr. sc. comm. Klinta Ločmele

RĪGA 2022

ANOTĀCIJA

Maģistra darba mērķis ir noskaidrot Latvijas drukāto un interneta mediju un latviski rakstošo mikroblogošanas vietnes “Twitter” lietotāju veidoto izslēgšanas kultūras diskursu 2021. gadā un atšķirības starp diskursu drukātajos un interneta medijos un “Twitter”. Darba teorētiskajā daļā aplūkotas teorētiskās pieejas sociālajiem medijiem, to ietekmei uz tradicionālajiem medijiem, kā arī ietvertas pieejas aktīvismam sociālajos medijos un skaidrots izslēgšanas kultūras jēdziens un izslēgšanas kultūras iezīmes. Pētījums veikts, izmantojot kvantitatīvo kontentanalīzi un kritisko diskursa analīzi.

Izslēgšanas kultūras diskurss drukātajos un interneta medijos Latvijā un mikroblogošanas vietnē “Twitter” ir daudzšķautņains, tam raksturīga sadrumstalotība atkarībā no diskursa veidotāju institucionālajām piederībām un diskursīvajām praksēm, kas raksturīgas komunikatīvajai vidē, kurā diskursa veidotājs darbojas.

ATSLĒGVĀRDI: Izslēgšanas kultūra, “Twitter”, Latvijas drukātie mediji, Latvijas interneta mediji, diskurss, kritiskā diskursa analīze

ANNOTATION

The aim of this master's thesis is to find out the discourse of cancel culture that appears in print and internet media in Latvia and on microblogging site "Twitter" in Latvian and the differences between these discourses in year 2021. The theoretical part of the thesis includes theoretical approaches to social media, their influence on traditional media, as well as theoretical approaches to activism on social media and theoretical approaches to cancel culture and its characteristics. Research is done using quantitative content analysis and critical discourse analysis.

The discourse of cancel culture in print and online media in Latvia and on microblogging site "Twitter" in Latvian is multifaceted, characterized by fragmentation depending on institutional relations of discourse creators and discursive practices of the communication environment that these creators operate in.

KEYWORDS: Cancel culture, "Twitter", print media in Latvia, internet media in Latvia, discourse, critical discourse analysis

SATURS

IEVADS.....	6
1. SOCIĀLIE MEDIJI.....	9
1.1. Sociālo mediju jēdziens	9
1.2. Sociālo mediju veidi	12
1.3. Sociālo mediju efekti	15
1.4. Sociālo mediju ietekme uz tradicionālo mediju saturu.....	17
2. AKTĪVISMS SOCIĀLAJOS MEDIJOS.....	19
2.1. Sociālo mediju nozīme aktīvismā.....	19
2.2. Aktīvisms mikroblogošanas vietnē “Twitter”	23
3. IZSLĒGŠANAS KULTŪRA	27
3.1. Izslēgšanas kultūras jēdziens	27
3.2. Izslēgšanas kultūras iezīmes	28
4. PĒTĪJUMA PRIEKŠMETA APRAKSTS	32
4.1. Mikroblogošanas vietne “Twitter”	32
4.2. Latvijas drukātie un interneta mediji.....	33
5. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA UN DIZAINS	35
5.1. Kvantitatīvā kontentanalīze	35
5.2. Diskursa jēdziens.....	37
5.3. Diskursa analīze.....	38
5.4. Kritiskā diskursa analīze.....	39
5.5. Pētījuma dizains.....	43
6. IZSLĒGŠANAS KULTŪRAS DISKURSS DRUKĀTAJOS UN INTERNETA MEDIJOS UN MIKROBLOGOŠANAS VIETNĒ “TWITTER”	46
6.1. Jēdziena “izslēgšanas kultūra” diskurss mikroblogošanas vietnē “Twitter”, drukātajos un interneta medijos Latvijā	46
6.2. “Twitter” ierakstu kvantitatīvs raksturojums.....	49
6.2.1. Izslēgšanas kultūras raksturojums “Twitter” ierakstos.....	52
6.2.2. Vardarbības apakšdiskurss izslēgšanas kultūras diskursā “Twitter”	54
6.2.3. Vārda un izteiksmes brīvības diskurss izslēgšanas kultūras diskursā “Twitter”	57
6.2.4. Liberālisma un konservatīvisma diskurss izslēgšanas kultūras diskursā “Twitter”	62
6.3. Drukāto un interneta mediju publikāciju kvantitatīvs raksturojums	65
6.3.1. Izslēgšanas kultūras raksturojums drukāto un interneta mediju publikācijās.....	67
6.3.2. Vardarbības diskurss izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un tiešsaistes medijos.....	70

6.3.3. Vārda brīvības diskurss izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un interneta medijos.....	72
6.3.4. Liberālisma un konservatīvisma diskurss izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un interneta medijos.....	76
6.4. Izslēgšanas kultūras diskursa “Twitter” un izslēgšanas kultūras diskursa drukātajos un interneta medijos salīdzinājums.....	79
SECINĀJUMI	82
NOBEIGUMS	85
IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI.....	86
PIELIKUMI.....	106
1. pielikums. Empīriskā materiāla atlases shēma drukātajos un interneta medijos.....	106
2. pielikums. Empīriskā materiāla atlases shēma mikroblogošanas vietnē “Twitter”	107
3. pielikums. Kritiskās diskursa analīzes shēma.....	108
4. pielikums. Kvantitatīvās kontentanalīzes shēma.....	109

IEVADS

Pēdējo gadu laikā mikroblogošanas vietnes “Twitter” populārāko mirkļbirku (*hashtag*) vidū regulāri parādās vārdu savienojumi, kas satur vārdu “atcelt” (*cancel*), un kuros tiek aicināts “atcelt” sabiedrībā pazīstamas personas un/vai organizācijas to neētisko, rasistisko, homofobisko u.tml. sabiedrības vairākumam vai tās daļai nepieņemamo izteikumu vai rīcību dēļ. Šis fenomens – gan aicinājumi atcelt, gan atcelšanas process un tā sekas – ieguvis nosaukumu “atcelšanas kultūra” jeb “izslēgšanas kultūra” (*cancel culture*). Turpmāk darbā izmantots termina latviskojums izslēgšanas kultūra, ko piedāvā filozofs, docents Latvijas Universitātē Artis Svece, norādot, ka vārds “izslēgšana” labāk nekā vārdi “atcelšana” vai “dzēšana” ļauj latviešu valodā pārnest šī jēdziena plašo nozīmju kopumu un metaforisko lietojumu.¹

Mudinājumi izslēgt kādu konkrētu personu arvien biežāk lasāmi arī “Twitter” ierakstos latviešu valodā. Vairākos gadījumos šie aicinājumi, kas sākušies “Twitter”, ieguvuši plašu rezonansi arī citās sociālo mediju platformās un nonākuši tradicionālo mediju dienaskārtībā. Izslēgšana un izslēgšanas kultūra tikusi minēta, vētot vairāku mākslinieku, akademiķu, politiķu, uzņēmumu un citu gan publiskajā telpā plaši pazīstamu, gan mazāk zināmu personu un kompāniju izteikumus un rīcības.

Lai gan izslēgšanas kultūras pētniecībai pēdējo četru gadu laikā pievērsušies daudzi ārvalstu pētnieki, Latvijas akadēmiskajā vidē šis fenomens pagaidām vēl nav pētīts. Tā kā izslēgšanas kultūra kļuvusi par nozīmīgu komunikācijas mikroblogošanas vietnē “Twitter” daļu un iespiedusies arī drukāto un interneta mediju dienaskārtībā, ir svarīgi apzināt tās diskursu, lai tādējādi aptvertu šī fenomena izpratni, jēgu un komunikatīvos procesus Latvijā.

Tātad, ņemot vērā, ka izpratne par izslēgšanas kultūru un tās izpausmēm Latvijā vēl tikai veidojas, bet vienlaikus mikroblogošanas vietnē “Twitter” regulāri tiek mudināts kādu izslēgt un šie aicinājumi mēdz piesaistīt arī drukāto un interneta mediju uzmanību, **pētījuma problēmu** veido divas daļas: dažādās izpratnes par to, kas ir izslēgšanas kultūra, gan mikroblogošanas vietnes “Twitter” lietotāju, gan drukāto un interneta mediju žurnālistu vidū, un mijiedarbība un tematu pārnese starp sociālajiem medijiem un drukātajiem un interneta medijiem.

Pētījuma mērķis ir noskaidrot Latvijas drukāto un interneta mediju un latviski rakstošo mikroblogošanas vietnes “Twitter” lietotāju veidoto izslēgšanas kultūras diskursu laikā no

¹ Svece, A. (2020, 28. sept). Izslēgšanas kultūra. *Satori.lv*. Izgūts no <https://satori.lv/article/izslegsanas-kultura>

2021. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 31. decembrim un atšķirības starp diskursu, drukātajos un interneta medijos un “Twitter”.

Lai sasniegtu pētījuma mērķi, tika izvirzīti šādi uzdevumi:

Pētījumi uzdevumi:

1. veidot darba teorētisko pamatu, apkopojot un analizējot teorētiskās pieejas sociālajiem medijiem, aktīvismam sociālajos medijos, izslēgšanas kultūrai un tai raksturīgajām iezīmēm, procesu un ietekmi uz indivīdiem, sabiedrību;
2. apzināt darba temata izpētes pakāpi un iepazīties ar līdzšinējiem akadēmiskajiem darbiem par to;
3. definēt kontentanalīzes kategorijas un izstrādāt šim pētījumam pielāgotu kritiskā diskursa analīzes shēmu (KDA);
4. atlasīt, apkopt, analizēt empīrisko materiālu ar kvantitatīvo kontentanalīzi un KDA;
5. apkopot iegūtos datus, veikt to analīzi un interpretāciju saskaņā ar darba teorētiskajā daļā aprakstītajām teorētiskajām pieejām/atziņām;
6. izdarīt secinājumus par pētījuma rezultātiem un piedāvāt virzienus turpmākajiem iespējamajiem pētījumiem.

Pētnieciskie jautājumi:

1. Kāds ir mikroblogošanas vietnes “Twitter” latviski rakstošo lietotāju veidotais izslēgšanas kultūras diskurss?
2. Kāds ir drukāto un interneta mediju Latvijā veidotais izslēgšanas kultūras diskurss?
3. Kādas tēmas, izslēgšanas iemesli un izslēgšanas kultūras raksturojums atklājas diskursā un kā tie savstarpēji saistīti un mijiedarbojas?
4. Kas kopīgs un atšķirīgs izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un interneta medijos un “Twitter” Latvijā?

Pētījuma objekts: izslēgšanas kultūra drukātajos un interneta medijos un “Twitter”.

Pētījuma priekšmets: izslēgšanas kultūras diskurss Latvijas drukātajos un interneta medijos un mikroblogošanas vietnē “Twitter” latviešu valodā laikā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 31. decembrim.

Darbs strukturēts sešās apakšnodaļās. **Darba teorētisko bāzi** veido nodaļa par sociālajiem medijiem, kurā aplūkotas teorētiskās pieejas sociālajiem medijiem, to veidiem un efektiem, kā arī ietekmei uz tradicionālajiem medijiem. Otrajā nodaļā aplūkotas pieejas aktīvismam sociālajos medijos, tostarp aktīvismam mikroblogošanas vietnē “Twitter”, savukārt trešajā nodaļā skaidrots izslēgšanas kultūras jēdziens un izslēgšanas kultūras iezīmes. Ceturtajā nodaļā īsi raksturots pētījuma priekšmets. Piektajā – metodoloģijas daļā – aprakstītas šajā darbā izmantotās pētniecības metodes – kvantitatīvā kontentanalīze un kritiskā diskursa analīze. Ar

abām pētniecības metodēm analizēts gan drukāto un interneta mediju saturs, gan ieraksti mikroblogošanas vietnē “Twitter”. Savukārt sestā ir darba noslēdzošā darba nodaļa, kas veltīta rezultātu analīzei un skaidrošanai.

Pētījumam nepieciešamie dati un to ieguve: Pētījumā izmantotais datu korpuss iegūts no “Twitter” ierakstiem latviešu valodā laika posmā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 31. decembrim, kā arī Latvijas drukāto un interneta mediju publikācijām tādā pat periodā. Kopumā analīzei tika atlasītas 130 drukāto un interneta mediju publikācijas, kvantitatīvajai kontentanalīzei – 356 “Twitter” ieraksti, bet KDA 134 ierakstu pavedieni, kas ietver sākotnējo ierakstu un visas atbildes uz to.

Šajā darbā aplūkotās izslēgšanas kultūras popularitāte turpina pieaugt gan pasaulē, gan Latvijā. Ņemot vērā, ka izslēgšanas kultūra Latvijā vēl nav pētīta, šis **darbs sniegs pienesumu** izpratnei par izslēgšanas kultūras fenomenu, kura nozīme kā sociālo mediju, tā tradicionālo mediju vidē Latvijā turpina pieaugt. Šis maģistra darbs var kalpot par pamatu arī citiem pētījumiem par izslēgšanas kultūru un ar to saistītiem procesiem dažādās mediju vidēs.

1. SOCIĀLIE MEDIJI

Sociālo mediju pirmsākumi datējami ar pagājušā gadsimta 90. gadiem, un šobrīd saskaņā ar Vācijas tirgus un patērētāju pētījumu kompānijas “Statista” datiem, sociālos medijus izmanto vairāk nekā puse pasaules iedzīvotāju – 4,65 miljardi.^{2,3} Ne tikai sociālie mediji, bet digitālie mediji kopumā ir mainījuši cilvēku savstarpējās komunikācijas veidus.⁴ Kopš sociālo mediju parādīšanās, komunikācijas zinātnes pētnieki ir centušies izprast to ietekmi un nozīmi dažādās dzīves jomās, sākot no indivīda un beidzot ar globālo līmeni.

Tā kā viens no maģistra darba uzdevumiem ir noskaidrot mikroblogošanas vietnes “Twitter” lietotāju veidoto izslēgšanas kultūras diskursu, nepieciešams gūt teorētisku izpratni par sociālajiem medijiem, tostarp “Twitter”. Šajā nodaļā skaidrotas terminoloģiskās atšķirības starp darbā lietotajiem jēdzieniem “sociālie mediji”, “sociālie tīkli” un “sociālās tīklošanās vietnes”, aplūkoti sociālo mediju veidi, efekti, Nodaļas nobeigumā uzmanība vērsta uz tradicionālo mediju un sociālo mediju mijiedarbību.

1.1. Sociālo mediju jēdziens

Sociālo mediju un tehnoloģiju attīstība, sekmējusi dažādu terminu un jēdzienu, ar kuriem skaidrotas kā vispārīgas, tā ļoti specifiskas sociālo mediju nianšes, veidošanos. Nereti gan tādi jēdzieni kā “sociālie mediji”, “sociālie tīkli” (*socila networks*), “sociālo tīklu vietnes” (*social network sites*) tiek lietoti kā sinonīmi, nepievēršot uzmanību to atšķirībām. Šajā apakšnodaļā sniegts darbam aktuālo digitālās vides jēdzienu skaidrojums un iezīmētas to terminoloģiskās atšķirības.

Sociālie mediji ir kļuvuši par integrālu ikdienas dzīves sastāvdaļu, un pasaule tiešsaistē ir tikpat reāla kā pasaule bezsaistē, tādēļ uz sociālajiem medijiem jāraugās, ka uz vietu, kur daudzi pavada lielu daļu savas dzīves, paralēli dzīvei mājās, darbā un savā kopienā.⁵ Dažādas zinātnes disciplīnas sociālos medijos definē dažādi, un nereti atšķirības novērojamas arī vienas zinātniskās disciplīnas ietvaros. Kā norāda komunikācijas zinātnes pētnieki Kalebs Kars (*Caleb Carr*) un Rebeka Heisa (*Rebecca Hayes*), viens no izaicinājumiem, mēģinot definēt sociālos medijus, ir balstīšanās konkrētu platformu piemēros, jo tie visbiežāk nav pilnībā attiecināmi uz citiem sociālajiem medijiem, kā arī jebkurš definējums, kas teoretizē par

² Statista Research Department. (2022, 8. febr.). Social media – Statistics & Facts. Retrieved from https://www.statista.com/topics/1164/social-networks/#topicHeader__wrapper

³ The World Bank. [b.d.] *Population, total*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

⁴ Fenton, N. (2012). The Internet and Social networking. In Curran, J., Fenton, N., Freedman, D. (Eds.) *Misunderstanding the Internet*. (pp. 123–148). New York: Routledge. P. 123.

⁵ Miller, D., Costa, E., Haynes, N. (2016). *How the World Changed Social Media*. [UCL Press open access HTML]. Retrieved from <https://ucldigitalpress.co.uk/Book/Article/10/35/> P. 7.

konkrētu sociālo mediju ir spēkā esošs tikai tik ilgi, kamēr konkrētais sociālais medijs ir stabils un nemainās nedz izmantotās tehnoloģijas, nedz veids, kādā tā lietotāji komunicē.⁶

Liela daļa sociālo mediju definīciju saista tos ar lietotāju radītu saturu. Kā skaidro pētnieks Eftimij Konstantinidis (*Eftymios Constantinides*), tā kā sociālie mediji atbalsta lietotāju savstarpējo komunikāciju un sociālo tīklošanos, ir iespējama informācijas un zināšanu demokratizācija, kas indivīdus no satura patērētājiem padara satura radītājos.⁷ Pētnieki Asma el Ouiridi (*Asma el Ouiridi*), Mariama el Ouiridi (*Mariam el Ouiridi*), Jese Sēgers (*Jesse Segers*) un Ēriks Henderiks (*Erik Henderickx*) sociālos medijus definē kā: “Web 2.0 tehnoloģijās balstīts mobilo un tīmekļa platformu kopums, kas ļauj lietotājiem mikro, mezo un makro līmeņos dalīties un ģeogrāfiski atzīmēt lietotāju radītu saturu (attēlus, tekstu, audio, video un spēles), sadarboties un veidot tīklus un kopienas ar iespēju sasniegt un iesaistīt plašu auditoriju.”⁸

Arī pētnieks Tomass Zeitcofs (*Thomas Zeitcoff*), definējot sociālos medijus, norāda uz to piedāvātajām iespējam dalīties ar saturu, uzsverot gan, ka dalīšanās ar idejām un saturu notiek tiešsaistes kopienas ietvaros. Viņš izceļ vēl vienu sociālo mediju iezīmi – iespēju sekot saturam un idejām.⁹ Savukārt profesore Laura Denardī (*Laura DeNardis*), rakstot par neētiskajiem aspektiem sociālo mediju tehnoloģiskajā infrastruktūrā, norāda, ka sociālajiem medijiem piemīt trīs iezīmes: “lietotāju ģenerēta satura pieejamība, iespēja indivīdiem tiešā veidā sadarboties ar citiem indivīdiem un saturu, un iespēja izvēlēties un/vai noteikt tīkla savienojumus ar citiem indivīdiem.”¹⁰

Turpretim pētniece Mirka Madjanu (*Mirca Madianou*) norāda uz ierobežojumiem sociālo mediju definējumā – sociālie mediji ir pārāk vispārīgs jēdziens, savukārt atsevišķu platformu definēšana pārāk specifiska. Tādēļ viņa piedāvā jēdzienu polimediji (*polymedia*), kas uz katru atsevišķo mediju vai platformu raugās kontekstā ar citiem medijiem, pievēršot uzmanību tam, kā lietotāji izmanto platformu atšķirības dažādu attiecību pārvaldīšanā.¹¹ Lai gan par polimedijiem runājuši arī citi pētnieki, šobrīd nav iespējams apgalvot, ka šis jēdziens

⁶ Carr, T. C. & Hayes, A. R. (2015). Social Media: Defining, Developing, and Divining. *Atlantic Journal of Communication*, 23(1), 46–65. doi:10.1080/15456870.2015.972282

⁷ Constantinides, E. (2014). Foundations of Social Media Marketing. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 148, 40–57. doi:https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.016.

⁸ Ouiridi, M. E., El Ouiridi, A., Segers, J., & Henderickx, E. (2014). Social Media Conceptualization and Taxonomy: A Lasswellian Framework. *Journal of Creative Communications*, 9(2), 107–126. doi:https://doi.org/10.1177/0973258614528608

⁹ Zeitcoff, T. (2017). How Social Media Is Changing Conflict. *Journal of Conflict Resolution*. 61(9), 1970–1991. doi: https://doi.org/10.1177/0022002717721392

¹⁰ DeNardis, L. (2014). The Social Media Challenge to Internet Governance. In Graham, M. & Dutton, H. W. (Eds.). *Society & the Internet. How Networks of Information and Communication are Changing Our Lives*. (pp. 349–359). Oxford: Oxford University Press. P. 348.

¹¹ Madianou, M. (2015). Polymedia and Ethnography: Understanding the Social in Social Media. *Social Media + Society*. doi:https://doi.org/10.1177/2056305115578675

būtu nostūmis sociālo mediju jēdzienu otrajā plānā. Tāpat jāņem vērā, ka tehnoloģijām turpinot attīstīties, attīstīsies mainīsies arī sociālo mediju definīcijas. Pieaugot mobilo ierīču, lietotņu un vienmēr klātesošo mediju nozīmīgumam ikdienā, termins sociālie mediji var tikt pilnībā aizstāts ar ko citu.¹²

Sociālo mediju kontekstā nereti pamīšus tiek lietoti jēdzieni sociālie tīkli un sociālo tīklu vietnes. Pirms ķerties pie šo jēdzienu skaidrojuma, svarīgi saprast, ka jēdziens sociālie tīkli akadēmiskajā vidē radies jau krietni pirms sociālo mediju parādīšanās – dažādās formās tas pastāv jau teju gadsimtu.¹³ Sociālie mediji ir tikai viena no sociālo tīklu sastāvdaļām.¹⁴ Sociālie tīkli nav ierobežoti tiešsaistes vidē – tie var pastāvēt gan tiešsaistē, gan bezsaistē.¹⁵ Pētnieki Deivs Noks (*David Knoke*) un Songs Jangs (*Song Yang*) skaidro, ka sociālie tīkli ir aktoru vai citu vienību kopums un tajos definēto attiecību kopums vai kopumi. Lai gan nereti par aktoriem tiek uzskatīti cilvēki, tie var būt arī kolektīvas vai apkopotas vienības – komandas, organizācijas, politiskās partijas u.c.¹⁶ Sociālie tīkli ir ergocentriski un diviem indivīdiem nekad nebūs identiski sociālie tīkli.¹⁷

Tāpat svarīgs ir nošķirums arī starp jēdzieniem sociālo tīklu vietnes un sociālās tīklošanās vietnes (*social networking sites*). Arī šie jēdzieni nereti tiek lietoti kā sinonīmi, taču starp tiem pastāv atšķirības. Pētnieces Dana Boida (*Danah Boyd*) un Nikola Elisona (*Nicole Ellison*), sociālo tīklu vietnes definē kā tīmeklī balstītus servisu, kas konkrētā sistēmā ļauj indivīdiem veidot publiskus vai daļēji publiskus profilus, noteikt ar kādiem lietotājiem būs savienojums, kā arī apskatīt un darboties ar izveidotajiem savienojumu sarakstiem.¹⁸ Savukārt tīklošanās jēdziens saskaņā ar Boidas un Elisonas rakstīto uzsver attiecību ierosināšanu, lielākoties starp svešiniekiem, un, lai gan nereti sociālajos tīklos ir iespējama tīklošanās, tā nav sociālo tīklu galvenā pastāvēšanas būtība, jo sociālie tīkli visbiežāk tiek izmantoti, lai tiešsaistē apstiprinātu kontaktus, kas jau iegūti bezsaistē.¹⁹

Sociālo tīklu vietnes sastāv no personalizētiem digitālajiem artefaktiem, kurus kūrē trešās puses, un šie artefakti tiek asinhroni izplatīti konkrētiem cilvēkiem viņiem piemērotā

¹² Highfield, T. (2016). *Social Media and Everyday Politics*. Cambridge: Polity Press. P. 6.

¹³ Hogan, B., Wellman, B. (2014). The Relational Self-Portrait: Selfies Meet Social Networks. In Graham, M., Dutton, H. W. (Eds.). *Society & the Internet. How Networks of Information and Communication are Changing Our Lives*. (pp. 53–66). Oxford: Oxford University Press. P. 58.

¹⁴ Knoke, D., Yang, S. (2020). *Social Network Analysis*. Thousand Oaks: SAGE Publications. P. 1.

¹⁵ Scott, J. (2017). *Social network analysis*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781529716597> P. 2.

¹⁶ Knoke, D., Yang, S. (2020). *Social Network Analysis*. P. 1.

¹⁷ Baym, K. N. (2010). *Personal Connections in the Digital Age*. Cambridge: Polity Press. P. 90.

¹⁸ Boyd, M. D., Ellison, B. N. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 13(1), 210–230. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>

¹⁹ Turpat.

laikā un viņu pašu fiziskajos iestatījumos. Pretēji sinhronai komunikācijai, kas noris reālajā laikā, asinhronai komunikācijai ir nepieciešams medijs, kura uzglabāt informāciju.²⁰

Tātad saskaņā ar Boidas un Elisonas definējumu ne visas sociālās tīklošanās vietnes ir sociālie tīkli, taču gan sociālās tīklošanās vietnes, gan sociālie tīkli ir sociālie mediji. Sekojot šādam definējumam, izriet, ka šajā darbā aplūkotā vietne “Twitter” ir sociālais medijs un sociālās tīklošanās vietne, taču tas nav sociālā tīkla vietne.

1.2. Sociālo mediju veidi

Kā liecina iepriekšējā apakšnodaļā aplūkotās dažādās sociālo mediju definīcijas – šis termins ir plašs un sniedz virspusēju pārskatu par to, kas ir sociālie mediji, neskaidrojot atšķirības starp dažādām platformām un to veidiem. Raugoties uz sociālajiem medijiem padziļināti, pētnieki piedāvā vairākas dažādas klasifikācijas, tās balstot atšķirīgos sociālo mediju aspektos.

Lai gan akadēmiskajā vidē noris diskusijas par to, ka nepastāv stingri definētas sociālo mediju platformu tipoloģijas, liela daļa pētnieku izceļ vairākas kategorijas, kas pastāv kopējā ekoloģijā, tostarp: sociālās tīklošanās vietnes, profesionālās tīklošanās vietnes, blogi, mikroblogošanas pakalpojumu vietnes, vikivietnes (*wikis*), video un attēlu dalīšanās vietnes (dēvētas arī par multimediju vai mediju dalīšanās vietnēm), sociālo ziņu un grāmatzīmju vietnes, kā arī lietotāju un ziņojumu forumi.²¹

Viens no variantiem, kā kategorizēt sociālos medijus, ir tos sasaistīt ar jau pastāvošām teorijām. Piemēram, pētnieki Andreas Kaplans (*Andreas Kaplan*) un Maikls Henlains (*Michael Haenlein*) piedāvājuši sociālo mediju platformas kategorizēt, vērtējot platformās iespējamo sociālo klātbūtni/mediju piesātinājumu un iespējamo sevis reprezentāciju/sevis izpaušanu. Saskaņā ar šādu klasifikāciju, piemēram, blogi atrodami pie platformām ar augstu sevis reprezentāciju/sevis izpaušanu, bet zemu sociālo klātbūtni/mediju piesātinājumu, savukārt gluži pretējā kvadrantā ar zemu sevis reprezentāciju/sevis izpaušanu, bet augstu sociālo klātbūtni/mediju piesātinājumu klasificētas virtuālās spēļu pasaules.²²

Tāpat sociālos mediju iespējams kategorizēt atkarībā no to lietošanas mērķa. Šāda veida kategorizāciju piedāvā jauno mediju pētniece Hosē van Daika (*Jose van Dijck*).²³

²⁰ Hogan, B., Wellman, B. (2014). The Relational Self-Portrait: Selfies Meet Social Networks. In Graham, M., Dutton, H. W. (Eds.) *Society & the Internet. How Networks of Information and Communication are Changing Our Lives*. P. 53.

²¹ Ouiridi, M. E., El Ouiridi, A., Segers, J., & Henderickx, E. (2014). Social Media Conceptualization and Taxonomy: A Lasswellian Framework. *Journal of Creative Communications*, 9(2), 107–126.

²² Kaplan, A., Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59–68. doi:10.1016/j.bushor.2009.09.003

²³ van Dijck, J. (2013). *The culture of connectivity: a critical history of social media*. Oxford: Oxford University Press. P. 8.

- sociālas tīklošanās vietnes – mērķis ir savstarpējo kontaktu veicināšana starp indivīdiem un grupām, atdarinot dažāda veida savienojumus (profesionālos, personīgos u.tml.) un veicinot vājās saites;
- lietotāju ģenerētā satura vietnes – mērķis ir gan amatieru, gan profesionāļu radītā satura apmaiņa;
- tirdzniecības un mārketinga vietnes – mērķis ir tirdzniecība;
- spēļu vietnes – primāri paredzētas spēļu spēlēšanai.²⁴

Starp šiem sociālo mediju veidiem gan nepastāv stingras robežas, un nereti platformas, kas darbības sākumā ietilpst vienā kategorijā, attīstoties modificējas, un sāk pārņemt arī citu kategoriju funkcijas.²⁵ Tātad saskaņā ar van Daikas piedāvāto sociālo mediju iedalījumu darbam aktuālais sociālais medijs “Twitter” ir sociālās tīklošanās vietne. Arī pētniece Šellija Bulianna (*Shelly Boulianne*) sociālo medijus izdala atkarībā no to lietošanas mērķa, taču viņa atšķirībā no van Daikas piedāvā trīs galvenos veidus: informācijas un/vai ziņu ieguve, tīklošanās jeb attiecību dibināšanas/uzturēšana un politiskās izpausmes.²⁶

Vienotas un visaptverošas sociālo mediju definīcijas meklējumos, pētnieki A. el Ouiridi, M. el Ouiridi, Sēgers un Henderiks veikuši 179 zinātniskajos rakstos ietverto kopumā 23 sociālo mediju definīciju kontentanalīzi, kuras kategorijas balstīja komunikācijas teorētiķa Harolda Lasvela (*Harold Lasswell*) formulā. Viņi piedāvā sociālos medijus kategorizēt atbilstoši kanāliem:

- “lietotāji (“kurš”/”kuram)”, kas var būt mikro, mezo un makro līmeņos;
- saturs (“kas”), kas var tikt realizēts dažādos formātos (teksts, attēli, video, audio vai spēles);
- funkcija (“kāpēc”), t.i. dalīšanās, sadarbība, tīklošanās vai ģeolokācija.”²⁷

Šo klasifikāciju iespējams vizualizēt “sociālo mediju kubā” (1. attēls), kas, kā norāda autori, derīgs ne tikai esošo sociālo mediju klasifikācijai, bet potenciāli, arī jaunu izveidei, jo var palīdzēt identificēt jaunas kubā iekļauto dimensiju kombinācijas.²⁸ Šādā klasifikācijā darbā aplūkotā mikroblogošanas vietne “Twitter” lietotāju dimensijā atbilst visiem trim līmeņiem (mikro, mezo, makro), satura dimensijā – teksts, attēli, video, bet funkcijas dimensijā – tīklošanās un dalīšanās.

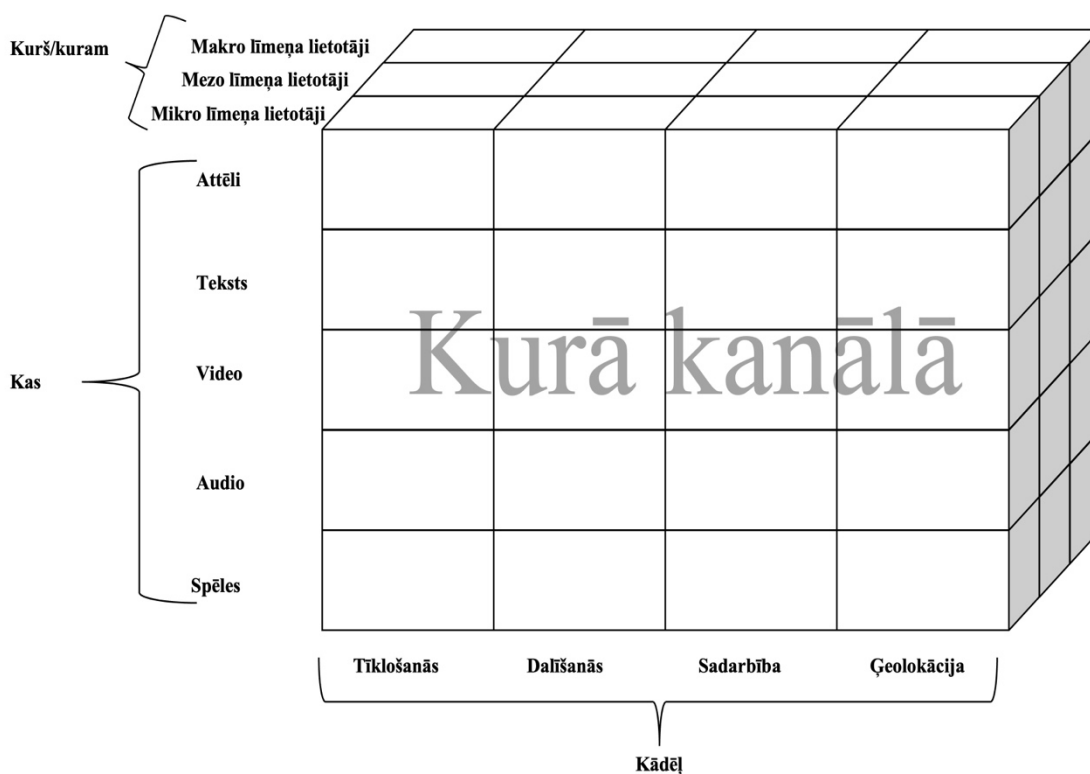
²⁴ van Dijck, J. (2013). *The culture of connectivity: a critical history of social media*. P. 8.

²⁵ Turpat. 9. lpp.

²⁶ Boulianne, S. (2019). Revolution in the making? Social media effects across the globe. *Information, Communication & Society*, 22(1), 39-54. doi: 10.1080/1369118X.2017.1353641

²⁷ Ouiridi, M. E., El Ouiridi, A., Segers, J., & Henderickx, E. (2014). Social Media Conceptualization and Taxonomy: A Lasswellian Framework. *Journal of Creative Communications*, 9(2), 107–126.

²⁸ Turpat.

1.1. att. *Sociālo mediju kubs.*²⁹

Kategorizēt iespējams ne tikai sociālos medijus, bet arī doties soli dziļāk un veikt sociālo tīklošanās vietņu kategorizāciju. Pētnieks Džeimss Poters (*James Potter*) izdala trīs sociālo tīklošanās vietņu veidus – **iepazīšanās vietnes, draudzību veidošanai un/vai uzturēšanai paredzētas vietnes, kā arī vietnes, kurās dalīties ar viedokli**. Šos trīs sociālās tīklošanās vietņu veidus atšķir iespējas, kādas platformas piedāvā lietotāju vajadzību apmierināšanai. Draudzību veidošanai un/vai uzturēšanai paredzētas vietnes piedāvā iespēju lietotājiem sociāli mijiedarboties – sastapt citus lietotājus un radīt/uzturēt draudzības saites ar tiem. Iepazīšanās vietnes piedāvā romantisku sastapšanos iespējas cilvēkiem, gan īstermiņa randiņu pieredzes gūšanai, gan ilgtermiņa romantisku attiecību iegūšanai. Vietnes, kurās dalīties ar viedokli, tostarp “Twitter”, piedāvā lietotājiem iespēju dalīties ar saviem uzskatiem. Pastāv arī tādas platformas, kas piedāvā iespēju apmierināt vairāk nekā vienu no augstākminētajām vajadzībām.³⁰

Tātad līdzīgi kā ar sociālo mediju jēdzienu, arī to klasifikācijai nav vienotas pieejas. Kā liecina nodaļā aplūkoti klasifikācijas piemēri, to iespējams balstīt mediju kanālos, teorētiskajās pieejas, izmantošanas mērķos un sociālo mediju radītajos efektos.

²⁹ Ouiridi, M. E., El Ouiridi, A., Segers, J., & Henderickx, E. (2014). Social Media Conceptualization and Taxonomy: A Lasswellian Framework. *Journal of Creative Communications*, 9(2), 107–126.

³⁰ Potter, W. J. (2021). *Digital Media Effects*. London: Rowman & Littlefield. P. 102.

1.3. Sociālo mediju efekti

Digitālajiem medijiem, tostarp sociālajiem medijiem, tāpat kā tradicionālajiem medijiem, piemīt efekti. Vispārināti raksturojot mediju efektus, Poters norāda, ka mediju efekti ir tas, kas parādās mediju ietekmes rezultātā. Tie var būt pozitīvi, negatīvi un parādīties neatkarīgi no tā, vai medijam bija nolūks tos radīt, vai nē. Mediju efekti var skart kā indivīdus, tā institūcijas un sabiedrību kopumā. Tie var parādīties uzreiz pēc mediju lietošanas, tās laikā, vai arī ilgākā laika periodā un ilgt mirkli vai pat visu dzīvi. Mediju efektiem ir potenciāls radīt pārmaiņas, taču tie var arī nostiprināt jau indivīdā iesakņojušos uzskatus. Ne visi efekti ir viegli pamanāmi, dažkārt tie dziļi noslēpti (latenti). Mediju efekti var būt mērķēti un iedarboties gan tieši, gan netieši. Iespējams novērot gan atsevišķus efektus, gan mediju efektu kaskādes, kur viens efekts rezultējas nākamajā.³¹

Mediju efektiem var izdalīt vairākus veidus saskaņā ar dažādām dimensijām: laiks (cik ātri efekts parādās – uzreiz vai ilgākā laika periodā), ilgums (īslaicīgs vai paliekošs), pārmaiņas (izmaiņas vai to neesamība), manifestācija (novērojama vai slēpta), valence (pozitīva, negatīva, neitrāla), nolūks (vai tā neesamība), efekta lielums (mikro vai makro), efekta veids (kognitīvais, uzskatu, attieksmes, ietekmes, psiholoģisks, uzvedības).³²

Sociālie mediji formē un ietekmē indivīdu viedokļus par sevi un citiem arī laikā, kad persona tos aktīvi nelieto.³³ Digitālie mediji indivīdiem dod iespēju dalīties ar savu viedokli tādā veidā, kādā to nedod analogie mediji, līdz ar to digitālie mediji ir radījuši pavisam jaunu mediju efektu kategoriju. Visizplatītākie digitālo mediju efekti saistīti ar to spēju ierosināt emocijas, tādējādi gan veidojot, gan apstiprinot jau pastāvošās attieksmes un uzskatus.³⁴ Tāpat sociālie mediji pastiprinājuši esošās un jaunās attiecības, taču šo attiecību kvalitāte ir cits jautājums, jo daļa no tām zaudējušas savu daudzslāņainību un ir drīzāk virspusējas un atšķaidītas.³⁵ Kopumā efekti, kādi piemīt sociālo mediju lietošanai, atkarīgi no tā, kādam mērķim attiecīgos sociālos medijus izmanto.³⁶

Katram no Potera piedāvātajiem sociālās tīklošanās vietņu veidiem, piemīt atšķirīgi efekti. Draudzību veidošanai un/vai uzturēšanai paredzētajām vietnēm piemīt **uzvedības** (piemēram, lietošanas paradumi, atkarība, kibernobings u.c.), **ietekmes** (piemēram, garastāvokļa vadība, izdegšanas sajūta, depresija, parasociālo attiecību pieredze), **psiholoģiskie, uzskatu** (piemēram, var ietekmēt uzskatus par sociālajām normām un

³¹ Potter, W. J. (2021). *Digital Media Effects*. P. 23.

³² Turpat. 15–17. lpp.

³³ Bollmer, G. (2018). *Theorizing Digital Cultures*. Los Angeles: SAGE. P. 10–11.

³⁴ Potter, W. J. (2021). *Digital Media Effects*. P. 102.

³⁵ van Dijk, J. (2020). *The digital divide*. Cambridge: Polity. P. 121–122.

³⁶ Boulianne, S. (2019). Revolution in the making? Social media effects across the globe. *Information, Communication & Society*, 22(1), 39-54.

narcisismu), **attieksmes** (piemēram, kā vērtē citus, kā novērtē savu ķermeni (*body image*)) un **kognitīvie** efekti. Savukārt iepazīšanās vietņu pētnieki lielākoties fokusējušies tieši uz **uzvedības** efektiem, mēģinot izzināt, kādēļ cilvēki izmanto saites, un kādas ir šīs lietošanas pozitīvās un negatīvās sekas. Turpretim vietņu kurās dalīties ar viedokli, efektu pētnieki uzmanību fokusējuši uz **uzvedības** (piemēram, ietekmes modeļiem, iesaisti kolektīvās aktivitātēs, dalīšanos ar ziņu saturu, sociālo atbalstu, politisko līdzdalību bezsaisītē), **attieksmes** (piemēram, attieksmju apstiprināšanu un maiņu, un atbalss kambaru (*echo chambers*) veidošanos) un **ietekmes** efektiem (piemēram, ietekmi uz sajūtām).³⁷

Poters norāda, ka visspēcīgākie sociālo tīklošanās vietņu efekti saistīti ar šo vietņu spēju pakļaut indivīdus to ietekmei (*exposure*) un izsaukt viņu rīcību laikā, kamēr tie tiek lietoti, lai apmierinātu vajadzības pēc draudzības veidošanas un uzturēšanas, romantisko attiecību veidošanas un dalītos ar informāciju par dažādiem tematiem. Tāpat sociālās tīklošanās vietnes tiek izmantotas, lai izsauktu kādas konkrētas emocijas, veidotu un apstiprinātu attieksmes un stiprinātu esošos uzskatus.³⁸ Tā kā sociālo mediju vidē būtiska loma ir savstarpējām draudzībām un informācijas filtrēšanai, kurā viens no kritērijiem informācijas atbilstības noteikšanai ir draudzības saites, tie var saasināt atbalss kambaru efektu.³⁹

Kā norāda pētnieks Grants Bolmers (*Grant Bollmer*), digitālās kultūras, kuras daļa ir arī sociālie mediji, ietvaros uz tehnoloģijām raugās kā uz politiskā spēka vietām (*sites of political power*), vērtējot veidus, kādos tehnoloģijas attiecas pret dažādām institūcijām – daļa tiek pozicionētas kā pārākas vai autoritatīvas, bet daļa kā kontrolējamas vai pārvaldāmas, un līdz ar to kādas institūcijas un uzvedības modeļi tiek uzteikti un atzīti, bet citas – nopelti.⁴⁰

Sociālo mediju platformas ir dinamiski un mainīgi objekti. Tās tiek uzlabotas dažādu mērķu sasniegšanai, tostarp: lai stiprinātu atbilstību lietotāju vajadzībām, sekmētu platformu īpašnieku mērķus, lai reaģētu uz izmaiņām konkurējošās platformās, lai reaģētu uz tehnoloģiskajām un infrastruktūras izmaiņām.⁴¹

Tātad sociālie mediji auditorijā rada ļoti dažādus efektus, kas atkarīgi gan no sociālā medija veida, gan mērķiem, kādiem indivīds tos izmanto. Ņemot vērā sociālo mediju dinamisko dabu, efekti var mainīties, mainoties pašiem sociālajiem medijiem un turpinoties tehnoloģiskajai attīstībai. Sociālie mediji ne tikai atstāj efektus uz to lietotājiem, bet arī uz organizācijām un institūcijām, tostarp tradicionālajiem medijiem.

³⁷ Potter, W. J. (2021). *Digital Media Effects*. P. 105–116.

³⁸ Turpat. 116. lpp.

³⁹ Meraz, S. (2009). The Many Faced “You” of Social Media. In: Papacharissi, Z. (Ed.). *Journalism and Citizenship. New Agendas in Communication*. (pp. 123–48). New York: Routledge. P. 125.

⁴⁰ Bollmer, G. (2018). *Theorizing Digital Cultures*. P. 10–11.

⁴¹ van Dijck, J. (2013). *The culture of connectivity: a critical history of social media*. P. 7.

1.4. Sociālo mediju ietekme uz tradicionālo mediju saturu

Sociālajiem medijiem raksturīga atvērtība lietotāju iesaistei un šī orientācija uz iesaistes veicināšanu, ir mainījusi tradicionālo mediju ietekmi tiešsaistes vidē.⁴² Sociālo mediju un tehnoloģiju attīstība padarījusi sociālos medijus par vietu, kur auditorija primāri iegūst un izplata informāciju, tostarp ziņas, līdz ar to sociālo mediju platformas kļuvušas par ļoti nozīmīgu elementu ziņu radīšanas un izplatīšanas ķēdē.⁴³ Līdz ar sociālo mediju attīstību, tradicionālajiem medijiem vairs nav iespējas strikti kontrolēt ziņu rašanās un izplatīšanas instrumentus, jo indivīdi var izlemt, kas uzskatāms par ziņām un kurām ziņām ir nozīme.⁴⁴ Tas padara sarežģītu vēl kādu būtisku mediju īpašību – būt notikuma vietā pirmajiem.⁴⁵

Vairākas pasaulē plaši izmantotas sociālo mediju platformas, tostarp “Twitter” un “Facebook” ir kļuvušas par centrālajiem mezgliem platformu ekosistēmā, tajā darbojoties arī kā ziņu agregatori.⁴⁶ Tāpat sociālie mediji arvien biežāk kļūst par tradicionālo mediju informācijas avotiem.⁴⁷ Piemēram, “Twitter” žurnālistiem kļuvis par ērtu un efektīvu rīku informācijas un ziņu meklēšanai, to sekmē šīs mikroblogošanas vietnes publiskā un interaktīvā vide. “Twitter” ieraksti tiek izmantoti dažādiem mērķiem: lai uzzinātu sabiedrībā pazīstamu cilvēku viedokļus un pieredzes, lai ar citātu palīdzību papildinātu un/vai ilustrētu ziņu stāstus, lai uzzinātu par notikumiem, kas ir ziņu vērti.⁴⁸

Ziņas sociālajos medijos iespējams iegūt dažādos veidos – gan aktīvi tās meklējot, gan patērējot saturu, ko radījuši vai ar ko dalījušies citi sociālo mediju lietotāji.⁴⁹ Tā kā atšķirībā no ziņu vietnēm, šajās platformās ar ziņām var dalīties ne tikai profesionāli žurnālisti, saturs, ar ko notiek dalīšanas, kļuvis heterogenāks un nejaušāks.⁵⁰

Kā liecina pētnieku Marsela Brousmas (*Marcel Broersma*) un Toda Grehema (*Todd Graham*) pētījums par sociālo mediju lietojumu britu un nīderlandiešu tabloīdu žurnālistu

⁴² Meraz, S. (2009). The Many Faced “You” of Social Media. In: Papacharissi, Z. (ed.). *Journalism and Citizenship. New Agendas in Communication*. (pp. 123–148). P. 124–125.

⁴³ Bossio, D. (2019). *Journalism and Social Media: Practitioners, Organisations and Institutions*. Hawthorn: Palgrave Macmillan. P. 3.

⁴⁴ Meraz, S. (2009). The Many Faced “You” of Social Media. In: Papacharissi, Z. (ed.). *Journalism and Citizenship. New Agendas in Communication*. (pp. 123–148). P. 140–142.

⁴⁵ Sihvonen, M., Simpson, S. (2015). Changing media policy environments and the production of news. In Graham, G., Greenhill, A., Shaw, D., & Vargo, C. J. (Eds.). *Content is king: News media management in the digital age*. (pp. 145–162). [ProQuestEbook central] Retrieved from <https://ebookcentral-proquest-com.databases.lanet.lv/lib/lulv/reader.action?docID=2147101&ppg=6> P.147.

⁴⁶ van Dijck, J., Poell, T. & de Waal, M. (2018). *The platform society: public values in a connective world*. New York: Oxford University Press. P. 52–53.

⁴⁷ Paulussen, S. & Harder, A. R. (2014). Social Media References in Newspapers. *Journalism Practice*, 8(5), 542–551. doi:10.1080/17512786.2014.894327

⁴⁸ Broersma, M. & Graham, T. (2013) Twitter as a News Source. *Journalism Practice*, 7(4), 446–464. doi:10.1080/17512786.2013.802481

⁴⁹ Bednark, M. & Caple, H. (2017). *The Discourse of News Values. How News Organizations Create Newsworthiness*. New York: Oxford University Press. P. 172–173.

⁵⁰ van Dijck, J., Poell, T. & de Waal, M. (2018). *The platform society: public values in a connective world*. P. 52–53.

ikdienas darba rutīnā, žurnālisti ietver sociālo mediju saturu savos materiālos, lai ilustrētu stāstu, vai arī tādēļ, ka uzskata konkrēto saturu par ziņu vērtu. Tāpat sociālo mediju, piemēram, “Twitter” lietotāju ģenerētais saturs un savstarpējā komunikācija, mēdz kļūt par aizmetni ziņām.⁵¹ Savukārt pētnieku Stīva Paulusena (*Steve Paulussen*) un Reimonda Hārdera (*Raymond Harder*) veiktā beļģu avīžu analīze atklājusi, ka atsaukšanās uz sociālajiem medijiem kļuvusi par ierastu parādību, taču tie nav kļuvuši par dominanto informācijas ieguves avotu.⁵²

Turpretim, pētot “Twitter” ietekmi uz avīžu žurnālistu, kuri specializējas politikas atspoguļošanā, darba ikdienu, profesors Džons Parmelī (*John Parmelee*) secinājis, ka šī mikroblogošanas vietne tiek lietota ziņu meklēšanai, informācijas ievākšanai no plašākām cilvēku masām un informētībai par notikumiem un cilvēkiem, kas tiek uzskatīti par svarīgiem. Līdz ar to “Twitter” ietekmē arī to, kādas personas tiek izvēlētas, piemēram, citātiem.⁵³ Tāpat pētījumi liecina, ka “Twitter” saturs nereti tiek izmantots, lai tradicionālajos medijos reprezentētu sabiedrības viedokli, un bieži vien šis saturs tiek vispārināts attiecinot to uz plašākām sabiedrības grupām arī ārpus “Twitter”.⁵⁴

Sociālie mediji ir ietekmējuši gan mediju darbinieku ikdienas rutīnās – klāt nākusi vajadzība monitorēt arī sociālo mediju saturu, jo tādējādi žurnālistiem iespējams uzzināt par dažādiem notikumiem, sajūst sabiedrības reakciju uz kādām norisēm un procesiem, iegūt ieskatu dažādu sabiedrībā pazīstamu personu uzskatos un viedokļos par dažādām tēmām. Sociālo mediju saturs tiek izmantot ne tikai informācijas ieguvei, tas tiek arī citēts saturā – tātad sociālie mediji ietekmē arī to, kādas personas žurnālists izraugās par citēšanas vērtiem avotiem.

Žurnālistu darba ikdienas izmaiņas, tajos ietverot arī sociālo mediju satura monitoringu, liecina par to, ka norises sociālajos medijos ir ievēribas cienīgas – lietotāju publicētais saturs un viedokļi ir tādi, par kuriem, medijaprāt, jāzina plašākai sabiedrībai. Nākamajā nodaļā aplūkots aktīvisms sociālajos medijos, proti, tāds aktīvisms, kas izmanto sociālos medijus, lai pievērstu sabiedrības un, iespējams, arī mediju uzmanību savas grupas problēmjuautājumiem.

⁵¹ Broersma, M. & Graham, T. (2013). Twitter as a News Source. *Journalism Practice*, 7(4), 446-464.

⁵² Paulussen, S. & Harder, A. R. (2014). Social Media References in Newspapers. *Journalism Practice*, 8(5), 542-551.

⁵³ Parmelee, H. J. (2013). Political journalists and Twitter: Influences on norms and practices. *Journal of Media Practice*, 14(4), 291-305. doi: 10.1386/jmpr.14.4.291_1

⁵⁴ Beckers, K. & Harder, A. R. (2016) “Twitter Just Exploded”. *Digital Journalism*, 4(7), 910-920. doi:10.1080/21670811.2016.1161493

2. AKTĪVISMS SOCIĀLAJOS MEDIJOS

Sociālās kustības ietver politisku un kolektīvu rīcību, pretošanos apspiešanai – tās darbojas, lai radītu sociālās pārmaiņas, vienlīdzību un taisnīgumu, taču ne visām vienmēr izdodas sasniegt identificējamus rezultātus.⁵⁵ Sociālās kustības ir nozīmīga demokrātiskās sabiedrības daļa, kas formulē un aizstāv sabiedrības intereses no varasiestādēm un elites.⁵⁶ Protesti visbiežāk ir cieši saistīti ar indivīdu, kuriem ir kopīgas intereses, tīkliem.⁵⁷

Sociālās kustības jau vēsturiski ir likušas lietā jaunākās komunikācijas un mediju tehnoloģijas, piemēram, avīzes, radio un televīziju, lai izplatītu informāciju, sniegtu paziņojumus, celtu izpratni, tādējādi sekmējot cīņu par sociālajām pārmaiņām. Interneta būtiskākā atšķirība no citiem komunikācijas medijiem ir tā tūlītējums – tas ir ātrāks par dienas avīzi vai TV ziņu izlaidumu, kā arī darbojas pāri valstiskām un pat kontinentu robežām, kā arī ir ietver daudz dalībnieku un savieno daudzas atšķirīgas aktīvistu grupas.⁵⁸

Aktīvisms tiešsaistē ir politiski motivētas kustības, kas paļaujas uz internetu, proti, aktīvisi izmanto interneta piedāvātas iespējas – tehnoloģijas un tehnikas – lai sasniegtu savus mērķus. Aktīvisma stratēģijas tiešsaistē ir interneta uzlabotas (t.i. uzlabotas tradicionālās tehnikas) vai internetā balstītas (t.i. tādas, kas iespējamas tikai tiešsaistē).⁵⁹

Šajā nodaļā aplūkots sociālos mediju nozīme aktīvismā. Īpaša uzmanība tiek pievērsta aktīvismam darbam aktuālajā sociālajā medijā – mikroblogošanas vietnē “Twitter”.

2.1. Sociālo mediju nozīme aktīvismā

Diskusijas par to, ka tradicionālie mediji nenodrošina sabalansētu sociālo protestu atspoguļojumu, īpaši aktualizējās pagājušā gadsimta otrajā pusē, mediju kritiskajiem teorētiķiem norādot, ka valdošajiem politiskās un ekonomiskās dzīves aktoriem ir iespēja ietekmēt dienaskārtību, jo žurnālisti viņus tiecas uztvert par autoritatīviem avotiem.⁶⁰ Viens no

⁵⁵ Millward, P., & Takhar, S. (2019). Social Movements, Collective Action and Activism. *Sociology*, 53(3), NP1–NP12. doi:<https://doi.org/10.1177/0038038518817287>

⁵⁶ Stein, L. (2011). Social Movement Web Use in Theory and Practice. A Content Analysis. In Christensen, M., Jansson, A. & Christensen, C. (Eds.). *Online Territories. Globalization, Mediated Practice and Social Space*. New York: Peter Lang. P. 147.

⁵⁷ Gurak, J. L. & Logie, J. (2003). Internet Protests, from Text to Web. In McCaughey, M. & Ayers, D. M. (Eds.). *Cyberactivism. Online Activism in Theory and Practice*. (pp. 25–46). New York: Routledge. P. 25.

⁵⁸ McCaughey, M. & Ayers, D. M. (2003). Introduction. In McCaughey, M. & Ayers, D. M. (Eds.). *Cyberactivism. Online Activism in Theory and Practice*. (pp. 1–22). P. 4.–7.

⁵⁹ Vegh, S. (2003). Classifying Forms of Online Activism. The Case of Cyberprotests against the World Bank. In: McCaughey, M. & Ayers, D. M. (Eds.). *Cyberactivism. Online Activism in Theory and Practice*. (pp. 70–96). P. 71–72.

⁶⁰ Poell, T., & Borra, E. (2012). Twitter, YouTube, and Flickr as platforms of alternative journalism: The social media account of the 2010 Toronto G20 protests. *Journalism*, 13(6), 695–713. doi:<https://doi.org/10.1177/1464884911431533>

veidiem, kā šo disbalansu mēģināts mazināt, ir alternatīvā žurnālistika (*alternative journalism*), tostarp ar protesta grupu, disidentu un marginālu politisko mediju starpniecību.⁶¹

Interneta rašanās sākotnēji tika uzskatīta par revolucionāru iespēju dažādām sabiedrības grupām kļūt redzamākām, neatkarīgi no tradicionālajiem medijiem.⁶² Informācijas un komunikācijas sistēmas vienmēr bijuši nozīmīgi varas, tās pretstāves, dominances un sociālo pārmaiņu avoti, taču digitālo tehnoloģiju straujā attīstība to ir būtiski pastiprinājusi. Jauno digitālo mediju lietotāji var kļūt par ziņas radītājiem un izplatītājiem, neaprobežojoties vien ar ziņu saņēmēju pozīciju. Tas nozīmē, ka jaunākajām paaudzēm ir iespēja iepriekš nepieredzētā apmērā kontrolēt informācijas ražošanu, izplatīšanu un patērēšanu.⁶³

Internets ir viens no elementiem protesta kustību komunikācijas ekoloģijā, norāda mediju pētniece Anastasija Kavada (*Anastasia Kavada*). Tas palīdz informācijas izplatīšanā, mazinot atkarību no tradicionālajiem medijiem, veicina diskusijas, palīdz koordinēt, veidot kopienu, kā arī dibināt un stiprināt saites starp aktīvistiem.⁶⁴ Kā norāda politiskā aktīvisma internetā jeb kiberaktīvisma pētnieki Marta Makoja (*Martha McCaughey*) un Maikls Eijers (*Michael Ayers*), tiešsaistes vide spēj ne tikai atbalstīt protestus, kas notiek reālajā dzīvē – tā pati tiek izmantota protestēšanai. Aktīvistu tiešsaistē rada petīcijas, izstrādā vietnes izpratnes veicināšanai, sasaistot tās ar konkrētām politiskajām organizācijām, izstrādā viltus vietnes (*spoof sites*), kāda politiskā viedokļa virzīšanai, rada vietnes, kas atbalsta un veicina protestus reālajā dzīvē, rada tiešsaistes organizācijas, kas organizē arī aktivitātes reālajā dzīvē. Līdz ar to būtiski mainījies tas, kas vispār tiek uzskatīts par aktīvismu.⁶⁵ Sociālie mediji ir veicinājuši jaunu sociālo kustību veidu attīstību, kas ietver gan lokālo, gan globālo dimensiju. Piemēram, “#MeToo” kampaņa atspoguļo seksuālās uzmākšanās un seksuālo noziegumu problēmu aktualitāti un vienlaikus arī atklāj mizogīnijas apmērus un klātbūtni visā pasaulē.⁶⁶

Sociālās tīklošanās iespējas, ko nodrošina sociālie mediji, palīdz ne tikai uzzināt par pasākumiem, tostarp protestiem, bet arī pārrunāt aktīvistiem saistošos jautājumus, aicināt apmeklēt pasākumus, kā arī identificēt personas, kuras no konkrētā indivīda sociālā tīkla, ir

⁶¹ Poell, T., & Borra, E. (2012). Twitter, YouTube, and Flickr as platforms of alternative journalism: The social media account of the 2010 Toronto G20 protests. *Journalism*, 13(6), 695–713.

⁶² Uldam, J. & Askanius, T. (2013). Calling for confrontational action in online social media: video activism as auto-communication. In Cammaerts, B., Mattoni, A. & McCurdy, P. (Eds.). *Mediation and protest movements*. (pp. 159–178). Bristol: Intellect. P. 162–163.

⁶³ Carty, V. (2015). *Social Movements and New Technology*. New York: Routledge. P. 9.

⁶⁴ Kavada, A. (2013). Internet Cultures and Protest movements: the cultural links between strategy, organizing and online communication. In Cammaerts, B., Mattoni, A., McCurdy, P. (Eds.). *Mediation and protest movements*. Bristol: Intellect. P. 77.

⁶⁵ McCaughey, M., Ayers, D. M. (2003). Introduction. In McCaughey, M., Ayers, D. M. (Eds.). *Cyberactivism. Online Activism in Theory and Practice*. New York: Routledge. P. 2.–3.

⁶⁶ Millward, P., & Takhar, S. (2019). Social Movements, Collective Action and Activism. *Sociology*, 53(3), 1–12.

ieinteresētas piedalīties.⁶⁷ Sociālie mediji ir viens no rīkiem, kas pieejams pozitīvu sociālo pārmaiņu vēstīšanai.⁶⁸ Arī pētnieces Jūlija Uldama (*Juelie Uldam*) un Tīna Askeniusa (*Tina Askanius*) secinājušas, ka populārām tiešsaistes vietnēm piemīt potenciāls nodrošināt sociālo kustību plašāku redzamību, kas ir īpaši svarīgi salīdzinoši nezināmām sociālajām kustībām, kuru jautājumi tradicionālajos medijos ir maz atspoguļoti. Vienlaikus gan viņas norāda, ka internets savieno līdzīgi domājošus indivīdus un ne vienmēr spēj izaicināt valdošos pieņēmumus un piedāvāt jaunas perspektīvas.⁶⁹ Uz līdzīgu izaicinājumu norāda arī Baima, rakstot, ka politiskā mijiedarbība caur jaunajiem medijiem nereti kalpo viedokļu polarizācijai nevis diskusiju vecināšanai starp indivīdiem ar atšķirīgiem viedokļiem. Tas saskan ar uzskatu, ka tiešsaistes kopienas ir homogēnas un to saskare ar dažādību ir visai ierobežota. Baima kā piemēru min divus pretējus politiskos blogus, kurus lasot, var rasties sajūta, ka eksistē divas paralēlas pasaules, kur vieniem un tiem pašiem notikumiem ir diametrāli pretēja nozīme un jēga.⁷⁰

Ja tradicionālo mediju saturs sliecas būt uz notikumiem reaģējošs, tad sociālie mediji var nodrošināt pēkšņu un strauju informācijas plūsmu jau pirms paša notikuma vai pasākuma, un šī informācijas plūsma nav atkarīga no ārējiem redaktoriem.⁷¹ Lai gan sociāliem mediji atsevišķām aktīvisma formām var būt ļoti noderīgs rīks, asociētais profesors Sebastians Valenzuela (*Sebastian Valenzuela*) pētījumā par 2011. gadā Čīle notikušajiem protestiem, secinājis, ka sociālie mediji drīzāk sekmē tradicionālas protesta formas nevis rada jaunas, proti, uz aktīvismu tiešsaistē un bezaistē jāraugās kā uz paralēlām nevis pilnībā atdalītām norisēm, jo aktīvisms tiešsaistē var palīdzēt dalības veicināšanā bezaistē.⁷² Viens no veidiem, kā noskaidrot, cik efektīva bijusi informācijas izplatīšana sociālajos medijos, ir temata popularitātes apzināšana tiešsaistē, taču par vēl augstāku efektivitāti liecina temata nokļūšana ārpus tiešsaistes – tradicionālajos medijos vai ikdienas sarunās.⁷³ Jāņem gan vērā, ka sociālo mediju platformās iestrādātie algoritmi nodrošina, ka milzīgais datu apjoms, ko platforma ievāc

⁶⁷ Boulianne, S., Koc-Michalska, K., Bimber, B. (2020). Mobilizing media: comparing TV and social media effects on protest mobilization. *Information, Communication & Society*, 23(5), 642–664. doi:10.1080/1369118X.2020.1713847

⁶⁸ Signorelli, P. (2021). *Change the world using social media*. Lanham: Rowman & Littlefield. P. 1.

⁶⁹ Uldam, J. & Askanius, T. (2013). Calling for confrontational action in online social media: video activism as auto-communication. In Cammaerts, B., Mattoni, A. & McCurdy, P. (Eds.). *Mediation and protest movements*. (pp. 159–178). P. 163.

⁷⁰ Baym, K. N. (2010). *Personal Connections in the Digital Age*. P. 96.

⁷¹ Boulianne, S., Koc-Michalska, K., Bimber, B. (2020). Mobilizing media: comparing TV and social media effects on protest mobilization. *Information, Communication & Society*, 23(5), 642–664. doi:10.1080/1369118X.2020.1713847

⁷² Valenzuela, S. (2013). Unpacking the Use of Social Media for Protest Behavior: The Roles of Information, Opinion Expression, and Activism. *American Behavioral Scientist*. 57(7), 920–942. doi:https://doi.org/10.1177/0002764213479375

⁷³ Kemekenidou, P. (2020). r/ChokeABitch: Feminist Tactics Against Hate Speech in Capitalist Social Media Platforms. In Polak, S., Trottier, D. (Eds.) *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. (pp. 233–250) [Jstor] doi: https://doi.org/10.2307/j.ctv1b0fvrn.15 P. 235–236.

par tās lietotājiem, tiek filtrēts un automātiski pārveidots vēlamajā rezultātā, savienojot lietotāju ar saturu. Līdz ar to lielā mērā tieši algoritmi nosaka to, kas no platformā esošā satura tiks ietverts populārākā satura sarakstā (*trending list*), tādējādi padarot konkrētus tematus/saturu vieglāk pamanāmu, bet citu teju neredzamu.⁷⁴

Sociālo mediju loma aktīvistu problēmjaudājumu popularizēšana nav viennozīmīga, piemēram, Uldama un Askeniusa, pētot aktīvistu komunikāciju video platformās, secinājušas, ka tikai indivīdi, kuriem jau ir priekšzināšanas jautājumā un atbilstošas intereses, sliecas meklēt informāciju par sociālajām kustībām un to jautājumiem.⁷⁵

Arī mediju un komunikācijas profesors Čārlzs Ess (*Charles Ess*) aprakstījis gan pozitīvās, gan negatīvās sociālo mediju ietekmes uz sociālajām un protesta kustībām. Viņš norāda, ka platformas ļauj plašākam indivīdu lokam tikt izteiktiem un, iespējams, tikt sadzirdētiem, taču vienlaikus plašāks balsu loks nozīme kopēja trokšņa palielināšanos, tātad parādās pārāk daudz informācijas, kas indivīdam jāizprot. Attiecīgi bieži vien rezultāts ir nevis demokrātisks dialogs, bet gan palikšana ar līdzīgi domājošajiem.⁷⁶

Nereti sociālajos medijos klātesoša ir arī tāda parādība kā slaktīvisms (*slacktivism*). Ar šo terminu tiek apzīmēti dažādi žesti bez būtiska pienesuma problēmjaudājumu risināšanā, piemēram, “patīk” atzīmes nospiešana kādam politiskam izteikumam vai attēlam.⁷⁷ Lai gan šādas aktivitātes liecina par iesaisti (*engagement*) jautājumā vai kustībā, pastāv būtiska atšķirība starp neregulāru aktivitāti tiešsaistē un, piemēram, protestu apmeklēšanu klātienē – atbalstošas aktivitātes tiešsaistē nenozīmē, ka indivīds vai organizācija patiesi iesaistās aktīvismā.⁷⁸

Tātad aktīvisms ir klātesošs ne tikai reālajā, bet arī digitālajā vidē, tostarp sociālajos medijos. Pētnieku vidū joprojām aktuālas ir diskusijas par sociālo mediju lomu aktīvismā, dažiem tos uzskatot par būtiskiem elementiem, citiem apšaubot to pienesumu darbību veikšanā reālajā pasaulē. Sociālie mediji nodrošina izteikšanās iespēju krietni plašākam cilvēku lokam, taču ne vienmēr tas strādā par labu, kāda problēmjaudājuma risināšanai, jo palielinās kopējais trokšnis. Tiek norādīts uz sociālo mediju negatīvo ietekmi viedokļu polarizācijā un nespēju veicināt jēgpilnas un izsvērtas diskusijas starp indivīdiem ar dažādiem uzskatiem. Viens no

⁷⁴ van Dijck, J., Poell, T., de Waal, M. (2018). *The platform society: public values in a connective world*. P. 31–32.

⁷⁵ Uldam, J., Askanus, T. (2013). Calling for confrontational action in online social media: video activism as auto-communication. In Cammaerts, B., Mattoni, A., McCurdy, P. (Eds.). *Mediation and protest movements*. Bristol: Intellect. P. 162–163.

⁷⁶ Ess, C. (2014). *Digital Media Ethics*. (2nd ed.). Cambridge: Polity Press. P. 148.

⁷⁷ Kemekenidou, P. (2020). r/ChokeABitch: Feminist Tactics Against Hate Speech in Capitalist Social Media Platforms. In: Polak, S. & Trotter, D. (Eds.). *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. (pp. 233–250). P. 235–236.

⁷⁸ Highfield, T. (2016). *Social Media and Everyday Politics*. P. 105.

sociālajiem medijiem, ko aktīvisti bieži vien ir iekļāvuši savu instrumentu lokā, ir “Twitter”, tādēļ nākamajā apakšnodaļā aplūkots tieši aktīvisms šajā sociālajā medijā.

2.2. Aktīvisms mikroblogošanas vietnē “Twitter”

Raugoties globālā mērogā, “Twitter” ir visbiežāk izmantotā vietne politiskajām diskusijām. Taču ne visi ir gatavi paust savu viedokli tiešsaistē – daļa sabiedrības baidās to darīt, jo nevēlas saskarties ar iespējamu agresiju un/vai sociālo izolāciju. Šīs bailes ir saistītas ar ļoti ierobežotajām iespējām kontrolēt auditorijas reakcijas uz publicēto viedokli.⁷⁹

“Twitter” lietotāji vietnes izmantošanas laikā saskaras ar dažādiem viedokļiem, gan tādiem, kas atbilst viņu uzskatiem, gan pretējiem. Saskaņā ar ierakstiem un atbildēm, kas saskan ar konkrēta lietotāja uzskatiem stiprina grupas identitāti, savukārt ierakstu un atbilžu apmaiņa starp indivīdiem ar atšķirīgiem uzskatiem, stiprina pārliecību par piederību vai nepiederību kādai grupai.⁸⁰ Polemikai “Twitter” ir raksturīgs niansētas diskusijas trūkums. Lai gan sarežģītu jautājumu pārmērīga vienkāršošana nav unikāla parādība, kas vērojama tikai sociālo mediju vidē, tādas platformas kā “Twitter” var veicināt ideoloģisko rigiditāti. To sekmē ziņojumu ierobežotais garums, tā izplatīšanās ātrums un kopējais ziņojumu apmaiņas ātrums tiešsaistē.⁸¹

Digitālie mediji radījuši jaunus veidus, kā iesaistīt cilvēkus politiskajos procesos, un par “Twitter” lomu tiek runāts dažādu sociālo kustību un protestu kontekstā. Sociālās kustību dalībnieki plaši izmanto sociālos medijus, un šī tendence ir mainījusi sociālo protestu komunikācijas dinamiku.⁸² Piemēram, pēc 2009. gada protestiem Maķedonijā, kas īsā laikā tika noorganizēti, izmantojot “Twitter”, šī mikroblogošanas vietne uz laiku valstī tika aizliegta. Kā skaidro Baima, tas norāda, ka “Twitter” tiek uzskatīts par spēcīgu rīku reālas rīcības organizēšanā nevis darbību aizvietotāju darbībām reālajā vidē.⁸³

Vienu no pirmajiem plaši pētītajiem notikumiem, kuros “Twitter” izmantots kā protesta ideju difūzijas platforma, nereti tiek minēts tā sauktais Arābu pavasaris, kas aizsākās 2011. gadā.⁸⁴ Lai gan Arābu pavasari nereti mēdz dēvēt par “Twitter” revolūciju, šādam

⁷⁹ Potter, W. James. (2021). *Digital Media Effects*. P. 112.

⁸⁰ Yardi, S. & Boyd, D. (2010). Dynamic Debates: An Analysis of Group Polarization Over Time on Twitter. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 30(5), 316–327. doi:https://doi.org/10.1177/0270467610380011

⁸¹ Ng, E. (2020). No Grand Pronouncements Here...: Reflections on Cancel Culture and Digital Media Participation. *Television & New Media*, 21(6), 621–627. doi:https://doi.org/10.1177/1527476420918828

⁸² Tan, L., Ponnampalasa, S., Gillham, P., Edwards, B. & Johnson, E. (2013, aug.). Analyzing the impact of social media on social movements: A computational study on Twitter and the Occupy Wall Street movement, "2013 IEEE/ACM International Conference on Advances in Social Networks Analysis and Mining (ASONAM 2013). Niagara Falls, ON, Canada. (pp. 1259–1266). doi:10.1109/ASONAM.2013.6785864.

⁸³ Baym, K. N. (2010). *Personal Connections in the Digital Age*. P. 96.

⁸⁴ Schroder, R. Everton, F. S. Shepherd, R. (2014). The Strength of Tweet Ties. In Agarwal, N. Lim, M. Wigand, T. R. (Eds.) *Online Collective Action. Dynamics of the Crowd in Social Media*. New York: Springer. P. 179.

apzīmējumam akadēmiskajā vidē ir veltīta arī kritika, kas norāda, ka revolūcija bija nevis “Twitter”, bet gan gadu desmitiem ilgušu domstarpību un spriedzes rezultāts, digitālo mediju loma tajā bija sekundāra, taču ne mazsvarīga.⁸⁵

Pēcāk “Twitter” bijusi būtiska loma arī citās protesta kustībās, piemēram, kustībā pret seksuālo vardarbību pret sievietēm “MeToo” un kustību par sociālo taisnīgumu un pret rasu nevienlīdzību “Black Lives Matter” (BLM).⁸⁶ 2017. gadā amerikāņu aktrise Alisa Milano (*Alyssa Milano*) “Twitter” sāka aktualizēt kustību “MeToo”, kas ātri vien pārauga globālā fenomenā. Kustības mērķis bija aktualizēt jautājumus, kas saistīti ar seksuālās vardarbības klātbūtni dažādās publiskajās sfērās. Kustības ietvaros seksuālās vardarbības upuri tikai aicināti dalīties savas pieredzes stāstos sociālajos medijos, lietojot mirkļbirku “#MeToo”.⁸⁷

Savukārt BLM kustības mirkļbirkas “#BlackLivesMatter” analīze pētniekiem ļāvusi secināt, ka, “Twitter” kalpo par platformu, kas iepriekš marginalizētām vai konvencionālo mediju (*mainstream*) diskursos nepietiekami reprezentētām sabiedrības grupām rada iespēju izteikties un publiski runāt par sociālā taisnīguma jautājumiem. Tas ir mainījis veidu, kādā tiek artikulēti naratīvi, kas saistīti ar BLM kustību. Šobrīd “Twitter” ir nozīmīgs elements dažādām sociālajām kustībām, tostarp, BLM, kas to uzskata par integrālu elementu kustības popularitātes vairošanā.⁸⁸

Pētnieces Kendisa Edrintone (*Candice Edrington*) un Nikola Lī (*Nicole Lee*) no ASV, veikušas kustības “Black Lives Matter” aktīvistu publisko “Twitter” ierakstu kontentanalīzi, atklājot galvenās komunikācijas stratēģijas, kādas tiek lietotas, lai izplatītu informāciju, veidotu kopienu un aicinātu uz rīcību. Analizējot ierakstus, kas veikti četru gadu periodā, viņas atklājušas, ka visbiežākais ierakstu komunikatīvā funkciju bijusi informēšana. Pētāmā perioda laikā viņas novērojušas nelielu sarukumu informatīvajos ziņojumos un palielinājumu ziņojumus skaitā, kuru mērķis ir kopienas veidošana. Tieši ar ziņojumiem, kuru mērķis ir kopienas veidošana, visbiežāk tālāk dalījušies (*retweet*) citi “Twitter” lietotāji. Kā norāda Edrintone un Lī, tā kā ar šāda veida ierakstiem dalās visvairāk, sociālo mediju izmantošana kopienas veidošanas nolūkā arī visdrīzāk sekmē kopienas paplašināšanos.⁸⁹

Kā pētījumā par protestiem ASV 2017. gadā skaidro pētnieki Bulianna, Karolīna Koc-Mihalska (*Karolina Koc-Michalska*) un Brūss Bimbērs (*Bruce Bimber*), “Twitter” izmantošana protestu mobilizācijā bijusi efektīvākā nekā sociālā medija “Facebook” lietošana, un tas varētu

⁸⁵ Curran, J. (2012). The internet of history. Rethinking the internet's past. In Curran, J., Fenton, N. & Freedman, D. (Eds.). *Misunderstanding the Internet*. (pp. 48–85) P. 51–54.

⁸⁶ Murthy, D. (2018). Twitter. *Social Communication in the Twitter Age*. Cambridge: Polity. P. 130.

⁸⁷ Signorelli, P. (2021). *Change the world using social media*. Lanham: Rowman & Littlefield. P. 39.

⁸⁸ Murthy, D. (2018). Twitter. *Social Communication in the Twitter Age*. (2nd ed.). Cambridge: Polity. P. 136.

⁸⁹ Edrington, C., Lee, M. N. (2018). Tweeting a Social Movement: Black Lives Matter and its use of Twitter to Share Information, Build Community, and Promote Action. *Journal of Public Interest Communications*, 2(2), 289–306. doi:10.32473/jpic.v2.i2.p289

būt saistīts ar izkļiedētiem vājo saišu tīkliem, kas veidojas starp “Twitter” lietotājiem un kurus savstarpēji savieno mirkļbirkas. Vēl viens iespējamais šī efekta skaidrojums – “Twitter” kopienas specifika, kurā mijiedarbojas ziņu mediji, aktīvisti, politiķi, dažādas organizācijas u.c.⁹⁰

Savukārt pētījumā par kustības, kuras mērķis bija panākt medija “Al Jazeera” žurnālistu atbrīvošanai no ieslodzījuma Ēģiptē, komunikāciju “Twitter”, atklāts, ka tādas stratēģijas kā sociālo mediatoru jeb sociālajos medijos ietekmīgu aktoru klātbūtne komunikācijā un dažādu mirkļbirku lietošana, ir svarīgas, lai kustība sasniegtu veiksmīgu rezultātu. Šajā konkrētajā gadījuma ietekmīgie aktori bijuši mediji, žurnālisti, cilvēktiesību organizācijas, politiskie līderi un citas personas no politiskās un sociālās elites.⁹¹

Lai gan sociālajiem medijiem piemīt liels potenciāls organizāciju un sociālo kustību dzirdamības stiprināšanā, pētījumā par sociālo mediju lietojumu feministu organizāciju komunikācijā, secināts, ka vienlaikus tas palielina komunikācijā iesaistīto ievainojamību. Viņi norāda, ka feministu organizācijām šī komunikācija ir kā abpusgriezīgs nazis – iespēja aktualizēt problemātiku neatkarīgi no tradicionālajiem medijiem, taču vienlaikus komunikācijas uztvere atkarīga no uztvērēja pieredzē balstītās izpratnes par notikumiem.⁹²

Rakstot par vardarbību sociālajos medijos, pētniece Sāra Polaka (*Sara Polak*) norāda, ka mobingam īpaši parocīgas ir “Twitter”, “Facebook” un “Reddit” vides, jo tajās komunikācija ir kā izrāde ļoti daudziem neredzamiem skatītājiem, un tās mērķis nereti ir tieši savas asprātības izrādīšana, lai stiprinātu varas sajūtu savā grupā/kopienā, nevis savstarpējās sapratnes panākšana. Persona, kura sākusi kāda cita publisku kaunināšanu pēcāk pati var tikt kaunināta no kāda cita puses. Lai gan kaunināšanu var piedzīvot jebkurš, biežāk no tā cieš minoritātes.⁹³ Arī profesors Aleks Čārzls (*Alec Charles*) izceļ “Twitter” kā vienu no sociālajiem medijiem, kas spēcīgāk nekā citi provocē antisociālu uzvedību. To sekmē iespējamā agresora anonimitāte un upura neredzamība, kā arī iespēja norobežoties no vardarbības un tās ietekmes. Iespējamo nesaprašanās sekmē arī komunikācijas ātrums.⁹⁴

⁹⁰ Boulianne, S., Koc-Michalska, K., Bimber, B. (2020). Mobilizing media: comparing TV and social media effects on protest mobilization. *Information, Communication & Society*, 23(5), 642–664. doi: 10.1080/1369118X.2020.1713847

⁹¹ Isa, D., Himelboim, I. (2018). A Social Networks Approach to Online Social Movement: Social Mediators and Mediated Content in #FreeAJStaff Twitter Network. *Social Media + Society*. P. 1–14. doi: <https://doi.org/10.1177/2056305118760807>

⁹² Lee Edwards, Fiona Philip & Ysabel Gerrard (2020) Communicating feminist politics? The double-edged sword of using social media in a feminist organisation. *Feminist Media Studies*. 20(5), 605–622. DOI: 10.1080/14680777.2019.1599036

⁹³ Polak, S., Trottier, D. (2020). Introducing Online Vitriol. In Polak, S., Trottier, D. (Eds.). *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. (pp. 9–22) [Jstor] doi: <https://doi.org/10.2307/j.ctv1b0fvrn>. 15 P. 11.

⁹⁴ Charles, A. (2014). *Interactivity 2 : new media, politics and society*. Oxford: Peter Lang. P. 177.

“Twitter” lomu sociālo kustību popularizēšanā sekmējusi ne tikai platformas spēja piešķirt balsi marginalizētajām sabiedrības grupām, bet arī tas, ka žurnālisti izmanto šo vietni ar mērķi iegūt vērtīgus ziņu materiālus, būtu lietas kursā par aktuālajiem notikumiem un sabiedrības noskaņojumu.⁹⁵ Plašāk par sociālo mediju un tradicionālo mediju mijiedarbību skatīt apakšnodaļā 1.4.

Gluži kā par sociālo mediju lomu aktīvismā kopumā, arī par “Twitter” lomu tajā viedokļi pētnieku vidū dalās. Tā kā “Twitter” ir globāls sociālais medijs, kurā klātesoši ir arī politiskās un sociālās elites aktori, tas sniedz iespēju aktualizēt problēmjautājumus un vismaz mirklīgi piešķirt balsi marginalizētām sabiedrības grupām. Tieši politiski ietekmīgu aktoru klātbūtne sekmē aktīvistu problēmjautājumu aktualizēšanu un palielina iespēju, ka tie tiks sadzirdēti arī ārpus sociālajiem medijiem. Kā liecina šajā apakšnodaļā apskatītie pētījumi, atsevišķos pētījumos tiek secināts, ka “Twitter” bijusi nozīmīga loma problēmas risinājumu meklējumu virzīšanā. Nākamajā nodaļā aprakstīta izslēgšanas kultūra, aplūkojot gan tās jēdzieniskās izpratnes, gan procesus, ko šis fenomēns ietver.

⁹⁵ Murthy, D. (2018). Twitter. Social Communication in the Twitter Age. 2nd Edition. Cambridge: Polity. P. 136.

3. IZSLĒGŠANAS KULTŪRA

Pēdējo gadu laikā vārdu savienojums izslēgšanas kultūra arvien biežāk pamanāms dažādos sociālajos tīklos un arīdzan tiešsaistes un tradicionālo mediju saturā. Izslēgšana tiek piesaukta gan saturā par mākslu, gan politiku, gan biznesu un nereti arī kontekstā ar sabiedrībā atpazīstamu personu publiski paustiem viedokļiem. Labējie politiķi dažādās valstīs kritizējuši izslēgšanas kultūru, norādot, ka tā kalpo kā alternatīvu viedokļu klusināšanai un intelektuālu debašu iznīcinātājs, savukārt citi šāda veida kritiku noraida, norādot, ka šādai izpratnei par izslēgšanas kultūru trūkst pamatojuma un tie ir tikai mīti.⁹⁶

ASV balstītās domnīcas “Pew Research Center” 2020. gada septembrī veiktā aptauja liecina, ka tobrīd vismaz 44% amerikāņu bija dzirdējuši par izslēgšanas kultūru, un, aicināti saviem vārdiem to definēt, lielākā daļa no šiem 44% to saistīja ar rīcībām ko cilvēki veic, lai sauktu citus pie atbildības. Savukārt 58% amerikāņu norādījuši, ka kopumā sociālajos tīklos veikta publiska norādīšana uz nepieņemamiem izteikumiem vai rīcībām palielina iespēju, ka persona tiks saukta pie atbildības.⁹⁷

Izslēgšanas kultūras pētniecībai pievērsušies akadēmiķi no dažādām zinātnes disciplīnām – veikti pētījumi gan komunikācijas, gan politikas zinātnē, kā arī tiesību zinātnēs, psiholoģijā u.c. Šajā nodaļā aplūkots izslēgšanas kultūras jēdziena izpratnes un sniegts ieskats izslēgšanas kultūras procesos un to sekās.

3.1. Izslēgšanas kultūras jēdziens

Izslēgšanas kultūras jēdziena etimoloģija tiek saistīta ar vairākiem atšķirīgiem ASV populārās kultūras produktiem, piemēram, 1991. gadu filmu “New Jack City”, kurā varonis, pārtraucot attiecības, norādīja, ka vēlas partneri “izslēgt”⁹⁸, citi to saista ar Nīla Rodžersa 1981. gada dziesmu “Your Love is Cancelled”⁹⁹. Savukārt izslēgšanas kā procesa izcelsme saistāma

⁹⁶ Norris, P. (2021). Cancel Culture: Myth or Reality? *Political Studies*. doi: <https://doi.org/10.1177/00323217211037023>

⁹⁷ Vogels, A. E., Anderson, M., Porteus, M., Baronavski, C., Atske, S., McClain, C., ... Ramshankar, M. (2021, May 19). Americans and ‘Cancel Culture’: Where Some See Calls for Accountability, Others See Censorship, Punishment. *Pewresearchcenter.com* Retrieved from <https://www.pewresearch.org/internet/2021/05/19/americans-and-cancel-culture-where-some-see-calls-for-accountability-others-see-censorship-punishment/>

⁹⁸ Tandoc, E. C., Tan Hui Ru, B., Lee Huei, G., Min Qi Charlyn, N., Chua, R. A., & Goh, Z. H. (2022). #CancelCulture: Examining definitions and motivations. *New Media & Society*. doi: <https://doi.org/10.1177/14614448221077977>

⁹⁹ McGrady, C. (2021, Apr. 2). The strange journey of ‘cancel,’ from a Black-culture punchline to a White-grievance watchword. *The Washington Post*. Retrieved from: https://www.washingtonpost.com/lifestyle/cancel-culture-background-black-culture-white-grievance/2021/04/01/2e42e4fe-8b24-11eb-aff6-4f720ca2d479_story.html

ar ne baltādaino kvīru (*queer*) kopienu, un tā popularitātes veicināšana tiešsaistē – ar tā saukto “Melno Twitter” (*Black Twitter*).¹⁰⁰

Par izslēgšanas kultūras jēdziena skaidrojumu akadēmiskajā vidē viedokļi dalās. Pētnieki izslēgšanas kultūrā saskatījuši līdzības gan ar ostrakismu, gan publisko kaunināšanu, gan boikotu.¹⁰¹ Lai gan izslēgšanas kultūras definējumi akadēmiskajā vidē ir dažādi, lielākā daļa ietver sekojošas komponentes: nepieņemamas uzvedības publiska kaunināšana, atbalsta atsaukšana ar mērķi personu sodīt vai nodrošināt, ka persona tiek sociāli izstumta.¹⁰²

Kā raksta Hārvardas Universitātes pētniece Pipa Norisa (*Pippa Norris*), par izslēgšanas kultūru dēvējamas aktīvistu kolektīvās stratēģijas, kurās sociālais spiediens tiek izmatots, lai panāktu personas vai organizācijas u.c. atstumšanu, nepieņemamas, aizvainojošas rīcības vai izteikumu dēļ.¹⁰³ Savukārt zinātnieks Tomas Mullers (*Thomas S. Mueller*), kurš pētījis izslēgšanas kultūras aktīvistu uzvedības psiholoģiskos aspektus, norāda, ka tā ir nevis atstumšana vai izstumšana, bet gan atbalsta atsaukšana gadījumos, kad indivīds rīkojies nepieņemami vai problemātiski.¹⁰⁴ Tas nozīmē, ka izslēgšana iespējama tikai, ja trešā puse, kas nav tiešā veidā iesaistīta polemikā, nosaka kādas sankcijas normu pārkāpējiem.¹⁰⁵

3.2. Izslēgšanas kultūras iezīmes

Digitālajās platformās satura aprīte ir ļoti ātra, un tas sekmē strauju un plašu reakciju uz dažādām par problemātiskām uzskatītām situācijām. Līdz ar to izslēgšanas kultūra var mirklīgi palīdzēt plašāk izskanēt marginalizētu sabiedrības grupu viedoklim.¹⁰⁶ Kriminoloģijas zinātnieks Ričards Dukē (*Richard Duquea*) un kolēģi, pētot izslēgšanas kultūras ietekmi uz aktīvā šāvēja (*active shooter*) situācijām, norādījuši, ka viena no izslēgšanas kultūras jēdziena interpretācijām to raksturo kā minoritāšu balsis izceļošu un konservatīvo baltādaino vīriešu balsis klusinošu fenomenu, kas lavierē starp vārda brīvības atbalstīšanu un liberālo balsu ieskatā politiski nekorektu diskursu izslēgšanu.¹⁰⁷ Savukārt pētnieki Kris Ingrahams (*Chris Ingraham*)

¹⁰⁰ Clark, M. (2020). DRAG THEM: A brief etymology of so-called “cancel culture.” *Communication and the Public*, 5(3–4), 88–92. doi: <https://doi.org/10.1177/2057047320961562>

¹⁰¹ Tandoc, E. C., Tan Hui Ru, B., Lee Huei, G., Min Qi Charlyn, N., Chua, R. A., & Goh, Z. H. (2022). #CancelCulture: Examining definitions and motivations. *New Media & Society*.

¹⁰² Turpat.

¹⁰³ Norris, P. (2021). Cancel Culture: Myth or Reality? *Political Studies*.

¹⁰⁴ Mueller, S. T. (2021). Blame, then shame? Psychological predictors in cancel culture behavior, *The Social Science Journal*, 1–4. doi:10.1080/03623319.2021.1949552

¹⁰⁵ Saint-Louis, H. (2021). Understanding cancel culture: Normative and unequal sanctioning. *First Monday*, 26(7). doi: <https://doi.org/10.5210/fm.v26i7.10891>

¹⁰⁶ Ng, E. (2020). No Grand Pronouncements Here...: Reflections on Cancel Culture and Digital Media Participation. *Television & New Media*, 21(6), 621–627.

¹⁰⁷ Duque, B. R., Rivera, R., & LeBlanc, J. E. (2021). The Active Shooter paradox: Why the rise of Cancel Culture, “Me Too”, ANTIFA and Black Lives Matter... matters. *Aggression and Violent Behavior*. 60. doi:<https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101544>

un Džoša Rīvs (*Joshua Reeves*) 2016. gadā rakstā par arvien pieaugošo fokusu uz publisko dzīvi, jaunajiem medijiem un kaunināšanu nelieto jēdzienu izslēgšanas kultūra, tā vietā situācijas, kurās indivīdi, kas rīkojas un/vai izsakās neatbilstoši pieņemtajām normām un par to tiek sodīti vai izstumti, viņi dēvē par “panikas kultūru” (*panic culture*).¹⁰⁸

Dukē, vērtējot izslēgšanas kultūras ietekmi uz kopienām, norāda, ka tai ir potenciāls radīt pievienoto vērtību, jo, lai gan izslēgšanas process pats par sevi nav patīkams, tas var radīt vietu diskusijām. Priekšnoteikums šādas pievienotās vērtības radīšanai ir patiesības spēja uzvarēt viltus ziņas (*fake news*).¹⁰⁹ Tāpat, lai izslēgšanas kultūra varētu radīt pārmaiņas, aktīvistiem jāizraujas ārpus vienkāršotās izslēgšanas reakcijas – aicinājumiem izdzēst vai izslēgt saturu, kas ietver rīcības un izteikumus, kurus izslēgšanas kultūras aktīvisi uzskata par tabu.¹¹⁰

Izslēgšanas kultūra kritizēta ne tikai par tās slietāšanos uz galējībām, neiedziļināšanos un neiecietību,¹¹¹ bet arī par tās negatīvo ietekmi uz izteiksmes brīvību¹¹². Izslēgšana atstāj paliekošas sekas uz indivīdiem, kas to piedzīvojuši, taču šīs sekas visos gadījumos nav vienādas.¹¹³ Kā savos pētījumos atklājusi Norisa, izslēgšanas kultūra veicina neiecietību pret atšķirīgu uzskatu paudējiem, tāpat tā stiprina grupas domāšanu un palielina apstiprināšanas kļūdas (*confirmation bias*) iespējamību, taču tās galvenais trūkums ir klusēšanas spirāles radīšana, kurā viedokļi, kas nesaskan ar dominantās kultūras vērtībām, tiek noklusēti sociālā spiediena dēļ.¹¹⁴ Tāpat kampaņas, kurās “Twitter” lietotāji ASV uzbrūk, piemēram, ksenofobisku vai rasistisku izteikumu paudējiem, liecina par to, ka atbildīgās institūcijas nespēj risināt būtiskus sociālā taisnīguma jautājumus.¹¹⁵

Izslēgšanas kultūra rada vietu dažādām negatīvām izpausmēm, piemēram, ziņojumu un informācijas izraušanai no konteksta un masveida mobingam. Ņemot vērā ierobežoto zīmju skaitu ierakstiem atsevišķos sociālajos medijos, piemēram, “Twitter”, pastāv augsta

¹⁰⁸ Ingraham, C. & Reeves, J. (2016). New media, new panics. *Critical Studies in Media Communication*, 33(5), 455–467. doi:10.1080/15295036.2016.1227863

¹⁰⁹ Mueller, S. T. (2021). Blame, then shame? Psychological predictors in cancel culture behavior, *The Social Science Journal*. 1–4.

¹¹⁰ Anderson-Lopez, J., Lambert, R. J. & Budaj, A. (2021). Tug of War: Social Media, Cancel Culture, and Diversity for Girls and The 100. *KOME*, 9 (1). doi:10.17646/KOME.75672.59.

¹¹¹ Bouvier, G. & Machin, D. (2021). What gets lost in Twitter ‘cancel culture’ hashtags? Calling out racists reveals some limitations of social justice campaigns. *Discourse & Society*, 32(3), 307–327. doi:https://doi.org/10.1177/0957926520977215

¹¹² Clark, D. M. (2020). DRAG THEM: A brief etymology of so-called “cancel culture.” *Communication and the Public*, 5(3–4), 88–92.

¹¹³ Saint-Louis, H. (2021). Understanding cancel culture: Normative and unequal sanctioning. *First Monday*, 26(7).

¹¹⁴ Norris, P. (2021). Cancel Culture: Myth or Reality? *Political Studies*.

¹¹⁵ Bouvier, G. & Machin, D. (2021). What gets lost in Twitter ‘cancel culture’ hashtags? Calling out racists reveals some limitations of social justice campaigns. *Discourse & Society*, 32(3), 307–327. doi:https://doi.org/10.1177/0957926520977215

dezinformācijas izplatības iespēja, jo šādos ierakstos nav iespējams ietvert visus faktus par konkrētiem gadījumiem un notikumiem.¹¹⁶

Pētot sabiedrības viedokli Singapūrā par to, kas ir izslēgšanas kultūra, noskaidrots, ka šis jēdziens tiek saistīts ne tikai ar publisku kaunināšanu, bet arī varas disbalansu un tiekšanos pēc sociālā taisnīguma – pastāv lielāka iespējamība, ka izslēgšanā iesaistīsies tie, kuri pasauli uzskata par negodīgu. Tāpat atsevišķi pētījuma dalībnieki arī norādījuši, ka iesaistīšanās izslēgšanas kultūrā viņiem “piešķirusi balsi”, ar ko pieprasīt atbildību.¹¹⁷

Kā viens no ievērojamiem izslēgšanas kultūras gadījumiem minama kustība “MeToo”, kas sākās sociālajos medijos, taču drīz vien iekļuva arī tradicionālo mediju dienaskārtībā. Šī kustība reprezentēja seksuālās vardarbības upurus un bija mērķēta pret seksuāliem varmākām, sākotnēji no kino industrijas Holivudā, ASV. Viens no šīs kustības ietvaros izslēgtajiem Holivudas darboņiem bija kino producents Hārvijs Vainstīns (*Harvey Weinstein*), kuru sauca pie atbildības ne vien sociālo mediju lietotāju un sabiedrība, bet pēcāk arī tiesībsargājošās iestādes.¹¹⁸

Aplūkojot konkrētus izslēgšanas gadījumus, profesore Gvena Buvjē (*Gwen Bouvier*) pētījumā par kustības “MeToo” diskursīvo saskaņotību un pretrunām mikroblogošanas vietnē “Twitter”, secinājusi, ka konkrētu diskursu vai diskursus šai kustībai ir sarežģīti izkristalizēt, jo tie ir dažādi, komplicēti un dažkārt nenošķirami. Ieraksti par “MeToo” kustību bieži saistīti ar dažādiem atslēgas vārdiem, populāriem vārdiem (*buzzwords*), simbolismu, savukārt ierakstiem pievienotās mirklībirkas ietver ļoti dažādus diskursus. Nereti ierakstu mērķis saskaņā ar Buvjē pētījuma rezultātiem drīzāk saistīts ar ieraksta veicēja vēlmi iegūt morālo kapitālu citu vietnes lietotāju acīs, savukārt citkārt tas darīts tikai zīmolvedības nolūkos.¹¹⁹

Izslēgšanas kultūra ir izaugusi no tiešsaistes ētosa un kļuvusi par vienojošu filozofiju tādām šķietami atšķirīgām sociālajām kustībām kā BLM, “MeToo” u.c.¹²⁰ Pētnieks Alekss Martiness (*Alex Martinez*), kurš aprakstījis izslēgšanas kultūras ietekmi uz izdevējdarbības nozari, norāda, ka tikmēr, kamēr nemainīsies sociālo mediju pašreizēja tiekšanās uz augstu lietotāju iesaisti, pastāvēs arī izslēgšanas kultūra.¹²¹

¹¹⁶ Martinez, A. (2021). Uncovering the Dirt on Cancel Culture: An In-depth Analysis of Publishing's Relationship with Controversy. *Book Publishing Final Research Paper*. Retrieved from https://pdxscholar.library.pdx.edu/eng_bookpubpaper/58 P. 2–5.

¹¹⁷ Tandoc, E. C., Tan Hui Ru, B., Lee Hwei, G., Min Qi Charlyn, N., Chua, R. A., & Goh, Z. H. (2022). #CancelCulture: Examining definitions and motivations. *New Media & Society*.

¹¹⁸ Martinez, A. (2021). Uncovering the Dirt on Cancel Culture: An In-depth Analysis of Publishing's Relationship with Controversy. *Book Publishing Final Research Paper*. P. 1–2.

¹¹⁹ Bouvier, G. (2020). From ‘echo chambers’ to ‘chaos chambers’: discursive coherence and contradiction in the #MeToo Twitter feed. *Critical Discourse Studies*, 19(2), 179–195. doi:10.1080/17405904.2020.1822898

¹²⁰ Duque, B. R., Rivera, R. & LeBlanc, J. E. (2021). The Active Shooter paradox: Why the rise of Cancel Culture, “Me Too”, ANTIFA and Black Lives Matter... matters. *Aggression and Violent Behavior*. 60.

¹²¹ Martinez, A. (2021). Uncovering the Dirt on Cancel Culture: An In-depth Analysis of Publishing's Relationship with Controversy. *Book Publishing Final Research Paper*.

Tātad sociālais aktīvisms noris gan tiešsaistes vidē, gan reālajā dzīvē un dažādas sociālās kustības ir integrējušas sociālos medijus savās ikdienas rutīnās, izmantojot tos dažādiem mērķiem. Izslēgšanas kultūra ir fenomēns, kas nereti tiek saistīts arī ar sociālo aktīvismu un konkrētām sociālajām kustībām, piemēram, “MeToo” un BLM. Pētnieki, rakstot par izslēgšanas kultūru norāda gan uz tās pozitīvajām iezīmēm, kas saistītas ar balsi piešķiršanu marginalizētām sabiedrības grupām, sociālā taisnīguma jautājumu aktualizēšanu un iespējām caur šo jautājumu aktualizēšanu ietekmēt varas disbalansu. Tiek norādīts arī uz vairākām negatīvām izslēgšanas kultūras iezīmēm – iespējamu grupu domāšanas un atbalss kambaru palielināšanu. Vienlaikus šajā nodaļā aplūkoti pētījumi un teorētiskās atziņas liecina, izslēgšanas kultūrā valda zināmas pretrunas – notiek vēršanās pret nepieņemamu uzskatu paudējiem un darbību veicējiem, kas var atstāt ietekmi uz izteiksmes brīvību, bet vienlaikus tā piešķir balsi daudzām līdz šim publiskajā diskursā maz izskanējušām kopienām, liecinot par izteiksmes brīvības esamību.

Nākamajā nodaļā veikts pētījuma priekšmeta raksturojums. Tie sniegts ieskats “Twitter” platformas funkcionalitātē un Latvijas drukāto un tiešsaistes mediju piedāvājumā.

4. PĒTĪJUMA PRIEKŠMETA APRAKSTS

Maģistra darba pētījuma priekšmets ir izslēgšanas kultūras diskurss drukātajos un interneta medijos un mikroblogošanas vietnē “Twitter” Latvijā, tādēļ šajā nodaļā aprakstītas mikroblogošanas vietnes “Twitter” funkcionalitātes un vietnes popularitāte Latvijā, kā arī sniegts ieskats drukāto un interneta mediju piedāvājumā Latvijā, pievēršot uzmanību arī mediju drukāto un interneta mediju popularitātei.

4.1. Mikroblogošanas vietne “Twitter”

Šī maģistra darba ietvaros tiek analizēti Latvijas “Twitter” lietotāju ieraksti, tādēļ šajā apakšnodaļā aplūkota galvenie dati par šīs mikroblogošanas vietnes lietotājiem Latvijā, kā arī vietnes darbības pamatprincipiem. Šī informācija ir būtiska ne tikai sociālā konteksta izpratnei, bet arī nozīmīgs elements komunikācijas stratēģijās, kas tiek izmantotas “Twitter”.

Latvijā internets ir pieejams 91% mājsaimniecību. Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 76,3% no kopējā interneta lietotāju skaita, kā vienu no interneta lietošanas mērķiem norādījuši “iesaistīšanās sociālajos tīklos”, bet 16,7% – “viedokļa izteikšanas par pilsoniskām un politiskām aktualitātēm (jautājumiem) tīmekļa vietnēs”.¹²² Savukārt datu bibliotēkas “Data Reportal” apkopotie dati par sociālo mediju lietotājiem Latvijā liecina, ka aktīvi sociālos medijus izmanto 78% jeb 1,45 miljoni no visiem Latvijas iedzīvotājiem.¹²³ Saskaņā ar pētījumu aģentūras “Statista” datiem par Latviju 2021. gadā “Twitter” apmeklējumu skaits veidojis 15,2% no kopēja sociālo mediju apmeklējumu skaita.¹²⁴

Mikroblogošanas vietne dibināta 2006. gadā. “Twitter” lietotāji savus profilus var veidot gan kā publiski pieejamus, gan noteikt ierobežojumus tam, kuri lietotāji var redzēt konkrētajā profilā veiktos ierakstus. Tāpat iespējams veidot kontus ar dažādiem pseidonīmiem, neatklājot pārējiem lietotājiem savu personību. Viena ieraksta garums šajā vietnē ir ierobežots – tas nevar pārsniegt 280 zīmes. Ierakstiem ir iespējams pievienot attēlus un video, tāpat iespējams ierakstā izvietot aptauju un pievienot informāciju par atrašanās vietu.¹²⁵ Lietotājiem ir iespējams komentēt/atbildēt vienam otram ierakstus ar 280 zīmju garu ierakstu, ja vien sākotnējā ieraksta veicējs nav ierobežojis atbilžu iespējamību, ļaujot to veikt ierobežotam

¹²² Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. (2022). Iedzīvotāju interneta izmantošanas mērķi gada sākumā (procentos) – Mērķi, Laika periods un Griezumi. [Statisko datu krājums]. Izgūts no https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_IKT_DL_DLM/DLM020/table/tableViewLayout1/

¹²³ Kemp, S. (2022, Feb.15). Digital 2022: Latvia. *Datareportal.com*. Retrieved from <https://datareportal.com/reports/digital-2022-latvia?rq=latvia>

¹²⁴ Statista Research Department. (2022, Mar., 8). Leading social media websites in Latvia in 2021, based on share of visits. In *statista.com* (7.05.2022): <https://www.statista.com/statistics/1165920/market-share-of-the-most-popular-social-media-websites-in-latvia/>

¹²⁵ Twitter. [b.d.] Twitter basics. *Twitter.com*. Retrieved from <https://media.twitter.com/en/twitter-basics>

lietotāju lokam vai pilnībā atslēdzot iespēju atbildēt. Tāpat lietotājiem uz citu veiktajiem ierakstiem iespējams reaģēt, spiežot “patīk” (*like*) atzīmi, kā arī dalīties ar ierakstu savā profilā (*retweet*).¹²⁶

Tātad “Twitter” ir platforma, kas orientēta uz īsu, kodolīgu ziņojumu radīšanu. Tā atbalsta multivides pievienošanu, taču svarīgākā vienība ir rakstītais teksts. Gan tas, ka “Twitter” netiek ierindots starp populārākajiem sociālajiem medijiem Latvijā, gan tas, ka kopumā sociālos medijus viedokļu paušanai un politisko un pilsonisko aktivitāšu komentēšanai izmanto vien nedaudz vairāk kā katrs 10 Latvijas iedzīvotājs, vedina domāt, ka viedokļu paudēju kopiena ir salīdzinoši neliela un, visticamāk, precīzi neatbilst viedokļu dažādību un konkrētu uzskatu un viedokļu popularitāti sabiedrībā.

4.2. Latvijas drukātie un interneta mediji

Par dominējošo kanālu mediju patēriņā Latvijā ir kļuvis internets.¹²⁷ Interneta vidē Latvijā darbojas kā sabiedriskie, tā komerciālie mediji. Visu sabiedrisko mediju saturs internetā tiek publicēts vienuviet portālā – “Lsm.lv”, kas saskaņā ar interneta pētījumu un tehnoloģiju uzņēmuma “Gemius” datiem 2021. gadā piedzīvoja būtisku apmeklējumu pieaugumu, un apmeklētāko ziņu mediju interneta vietņu ikmēneša topā regulāri ierindojās otrajā un trešajā vietā.¹²⁸

Interneta vidē Latvijā darbojas nacionāla un arī reģionāla mēroga komerciālie ziņu mediji, interneta vietnes veido arī komerciālie drukātie izdevumi un komerctelevizijas. Mediju piedāvājums komerciālo mediju vidē ir sadrumstalots un tam raksturīga asa cīņa par auditoriju.¹²⁹

2021. gadā apmeklētākā mediju ziņu vietne Latvijā bija ziņu portāls “Delfi.lv”, bet otro, trešo vietu ar portālu “Lsm.lv” dalīja ziņu portāls “Tvnet.lv”. Ceturtais lasītākais ziņu portāls bijis “Jauns.lv”, piektajā vietā ierindojās “La.lv”, kam sekoja tādi ziņu portāli kā “Apollo.lv”, “Skaties.lv”, “Nra.lv”.¹³⁰ Devītajā vietā topā ir portāls “Santa.lv”, kura maksas sadaļā tiek publicēta arī daļa no dažādu “SIA Žurnāls Santa” izdoto žurnālu rakstiem. Apmeklētāko mediju

¹²⁶ Twitter. (2021). Global Impact report. *Twitter.com*. Retrieved from <https://about.twitter.com/content/dam/about-twitter/en/company/global-impact-2020.pdf>

¹²⁷ Krūtaine, A. (2021). Padziļināta izpēte par Latvijas mediju tirgus tendencēm. *SSE Riga Anne-Marie and Gustaf Ander Centre for Media Studies*. Izgūts no <https://mediacentre.sseriga.edu/wp-content/uploads/2021/06/Padzil%CC%A7ina%CC%84ta-izpe%CC%84te-par-Latvijas-mediju-tirgus-tendence%CC%84m.pdf> 3. lpp.

¹²⁸ Gemius. (2021, 15. febr.). TOP 10 ziņu mediju interneta vietnes 2021.gadā. *Gemius.lv*. Izgūts no <https://www.gemius.lv/interneta-mediji-zinas/top-10-zinu-mediju-interneta-vietnes-2021gada.html>

¹²⁹ Dagilis, K. (2018). Nacionālie komerciālie mediji. No Zelče, V. (zin. red.). *Latvijas mediju vides daudzveidība*. (189–211 lpp.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 209. lpp.

¹³⁰ Gemius. (2021, 15. febr.). TOP 10 ziņu mediju interneta vietnes 2021.gadā. *Gemius.lv*.

ziņu vietņu topu noslēdz ziņu medijs krievu valodā “Bb.lv”, kas topa 10 pozīcijā atradās lielāko daļu gada, vien janvārī un februārī šo pozīciju ieņēma portāls “Diena.lv”.¹³¹

Ja internets kļuvis par dominējošo ziņu ieguves kanālu, tad citāda aina paveras drukātās preses laukā – pieprasījums pēc žurnāliem un laikrakstiem Latvijā pēdējo gadu laikā ir sarucis. Nacionālo laikrakstu kopējais lasītāju skaits mērķa grupā, kas lasījuši vai caurskatījuši vismaz vienu no pēdējiem sešiem izdevuma numuriem laikā no 2007. gada līdz 2020. gadam samazinājies par 42 procentpunktiem, bet reģionālo laikrakstu par 22 procentpunktiem, savukārt žurnālu – par 11 procentpunktiem.¹³² Kā skaidro pētniece Laura Uzule nacionālo un reģionālo laikrakstu pieprasījuma sarukumu ietekmējusi: glancēto izdevumu ienākšana drukātās preses tirgū, elektronisko mediju satura dažādošanās, operatīva interneta portālu darbība, lasīšanas paradumu maiņa, sabiedrības novecošanās, kā arī citi demogrāfiskie un ekonomiskie procesi.¹³³

Tātad mediju vidē Latvijā dominē interneta ziņu mediji. Vienlaikus Latvijā pieejami dažādi komerciālie nacionālā un reģionālā mēroga laikraksti, glancētie žurnāli un dažādi nišas izdevumi. Auditorijas pētījumi liecina, ka ar būtisku apmeklējumu skaitu atrāvienu interneta vidē dominē portāls “Delfi”, bet apmeklētāko mediju vietņu desmitniekā ierindojas gan ziņu portāli, gan drukāto mediju interneta vietnes, piemēram, “Diena.lv”, “La.lv” un “Nra.lv”.

Nākamajā nodaļā aprakstītas pētījumam izvēlētās analīzes metodes, kā arī to piemērotība pētījuma veikšanai. Nodaļa noslēdzas ar šī maģistra darba pētījumam izstrādātu pētījuma dizains.

¹³¹ Gemius. (2021, 15. febr.). TOP 10 ziņu mediju interneta vietnes 2021.gadā. *Gemius.lv*.

¹³² Krūtaine, A. (2021). Padziļināta izpēte par Latvijas mediju tirgus tendencēm. *SSE Riga Anne-Marie and Gustaf Ander Centre for Media Studies*. 17. lpp.

¹³³ Uzule, L. (2018). Reģionālie mediji. No Zelče, V. (zin. red.). *Latvijas mediju vides daudzveidība*. (156–188 lpp.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 164. lpp.

5. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA UN DIZAINS

Lai iegūtu gan kvantitatīvus, gan kvalitatīvus pētījuma rezultātus, šajā darbā tiks izmantota kvantitatīvā kontentanalīze un kritiskā diskursa analīze. Vispirms dati tiks analizēti ar kvantitatīvo kontentanalīzi, bet pēc tam tiks izmantota kritiskā diskursa analīze (KDA), ar kuras palīdzību tiks noskaidrots izslēgšanas kultūras diskurss.

Šajā nodaļā aprakstīta kvantitatīvā kontentanalīze un tās piemērotība pētījumam, kā arī aplūkots diskursa jēdziens, pieejas diskursa analīzei, īpašu uzmanību pievēršot kritiskajai diskursa analīzei (KDA). Nodaļas noslēgumā izstrādāts pētījuma dizains, kas ietver abas nodaļā aprakstītās pētniecības metodes.

5.1. Kvantitatīvā kontentanalīze

Kontentanalīze ir viena no biežāk izmantotajām kvantitatīvajām komunikācijas pētniecības metodēm, kas sākotnēji tika izmantota tikai kā kvantitatīvā pētniecības metode, taču mūsdienas attīstījies un pētniecībā tiek pielietota arī kvalitatīvā kontentanalīze.¹³⁴ Kā viens no pirmajiem kontentanalīzes izmantošanas piemēriem minams sabiedroto spēku izlūkdienestu veiktais radio atskaņoto populāro dziesmu monitorings Otrā pasaules kara laikā Eiropā.¹³⁵ Mūsdienās kontentanalīze tiek plaši lietota pētījumos komunikācijas un socioloģijas zinātnēs, un arvien biežāk tā tiek izmantota arī citās zinātnes jomās, tostarp, politikā un medicīnā.¹³⁶

Kvantitatīvā kontentanalīze ir sistemātiska, elastīga, pielāgojama, viegli izmantojama un piemērota dažādu tendenču atklāšanai liela apjoma komunikācijas satura izpētei.¹³⁷ Tā var tikt lietota dažāda veida – gan rakstītās, gan runātās – komunikācijas pētniecībai¹³⁸ un tās rezultātā tiks iegūti saskaitāmi dati, kurus iespējams analizēt statistiski.¹³⁹ Šī analīzes metode ļauj kvantitatīvi aprakstīt teksta īpašības, piemērojot vienus un tos pašus kritērijus katrai analīzes vienībai.¹⁴⁰

¹³⁴ Tight, M. (2019). *Documentary research in the social sciences*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781529716559> P. 154.

¹³⁵ Gunter, B. (2000). *Media research methods*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9780857028983> P. 55.

¹³⁶ Neuendorf, K. (2017). *The content analysis guidebook*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781071802878> P. 3.

¹³⁷ Hansen, A. & Machin, D. (2019). *Media and Communication Research methods*. (2nd ed.). London: Red Globe Press. P. 88.

¹³⁸ Druckman, D. (2005). *Doing research*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781412983969> P. 257.

¹³⁹ Altheide, D. L. (1996). *Process of qualitative document analysis*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781412985536>

¹⁴⁰ Messenger-Davies M. & Mosdell, N. (2006). *Practical Research Methods for Media and Cultural Studies: Making People Count*. Edinburgh: Edinburgh University Press. P. 98.

Kā norāda profesore Kimberlija Ņuendorfa (*Kimberly A. Neuendorf*), kontentanalīze definējama kā “sistemātiska, objektīva, kvantitatīva ziņojuma īpašību analīze” un tās mērķis ir izvēlēta ziņojuma vai ziņojumu kopas iezīmju skaitlisks kopsavilkums.¹⁴¹ Savukārt profesors Klaus Krippendorfs (*Klaus Krippendorff*), definējot kontentanalīzi, uzsver, ka metode pielietojama “atkārtojamu un derīgu secinājumu izdarīšanai par tekstu (vai citu jēgpilnu materiālu) un to lietojumu kontekstu”. Rezultātu atkārtojamība paredz, ka pētniekiem, strādājot atšķirīgā laikā un apstākļos, bet lietojot vienu un to pašu tehniku, jāspēj iegūt vienādus rezultātus.¹⁴² Šo pētniecības metodi izmanto, lai gūtu atbildes uz pētījuma jautājumiem par saturu, taču kontentanalīzi iespējams lietot arī kopā ar citām pētniecības metodēm, lai uz pētāmo saturu paraudzītos plašāk.¹⁴³ Viena no būtiskām kontentanalīzes priekšrocībām – tā ļauj pētīt ziņojumus atrauti no to sūtītājiem un saņēmējiem, jo analīzes veikšanai nav nepieciešama tieša piekļuve komunikācijā iesaistītajiem, līdz ar to ir neuzbāzīga un nereaktīva pētniecības metode.¹⁴⁴

Pētījumam, kurā tiek lietota kontentanalīze var izdalīt trīs fāzes – pētījuma dizaina izstrāde, datu ievākšana un analīze.¹⁴⁵ Kontentanalīzes galvenais instruments ir kategoriju sistēma, kas tiek izveidota vēl pirms kodēšanas sākšanas, un kas kalpo kā pētījuma jautājumā ietvertu mainīgo operacionalizācijas instruments. Pēc kategoriju definēšanas un sistēmas izveides, katra analīzes vienība tiek kodēta, ievietojot to atbilstošajās kategorijās. Ja kodēšanas laikā atklājas nepieciešamība papildināt vai mainīt kategoriju shēmu, visa datu kopas kodēšana jāveic atkārtoti. Kad kodešana ir pabeigta, pētniekam jāķeras pie iegūto datu izvērtēšanas un analīzes.¹⁴⁶

Kvantitatīvā kontentanalīze šim darbam ir piemērota, jo tā ļauj apstrādāt lielu apjomu datu un sniedz kvantitatīvus un objektīvus rezultātus – neietverot pētnieka subjektīvo pozīciju. Tā kā šī metode nedod instrumentus teksta interpretācijas un konteksta ietekmes uz tekstu analīzei, pētījumā tiks izmantota arī kvalitatīvā pētniecības metode – KDA.

¹⁴¹ Neuendorf, K. (2017). *The content analysis guidebook*. P. 1–21.

¹⁴² Krippendorff, K. (2019). *Content analysis*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781071878781> P. 24.

¹⁴³ Riffe, D., Lacy, S. & Fico, F. (2014). *Analyzing Media Messages. Using Quantitative Content Analysis in Research*. (3rd ed.). Routledge. Oxon: P. 13–14.

¹⁴⁴ Turpat. P. 38.

¹⁴⁵ Riffe, D., Lacy, S. & Fico, D. F. (2005). *Analyzing Media Messages. Using Quantitative Content Analysis in Research*. (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. P. 44.

¹⁴⁶ Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R. & Vetter, E. (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis*. London: SAGE Publications. P. 58–61.

5.2. Diskursa jēdziens

Jēdziens “diskurss” plaši lietots dažādās zinātnes nozarēs, un tam nav vienotas definīcijas.¹⁴⁷ Sociālajās zinātnēs vien tam pastāv ļoti dažādas izpratnes, piemēram, kā norāda valodniece, viena no diskursa vēsturiskās analīzes attīstītājām Ruta Vodaka (*Ruth Wodak*), tas var būt vēsturisks notikums, atmiņas vieta (*lieu de mémoire*), politika, politiskā stratēģija, naratīvi, teksts, saruna, runa un valoda kā tāda.¹⁴⁸ Lai gan pastāv dažādas diskursa definīcijas, tās visbiežāk saistās ar vienu trim uzskatiem: diskurss ir valoda “ārpus teikuma”, diskurss ir valoda lietojumā vai diskurss ir sociālās prakses veids, kurā valodai ir centrālā nozīme.¹⁴⁹ Nereti ar diskursa jēdzienu tiek apzīmēta ideja, ka valoda ir strukturēta saskaņā ar dažādiem runas modeļiem, kurus cilvēki lieto dažādās sociālās dzīves jomās. Piemēram, pastāv “politiskais diskurss”, “mediju diskurss” un “medicīniskais diskurss”.¹⁵⁰

Diskurss ir konkrēts veids, kā saprast un runāt par pasauli vai tās aspektiem.¹⁵¹ Valodnieks Teo van Lēvens (*Theo van Leeuwen*) norāda, ka diskursi ir sociālās zināšanas, un tie tiek lietoti, lai tekstā reprezentētu sociālās prakses.¹⁵² Turpretim valodnieks Normans Ferklafs (*Norman Fairclough*) diskursu raksturo kā veidu dažādu apkārtējās pasaules aspektu reprezentācijai, piemēram, dažādu procesu, attiecību, materiālās pasaules struktūru, sociālās pasaules. Atšķirīgi diskursi liecina par atšķirīgām attiecībām, kas cilvēkiem ir ar pasauli. Šīs attiecības ir atkarīgas no indivīda pozīcijas pasaulē, viņa sociālajās un personīgās identitātes, kā arī sociālajām attiecībām, kas viņiem ir ar citiem cilvēkiem. Attiecības starp diskursiem ir viens no elementiem arī attiecībās starp cilvēkiem.¹⁵³ Caur diskursiem tiek radīta iedzīvināta sociālā realitāte, tādēļ, lai pilnībā izprastu sociālās mijiedarbības, ir nepieciešamas atsauces uz diskursiem, kas šīm mijiedarbībām piešķir nozīmi.¹⁵⁴

Tā kā caur diskursiem tiek radīta sociālā realitāte, pilnīgai sociālo mijiedarbību izpratnei, ir nepieciešamas atsauces uz diskursiem, kas šīm mijiedarbībām piešķir nozīmi.¹⁵⁵ Kā norāda profesori Sintija Hārdija (*Cynthia Hardy*) un Nelsons Filipss (*Nelson Phillips*): “Bez

¹⁴⁷ Mills, S. (2004). *Discourse*. London: Routledge. P. 1–2.

¹⁴⁸ Wodak, R. (2008). Introduction: Discourse Studies – Important Concepts and Terms. In Wodak, R. & Krzyzanowski, M. (Eds.). *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. New York: Palgrave Macmillan. P. 1.

¹⁴⁹ Cameron, D. & Panović, I. (2014). *Working with written discourse*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781473921917> P. 3.

¹⁵⁰ Jørgensen, M. & Phillips, L. J. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781849208871> P. 1.

¹⁵¹ Turpat

¹⁵² Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and Practice. New Tools for Critical Discourse Analysis*. New York: Oxford University Press. P. 6.

¹⁵³ Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse. Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge. P. 124.

¹⁵⁴ Phillips, N., Hardy, C. (2002). *Discourse analysis*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781412983921> P. 3.

¹⁵⁵ Turpat.

diskursa nav sociālās realitātes, un bez izpratnes par diskursu, mēs nevaram saprast mūsu realitāti, mūsu pieredzes vai paši sevi.”¹⁵⁶ Diskurss ietver zināšanu un struktūru modeļus un to kopīgās iezīmes, bet teksts ir specifiska, unikāla diskursa realizācija.¹⁵⁷ Veicot diskursa analīzi, uzmanība jāpievērš ne tikai pašam tekstam, bet arī mijiedarbībai un kontekstam, kurā šis teksts ir ievietots.¹⁵⁸ Nākamajā nodaļā sniegts ieskats diskursa analīzes procesā.

5.3. Diskursa analīze

Tāpat kā pastāv dažādas diskursa jēdziena izpratnes, arī diskursa analīzei nav vienas vienotas pieejas – tā ir starpdisciplināra metode, kas var tikt pielietota ļoti dažādos pētījumos.¹⁵⁹ Rakstot par diskursa analīzi, pētnieki Jērans Bergstrems (*Göran Bergström*), Linda Ēkstrema (*Linda Ekström*) un Kristīna Borius (*Kristina Boréus*) izceļ divus diskursa definējumus – šauro definējumu, kurā ar diskursu tiek saprasts rakstītais un runātais teksts, tādējādi padarot diskursa analīzi par teksta pētīšanu atrauti no konteksta, un plašo definējumu, kas ietver vairākas dimensijas ne tikai tekstu.¹⁶⁰

Konteksta svarīgo lomu diskursa analīze uzsver, piemēram, Vodaka, norādot, ka to var uzskatīt pat par diskursa analīzes centrālo elementu. Saskaņā ar viņas rakstīto, pētot sarežģītas sociālās problēmas, ir nepieciešams balstīties vairākās teorētiskajās pieejās, lai analizētu dotos kontekstus un sasaistītu tos ar tekstiem.¹⁶¹ Veicot diskursa analīzi ir jāapraksta sociālais konteksts, kurā diskursi ir radīti, un tieši šī saikne starp diskursiem un sociālo realitāti padara diskursa analīzi par labu metodi sociālo parādību pētniecībai.¹⁶²

Rakstot par diskursa analīzi, sociālās psiholoģijas profesore Stefānija Teilore (*Stephanie Taylor*) uzsver, ka nav viena pareizā veida, kādā tā veicama, jo katrs pētījums ietver īpaši tam radītus savienojumus starp pētnieka pieņēmumiem par pasauli – teoriju –, pētāmo tematu, diskursa interpretāciju, analizējamiem materiāliem un to atbilstību tematam.¹⁶³ Diskursa

¹⁵⁶ Phillips, N., Hardy, C. (2002). *Discourse analysis*. [SAGE Research Methods]. P. 2.

¹⁵⁷ Wodak, R. (2008). Introduction: Discourse Studies – Important Concepts and Terms. In Wodak, R. & Krzyzanowski, M. (Eds). *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. Hampshire: Palgrave Macmillan. P. 3–5.

¹⁵⁸ Talbot, M. (2007). *Media discourse: Representation and interaction*. Edinburgh: Edinburgh University Press. *ProQuest Ebook Central*: <https://ebookcentral-proquest-com.databases.lanet.lv/lib/lulv/detail.action?docID=313189>. P. 10.

¹⁵⁹ Jørgensen, M., Phillips, L. J. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. SAGE Publications. DOI: <https://dx.doi.org/10.4135/9781849208871>. P. 1.

¹⁶⁰ Bergström, G., Ekström, L., & Boréus, K. (2017). Discourse analysis. In: Bergström, G., Boréus, K. (eds). *Analyzing text and discourse: eight approaches for the social sciences*. California: SAGE Publications. P. 208–209.

¹⁶¹ Wodak, R. (2008). Introduction: Discourse Studies – Important Concepts and Terms. In: Wodak, R., Krzyzanowski, M. (eds). *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. P. 11.

¹⁶² Phillips, N. & Hardy, C. (2002). What is discourse analysis?. In *Discourse analysis* (pp. 2-17). SAGE Publications, Inc., <https://dx.doi.org/10.4135/9781412983921>

¹⁶³ Taylor, S. (2013). *What is Discourse Analysis?* London: Bloomsbury. P. 67.

pētnieks, profesors Tēns van Deiks (*Teun A. van Dijk*) norāda, ka diskursa analīzes kodols jeb esence ir sistemātiska un aptveroša dažādu teksta līmeņu struktūru un stratēģiju analīze.¹⁶⁴

Kā norāda Vodaka, diskursa analīze piedāvā ietvaru problēmorientētam sociālajam pētījumam. Veicot analīzi, jāņem vērā intertekstuālās attiecības (katrs teksts ir saistīts ar citiem tekstiem) un interdiskursīvās attiecības (diskursi ir savstarpēji saistīti dažādos veidos) starp izteikumiem, tekstiem, žanriem, diskursiem, sociolingvistiskajiem mainīgajiem, organizācijas vēsturi un arheoloģiju, kā arī konkrētās situācijas konteksta institucionālajiem rāmjiem.¹⁶⁵

Intertekstuālās saites tiek veidotas, izmantojot atsauces vai pārnesot kāda teksta argumentus citā tekstā. Vodaka skaidro, ka šādu argumentu pārvešanu jeb teksta objektu ievietošanu jaunā kontekstā dēvē par rekontekstualizāciju, taču, lai to būtu iespējams izdarīt, vispirms tiek veikta dekontekstualizācija. Dekontekstualizācijas un rekontekstualizācijas procesā teksta elementi iegūst jaunu nozīmi, jo nozīmes tiek radītas lietošanas laikā.¹⁶⁶ Diskursa analīze ir iteratīvs process, kas paredz nevis vienkārši tulkot (*translating*) un atkodēt (*decoding*) datus pa vienai vienībai vien, bet gan lasīt un pārļaut datus, tos salīdzināt, piefiksēt un atzīmēt iespējamās intereses, pie kurām vēlāk atgriezties.¹⁶⁷

Savukārt, rakstot par diskursu un ideoloģiju van Deiks, norāda, ka dažādas teksta un runas īpašības ļauj cilvēkiem formulēt un/vai izteikt abstraktus ideoloģiskus uzskatus un ar tiem saistītos viedokļus. Līdz ar to diskursam ir īpašs statuss ideoloģiju reproducēšanā.¹⁶⁸

Tā kā šī maģistra darba pētījumam izraudzīta KDA, turpinājumu sniegts ieskats šīs analīzes procesā. Apakšnodaļā īpaša uzmanība tiek pievērsta Ferklafa izstrādātajam KDA procesam, kas norit saskaņā ar viņa radīto trīs dimensiju modeli.

5.4. Kritiskā diskursa analīze

KDA pirmsākumi datējami ar pagājušā gadsimta 80. gadiem, un kopš tā laika, KDA kļuvusi par vienu no ietekmīgākajiem un zināmākajiem diskursa analīzes paveidiem.¹⁶⁹ KDA uz diskursu raugās, kā uz sociālo praksi.¹⁷⁰ KDA nodrošina teoriju un metodes empīriskam pētījumam par diskursa un sociālo/kultūras attīstību dažādās sociālajās sfērās.¹⁷¹ Tā ir “kritiska”

¹⁶⁴ Wodak, R. (2008). Introduction: Discourse Studies – Important Concepts and Terms. In Wodak, R., Krzyzanowski, M. (Eds). *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. P. 3–5.

¹⁶⁵ Turpat. 2–3. lpp.

¹⁶⁶ Turpat.

¹⁶⁷ Taylor, S. (2013). *What is Discourse Analysis?* P. 69.

¹⁶⁸ van Dijk, A., T. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: SAGE Publications. P. 192.

¹⁶⁹ Wodak, R. (2004). Critical discourse analysis. In Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J. F., & Silverman, D. (eds). *Qualitative research practice*. (pp. 186–201). [SAGE Research Methods]. doi: <https://www.doi.org/10.4135/9781848608191>

¹⁷⁰ Wodak, R. & Fairclough, N. (1997). *Critical Discourse Analysis*. In van Dijk, A., T. (Ed.). *Discourse as Social Interaction*. (2nd ed.) Los Angeles: SAGE Publications. P. 258.

¹⁷¹ Jørgensen, M., Phillips, L. J. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. P. 60–95.

divējādi – pirmkārt, tā ir balstīta Frankfurtes skolas teorētiku idejās un, otrkārt, tai ir kopīgas tradīcijas ar tā saukto kritisko lingvistiku. KDA teorētiskais pamats lielā mērā balstās uzskatā, ka varas attiecību radīšanā un uzturēšanā svarīgāka loma ir drīzāk kultūras nevis ekonomikas dimensijai.¹⁷²

Ar KDA tiek pētītas par patiesību pieņemtās zināšanas, kas sekmē kādas konkrētas sabiedrības grupas intereses. Izmantojot šo analīzes metodi, pētnieki izzina, kā valoda tiek lietota, kā tā iemūžina versiju, kas tiek pieņemta par pašsaprotamu, un kā tiek virzīti pārliecināšanas argumenti, pievēršot uzmanību arī tam, kurš veic argumentāciju un kā konkrētā persona var panākt sava argumenta dzirdamību (piemēram, ja indivīdam ir pieeja medijiem).¹⁷³

Kopumā diskursa analīze noraida ideju, ka valoda vienkārši reprezentē realitāti, tā vietā uzsverot, ka valoda vienmēr ietver pasaules redzējumu (*perspective on the world*), proti, tā uz valodu un tās lietojumu raugās kā uz komunikācijas instrumentu, kas nav neitrāls. Vara tiek uzskatīta par centrālo elementu KDA, līdz ar to uzmanības centrā nereti ir jautājumi, kas saistīti ar varu, piemēram, par to, kurām sabiedrības grupām ir tiesības paust viedokli kādos sociāli nozīmīgos jautājumos, par diskursiem, kas būtiski maina sociālo realitāti, par diskursu savstarpējo sāncensību, kā arī diskursu efektiem.¹⁷⁴

KDA tiek uzskatīts, ka diskursi ne vien konstruē sociālās identitātes, bet arī iemūžina pastāvošās sociālās attiecības. KDA būtība ir pētīt attiecības starp diskursiem un citām sociālām struktūrām. Tā ir lingvistiski orientēta diskursa analīzes metode, kas no citām atšķiras ar to, ka izmanto lingvistiskus rīkus, lai vēl padziļinātāk pētītu tekstu. KDA nepiedāvā gatavu rīcības plānu tam, kā jāpēta sociālas prakses, taču piedāvā izvērstu teksta un diskursīvo prakšu izpētes modeli.¹⁷⁵

Runājot par diskursa analīzei veltīto kritiku, Bergstrem, Ēkstrema un Borius uzsver, ka sociālajās zinātnēs atsevišķu diskursa analīžu problēma var būt sistemātikas un uzticamības trūkums, piemēram, analītiskie rīki var nebūt skaidri definēti. Tāpat viņi norāda, ka diskursa teorētiku vidū pastāv atšķirīgas izpratnes par analītiskajiem konceptiem. Lai to mazinātu, viņi iesaka analīzē skaidri norādīt, ko izmantotie analītiskie koncepti nozīmē.¹⁷⁶

Ferklafs KDA apraksta kā teorētisku skatījumu uz valodu un semiotiku kopumā, norādot, ka KDA analīzē dialektiskās attiecības starp semiotiku un citiem sociālās prakses elementiem. Viņš skaidro, ka semiotika ietver visa veida nozīmju radīšanu, sākot no attēliem

¹⁷² Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R., & Vetter, E. (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis*. P. 144–145.

¹⁷³ Taylor, S. (2013). *What is Discourse Analysis?* P. 69.

¹⁷⁴ Bergström, G., Ekström, L., & Boréus, K. (2017). Discourse analysis. In Bergström, G., Boréus, K. (Eds). *Analyzing text and discourse: eight approaches for the social sciences*. (pp. 208–241). California: SAGE Publications. P. 211–222.

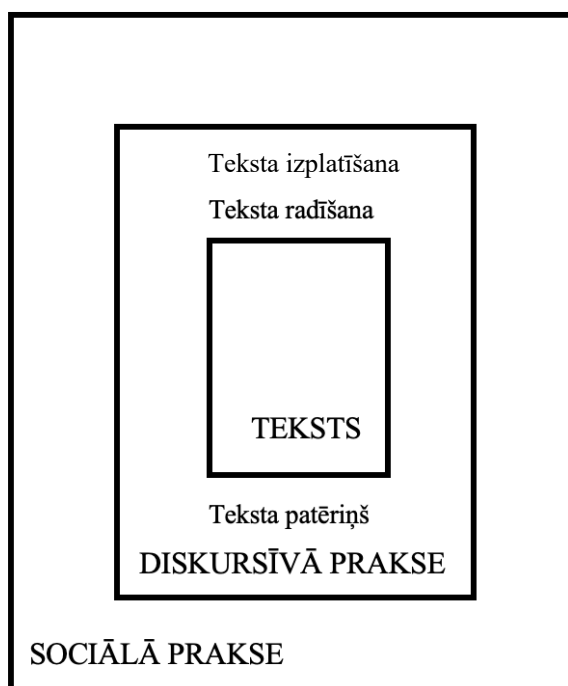
¹⁷⁵ Turpat.

¹⁷⁶ Turpat. 236.–237. lpp.

un beidzot ar valodu, un ikvienā sociālajā praksē ir semiotikas elementi. Koncentrēšanas uz sociālo prakšu izzināšanu, ļauj apvienot struktūras un rīcības perspektīvas.¹⁷⁷

Saskaņā ar Ferklafa rakstīto, semiotika sociālajās praksēs parādās trīs veidos: kā daļa no sociālajām aktivitātēm attiecīgajā praksē, tādējādi veidojot žanus, kā daļa no reprezentācijām un/vai pašreprezentācijām, tādējādi veidojot diskursus, vai kā daļa no konkrētas pozīcijas “priekšnesuma” sociālajā praksē, tādējādi veidojot stilus. Skaidrojot diskursus, Ferklafs norāda, ka tās ir dažādas sociālās dzīves reprezentācijas.¹⁷⁸

Katrs valodas lietojuma gadījums ir komunikatīvs notikums, kuru veido trīs dimensijas: teksta dimensija, diskursīvās prakses dimensija, kas ietver tekstu radīšanu un patērēšanu, un sociālās prakses dimensija. Visas trīs dimensijas Ferklafs ir ietvēris savā “Kritiskās diskursa analīzes modelī” (sk. 5.4. att.).

5.1. attēls. *Ferklafa “Kritiskās diskursa analīzes modelis”*¹⁷⁹

Šajā kontekstā ar tekstu saprotama: runa, rakstīti materiāli, vizuāli attēli vai šo elementu kombinācijas. Veicot KDA, ir jāaplūko visas trīs iepriekšminētās komunikatīvā notikuma dimensijas, fokusējoties uz teksta lingvistiskajiem elementiem (tekstu), procesiem, kas saistīti ar teksta radīšanu un patērēšanu (diskursīvajām praksēm), kā arī plašāku sociālo praksi, kurai šis komunikatīvais notikums ir piederīgs (sociālo praksi). Teksta lingvistisko elementu analīze neizbēgami ietvers arī diskursīvās prakses analīzi un otrādi, taču, tā kā tās ir divas dažādas

¹⁷⁷ Fairclough, N. (2001). Critical discourse analysis as a method in social scientific research. In Wodak, R., Meyer, M. (Eds). *Methods of critical discourse analysis*. California: SAGE Publications. P. 121–138.

¹⁷⁸ Turpat.

¹⁷⁹ Jørgensen, M., Phillips, L. J. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. P. 60–95.

dimensijas, izmantojot Ferklafa modeli, tās ir jāanalizē nošķirti.¹⁸⁰ Teksta dimensijas līmenī tiek veikta apraktīšana, diskursīvās prakses dimensijā tiek veikta interpretēšana, bet sociālās prakses līmenī – skaidrošana.¹⁸¹

Teksta dimensijas daļā uzmanība tiek pievērsta gan teksta nozīmei, gan formai, un šos divus aspektus ir grūti nošķirt, jo nozīmes tiek realizētas formā un atšķirības nozīmēs liecina par atšķirību formās.¹⁸² Teksta dimensijas daļai iespējams izdalīt četrus fokusus: leksika (vārdu krājums un semantika), gramatika (pievēršas teikumiem un mazākām vienību), kohēzija (pievēršas teikumu savstarpējiem savienojumiem) un teksta struktūra (pievēršas teksta kopējai uzbūvei un organizācijai). KDA uz zīmēm – vārdiem un plašākām teksta vienībām – raugās kā uz sociāla motivētām, pieņemot, ka pastāv sociāli iemesli, kādēļ konkrēti apzīmētāji tiek savienoti ar konkrētiem apzīmējamiem. Pieņemot lēmumu par to, kā veidot teikumu struktūru, indivīdi pieņem lēmumu arī par to, kā apzīmēt un konstruēt sociālās identitātes, sociālās attiecības, zināšanas un uzskatus.¹⁸³

Otrā dimensija Ferklafa modelī – diskursīvās prakses dimensija – ietver dažādus teksta radīšanu, izplatīšanu un patērēšanas aspektus. Teksta radīšana paredz, ka teksti tiek radīti īpašos veidos īpašā konteksta, piemēram, avīžu raksti top sarežģītās kolektīvās rutīnas, jo dažādos to tapšanas soļos iesaistītas dažādas personas. Savukārt teksta patērēšana atšķirīgos sociālajos kontekstos noris atšķirīgi, kas saistāms ar to interpretācijas procesu un interpretācijas metodēm. Diskursīvās prakses līmenī Ferklafs izceļ trīs elementus: izteikumu spēks (kādi runas akti, piemēram, solījumi, draudi u.c. tiek veidoti), teksta koherence un intertekstualitāte. Kā norāda Ferklafs – nav iespējams pilnvērtīgi runāt par teksta elementiem, nerunājot par to, kā teksts ir radīts un tiek patērēts, līdz ar to robežas starp teksta dimensiju un diskursīvo praksi nav ļoti stingras.¹⁸⁴ Diskursīvā prakse ir kā tilts pār sabiedrības un kultūras nošķirumu no diskursa, valodas un teksta. Šajā līmenī tiek izvirzīts jautājums par to, kā komunikatīvais notikums atsaucas un ietekmē diskursu kārtību (*order of discourses*), proti, vai tas sekmē diskursu kārtības robežu un attiecību reprodukciju, vai arī palīdz tos pārstrukturēt.¹⁸⁵ Saiknes starp teksta dimensiju un sociālo praksi ir netieša – to veido diskursīvās prakses, tas nozīmē, ka sociālā prakse ietekmē diskursīvo praksi, kas savukārt ietekmē tekstu.¹⁸⁶

¹⁸⁰ Jørgensen, M., Phillips, L. J. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. P. 60–95.

¹⁸¹ Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press. P. 74–79.

¹⁸² Fairclough, N. (1995). *Critical Analysis of Media Discourse*. London: Edward Arnold. P. 57–58.

¹⁸³ Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. P. 74–76.

¹⁸⁴ Turpat. 74–79. lpp.

¹⁸⁵ Fairclough, N. (1995). *Critical Analysis of Media Discourse*. P. 59–60.

¹⁸⁶ Turpat. 60. lpp.

Maģistra darbam izvēlēta KDA balstīta Ferklafa trīs dimensiju modelī. Saskaņā ar to izstrādāta šim pētījumam pielāgota KDA shēma, kas ietver teksta, diskursīvās prakses un sociālās prakses dimensijas.

5.5. Pētījuma dizains

Maģistrā darbā izvirzītā mērķa sasniegšanai tiks izmantotas divas pētniecības metodes – kvantitatīvā kontentanalīze un KDA. Kvantitatīvās un kvalitatīvās pētniecības metodes kombinācija pavērs iespējas dziļākai analīzei un ļaus izdarīt plašākus secinājumus par pētījuma rezultātiem. Darbam izvēlēta deduktīva pieeja, kas paredz balstīšanos esošajā teorijā un pētījuma veikšanu atlasīto teoriju pārbaudei.¹⁸⁷

Darba pētnieciskā daļa sadalīta četrās apakšnodaļās – vispirms analizēts izslēgšanas kultūras jēdziena diskurss drukātajos un interneta medijos, kā arī mikroblogošanas vietnē “Twitter”. Nākamajā apakšnodaļā analizēts izslēgšanas kultūras diskurss “Twitter”, balstoties uz kvantitatīvās kontentanalīzes laikā iegūtajiem rezultātiem, kas sniedz kvantitatīvu ieskatu laikā (publikāciju datumi) un telpā (mediji, publikācijas sadaļas, temati), kurā veidots diskurss un arī kvantitatīvus datus par pašu diskursu (publikāciju garums, izmantotais multimediju saturs, saistītie raksti, žanrs, autors, avoti un žurnālistikas stils), kā arī KDA rezultātiem. Pēc tam analizēts izslēgšanas kultūras diskurss drukātajos un interneta medijos, balstoties kvantitatīvās kontentanalīzes un KDA rezultātos. Bet nodaļas noslēgumā veikts izslēgšanas kultūras diskursa “Twitter” un drukātajos un interneta medijos salīdzinājums.

Pētījumam nepieciešamie dati iegūti no drukātajiem un tiešsaistes medijiem latviešu valodā, atlasot rakstus, kas publicēti laikā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 31. decembrim. Pēc tam empīriskā bāze papildināta ar “Twitter” ierakstiem latviešu valodā, kas veikti laikā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 31. decembrim. Pētāmajā periodā tika identificēti 130 pētījumam atbilstoši raksti drukātajos un interneta medijos. Savukārt “Twitter” tika identificēti kopumā 356 pētījumam derīgi ieraksti.

Datu ieguve netika ierobežota dažu konkrētu mediju saturā, lai iegūtu iespējami plašāku empīrisko bāzi, ietverot dažāda politiskā spektra un publicēšanas regularitātes medijus. Empīriskā materiāla meklēšana tika veikta izmantojot “Google” paplašinātās meklēšanas funkcionalitāti, interneta mediju portālu iebūvētās meklēšanas funkcionalitātes, meklētāju “News.lv” un Latvijas Nacionālas bibliotēkas periodikas digitālo meklētāju. Analīzei izvēlētas tikai tādas publikācijas, kurās ir rakstīts par izslēgšanas kultūru un ar to saistītām darbībām,

¹⁸⁷ O'Reilly, K. (2009). *Key concepts in ethnography*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781446268308> P. 104.

dažādos locījumos lietojot tādas atslēgas vārdus kā “cancel”, “kancel” “izslēgšana”, “atcelšana”, “dzēšana” un šos atslēgas vārdus savienojumā ar vārdu “kultūra”. Nonākot rakstā par konkrētu izslēgšanas gadījumu Latvijā, atslēgas vārdiem tika pievienots arī personas/organizācijas, pret kuru vērsta izslēgšana vārds/nosaukums un meklēšana tika atkārota. Pēc šī soļa analīzei tika pievienotas publikācijas, kurās runāts par konkrēto izslēgšanas gadījumu. Piemēram, publikācija “Didrihsones nostāja izraisa sašutumu LGBT atbalstītājos”¹⁸⁸ tiks pievienota empīriskajai bāzei, jo, lai gan tajā netiek minēti atslēgas vārdi, tiek runāts par aicinājumiem uz izslēgšanu. Turpretim publikācija “Mākslas kritiķa Tomasa Pārūpa bijusī draudzene publicē šokējošu ierakstu par vardarbību attiecībās; atbildi sniedz arī Pārups”¹⁸⁹ netiks pievienota empīriskajai bāzei, jo tajā aprakstīts notikums, bet netiek runāts par izslēgšanu un ar to saistītiem procesiem. Pilnu drukāto un interneta mediju publikāciju atlasē shēmu skatīt 1. pielikumā.

Empīriskā materiāla atlasē mikroblogošanas vietnē “Twitter” veikta, ierakstus meklējot ar paplašinātās meklēšanas rīku. Tā kā “Twitter” ierakstu apjoms latviešu valodā ir ļoti liels, pētījuma lauks tika sašaurināts, analīzei atlasot tikai tos “Twitter” ierakstus latviešu valodā, kuros lietoti vārdi ar sakni “kancel”. Atslēgvārda “cancel” termins tiek atveidots latviski, jo “Twitter” nepiedāvā atlasīt ierakstus tikai latviešu valodā, kas nozīmē, ka, meklējot vārdus ar sakni “cancel” tiek atgriezts saturs ļoti dažādās valodās. Lai pārliecinātos, ka “kancel” atslēgas vārds sniegs atdevi, tika veikts izmēģinājuma meklējums ar atslēgas vārdu “kancelēts”, “dzēsts”, “atcelts” un “izslēgts”, kurā tika secināts, ka “kancelēts” atgriež vairāk analīzei derīgu “Twitter” ierakstu. Analīzei tikai atlasīti tie “Twitter” ieraksti, kuros ir rakstīts par izslēgšanas kultūru, ar to saistītām darbībām un tie saņēmuši vismaz vienu publiski redzamu cita lietotāja atbildi.

Kvantitatīvā kontentanalīze tikai veikta visiem atlasītajiem “Twitter” ierakstiem, bet KDA tika veikta ierakstu pavedieniem no sešiem 2021. gada mēnešiem – martu, aprīli, augustu, septembri, novembri un decembri. Šie mēneši tika atlasīti ar nejaušas izlases principu, izmantojot vietni “Research Randomizer”, kas ģenerēja sešus nejaušus ciparus. Ar pavedienu šeit domāts sākotnējais ieraksts, kurā lietots atslēgvārds, kā arī visas atbildes uz to, savukārt, ja ieraksts ir atbilde kādam citam lietotājam, analīze veikta par visu sākotnēja ieraksta un uz to saņemto atbilžu kopu. “Twitter” ierakstu atlasē shēmu skatīt 2. pielikumā.

¹⁸⁸ Apollo.lv. (2021, 18. febr.). Didrihsones nostāja izraisa sašutumu LGBT atbalstītājos. *Apollo.lv*. Izgūts no: <https://sejas.tvnet.lv/7183058/didrihsones-nostaja-izraisa-sasutumu-lgbt-atbalstitajos>

¹⁸⁹ Jauns.lv. (2021, 27. dec.). Izgūts (20.04.2022.) Mākslas kritiķa Tomasa Pārūpa bijusī draudzene publicē šokējošu ierakstu par vardarbību attiecībās; atbildi sniedz arī Pārups. *Jauns.lv*. Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/sievietem/478987-makslas-kritika-tomasa-parupa-bijusi-draudzene-publice-sokejosu-ierakstu-par-vardarbibu-attiecibas-atbildi-sniedz-ari-parups>

Pētījuma veikšanai tika izveidotas astoņas kvantitatīvās kontentanalīzes kategorijas (sk. 4. pielikumu). KDA kategorijas izveidotas, balstoties un Ferklafa trīs dimensiju modeli: teksts, diskursīvā prakse un sociālā prakse. Darbam pielāgoto KDA shēmu skatīt 3. pielikumā.

Nākamajā nodaļā analizēti pētījumā iegūtie rezultāti. Uzmanība tiek pievērsta jēdziena “izslēgšanas kultūra” diskursam, kā arī skaidrots izslēgšanas kultūras diskurss “Twitter” un drukātajos un interneta medijos. Pēc tam veikta diskursu “Twitter” un drukātajos un interneta medijos salīdzināšana.

6. IZSLĒGŠANAS KULTŪRAS DISKURSS DRUKĀTAJOS UN INTERNETA MEDIJOS UN MIKROBLOGOŠANAS VIETNĒ “TWITTER”

Lai noskaidrotu, kāds ir izslēgšanas kultūras diskurss drukātajos un interneta medijos, kā arī mikroblogošanas vietnē “Twitter”, saskaņā ar empīriskā materiāla shēmu (sk. 1. un 2. pielikumu) tika atlasītas drukāto un interneta mediju publikācijas un “Twitter” ieraksti. Vispirms tika veikta empīriskā materiāla kontentanalīze, bet pēc tam – KDA.

Šajā nodaļā izklāstīti pētījuma rezultāti, veikta rezultātu analīze, interpretācija un skaidrošana. Vispirms tiek apskatīts izslēgšanas kultūras jēdziena diskurss, tad izslēgšanas kultūras diskurss mikroblogošanas vietnē “Twitter”, pēc tam uzmanība pievērsta izslēgšanas kultūras diskursam drukātajos un interneta medijos, bet pēc tam veikts izslēgšanas kultūras diskursa “Twitter” un diskursa drukātajos un interneta medijos salīdzinājums.

6.1. Jēdziena “izslēgšanas kultūra” diskurss mikroblogošanas vietnē “Twitter”, drukātajos un interneta medijos Latvijā

Maģistra darba mērķis ir noskaidrot, kāds ir izslēgšanas kultūras diskurss “Twitter” un drukātajos un interneta medijos, tādēļ svarīgi izprast paša izslēgšanas jēdziena diskursu. Šajā apakšnodaļā izklāstīts izslēgšanas kultūras jēdziena diskurss saskaņā ar Ferklafa trīs dimensiju modeli.

Ferklafa trīs dimensiju modelis paredz, ka pirmajā dimensijā uzmanība jāpievērš tekstam, tādēļ vispirms apkopotas dažas būtiskas analizēto publikāciju tekstu iezīmes. Izslēgšanas kultūras jēdzienam latviešu valodā šobrīd nav vienota tulkojuma, un tas spilgti atklājas gan “Twitter” ierakstu, gan drukāto un interneta mediju analīzē. Kā “Twitter”, tā drukātajos un interneta medijos izslēgšanas kultūra tiek saukta arī par “atcelšanas kultūru”, “dzēšanas kultūru” un “izsvītrosanas kultūru”, nereti iekavās norādot terminu angļu valodā. “Twitter” lietotāji bieži vien šo terminu nemaz netulko, vai arī atveido angļu valodas vārdus latviski, piemēram, “kancelkultūra”, “kancelēšana”. Pētāmajā periodā divi “Twitter” lietotāji arī izveidojuši “Twitter” aptaujas par to, kā labāk latviskot “*cancel culture*” terminu, starp atbilžu variantiem bez augstāk minētajiem ietverot arī tādus variantus kā “kanceles kultūra”¹⁹⁰ un “izstumšana”.¹⁹¹ Atbildēs uz šiem ierakstiem citi lietotāji piedāvā dažādus variantus,

¹⁹⁰ Caune, H. [HelmutsCaune]. (2021, 10. marts). *Kā tad beigās tulkosim?* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/HelmutsCaune/status/1369656138598322180>

¹⁹¹ Taurēns, J. [jtaurens]. (2021, 20. marts). *Kā latviskot to cancel?* (Zinu, ka nevajag). [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/jtaurens/status/1376912800690372610>

lielākoties vārdus un jēdzienus ar negatīvu konotāciju, piemēram, “apklusināšana”¹⁹² un “neprāts un ļaunprātība”¹⁹³.

Otrā dimensija Ferklaifa trīs dimensiju modelī ir diskursīvā prakse, kurā cita starpā jāfiksē teksta intertekstualitāte, tostarp interdiskursitāte. Savukārt trešā – sociālās prakses – dimensija paredz skaidrošanu plašākā kontekstā, šajā gadījumā – saistot ar darba teorētiskajā daļā aprakstītajām teorijām un pieejām. Lai iegūtu pilnvērtīgu izslēgšanas kultūras diskursa drukātajos un interneta medijos skaidrojumu, saskaņā ar Ferklaifa modeli apakšnodaļā teksta dimensijā atklātās iezīmes uzreiz tiek interpretētas saskaņā ar diskursīvo praksi un skaidrotas sociālajā praksē.

Gan “Twitter”, gan medijos izslēgšanas kultūras jēdzienam tiek lietoti dažādi sinonīmi un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, kas visbiežāk ietver negatīvu emocionālo uzslāņojumu. “Twitter” lietotāju izslēgšana tiek salīdzināta ar cīņu, karu, norakšanu piemēram, kādam lietotājam rakstot (šeit un turpmāk “Twitter” ierakstu citātos saglabāta oriģinālā rakstība, tostarp gramatikas, stila, interpunkcijas u.c. kļūdas, svešvārdus un nenormatīvo leksiku): “Cīnīties nevar saprātīgi un racionāli, jo cīņā ir upuri. No tā arī visas ziepes, ka cīnās. Patiesībā jau neatkarīgi no cīņas rezultātiem, proti, no tā cik izdosies uzdukt uz kauna staba vai atstāt bez darba, nāksies sadzīvot ar slimību, domājot beizdot ar galvu, nevis ar mietu.”¹⁹⁴

Izslēgšanas kultūras un ar to saistīto norišu aprakstiem un raksturojumiem drukātajos un interneta medijos tiek lietotas metaforas, salīdzinājumi un citi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, kas saistīti ar dažādām dabas stihijām un procesiem, kā arī karu. Tā kā gan dabas stihijas, gan karš ir procesi, kurus indivīda līmenī nav iespējams ietekmēt, ar šiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem tiek radīta sajūta, ka izslēgšana ir nekontrolējams process, kurā ierauta izslēdzamā persona/organizācija un kurā sabiedrības iesaisti drīzāk raksturo iekļaušanās kopējā plūsmā nevis individuāla un izsvērta izvēle iesaistīties. To iespējams skaidrot, atgriežoties pie izslēgšanas kultūras pētnieku aprakstītās izslēgšanas kultūras kritikas, kurā tiek norādīts, ka izslēgšanas kultūra veicina neiecietību un stiprina grupas domāšanu, kā arī nereti drīzāk ir saistīta ar sociālā kapitāla iegūšanu nevis reālu vēlmi pēc pārmaiņām. Tabulā 6.1. apkopti daži uzskatāmi šādu mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumu piemēri. Vārda “karš” lietojums norāda arī uz varas attiecībām – lēmumu par reālu karu sākšanu visbiežāk pieņem indivīdi, kas konkrētajā valstī atrodas varas pozīcijās, taču kara

¹⁹² Vīgrīze. [bizmarite22]. (2021, 30. marts). *Apklusināšana*. [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/bizmarite22/status/1376915744143896583>

¹⁹³ Zelčs, A. [Eraksti]. (2021, 10. marts). *Neprāts un ļaunprātība*. [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Eraksti/status/1369679540310712332>

¹⁹⁴ Goldbergs, J. [GoldbergsJ]. (2021, 30. nov.). *Cīnīties nevar saprātīgi un racionāli, jo cīņā ir upuri. No tā arī visas ziepes, ka cīnās. Patiesībā jau neatkarīgi no cīņas rezultātiem, proti, no tā cik izdosies uzdukt uz kauna staba vai atstāt bez darba, nāksies sadzīvot ar slimību, domājot beizdot*. [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/GoldbergsJ/status/1465659967789223942>

realizācijā tiek iesaistītas militārās organizācijas un nereti arī plašāka sabiedrības daļa vai pat visa tauta. Līdz ar to, vārda “karš” metaforisks lietojums izslēgšanas kultūras jēdziena raksturojumā, vedina domāt, ka izslēgšanas kultūra ir kādas varas pozīcijā esošas grupas virzīts process savu interešu realizācijai, kur virzībai uz mērķi tiek iesaistīta plašāka sabiedrība.

6.1. tabula

**Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumus izslēgšanas kultūras raksturojumā
drukātajos un interneta medijos**

<p><i>Dabas parādības, procesi, stihijas</i></p>	<p><i>“Tas nevar neuztraukt, jo liecina par briestošu negaisu ar bīstamu zibēpošanu.”¹⁹⁵</i> <i>“[..]viņa skaidroja jau pēc tam, kad pret viņu vērsās vajātāju naida cunami.”¹⁹⁶</i> <i>“Šodien uz kovida fona arī “dzēšam” viens otru tā, ka zāle neaug un pēc visdažādākajām pazīmēm: [..]”¹⁹⁷</i></p>
<p><i>Karš</i></p>	<p><i>“Ja karotāju pūlim izdosies viņu izdzēst, tad, asiņu garšu sajutis, tas iekarsīs linčot vēl.”¹⁹⁸</i> <i>“[..]es faktiski pat negribot nokļuvu uz neredzamas frontes līnijas.”¹⁹⁹</i> <i>“Un te mēs nonākam līdz “cancel culture” jeb “atcelšanas kultūrai”, ap ko pašlaik tiek lauzti šķēpi.”²⁰⁰</i></p>

Vēl kāds būtisks aspekts izslēgšanas kultūras diskursā ir izslēgšanas jēdziena lietojums “Twitter” ierakstos, kuru mērķis ir jokot. Piemēram, par atgadījumiem Rīgas Zooloģiskajā dārzā, kur kāds apmeklētājs policijai sūdzējies, viņaprāt, nedabīgā pozā guļošu ķenguru²⁰¹ – šis notikums “Twitter” izvērta diskusijas par ķenguru izslēgšanu.²⁰² Tāpat izslēgšana kā joks tiek piesaukta pie dažādiem ierakstiem, kuros paustais viedoklis nesakrīt ar komentētāja uzskatiem,

¹⁹⁵ Latkovskis, B. (2021, 11. sept.). 11/09: Pēc 20 gadiem pasaule ir būtiski mainījusies. *Nra.lv*. Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/komentari/bens-latkovskis/357503-1109-pec-20-gadiem-pasaule-ir-butiski-mainijusies>

¹⁹⁶ Latkovskis, B. (2021, 24. febr.). Par vaļširdību, naidu un vajāšanas kultūru. *Nra.lv*. Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/komentari/bens-latkovskis/340069-par-valsirdibu-naidu-un-vajasanas-kulturu>

¹⁹⁷ Terzena, D. (2021, 3. jūn.). Paturēt acīs signāluguni. *Mājas Viesis*. Izgūts no https://news.lv/Majas_Viesis/2021/06/03/paturet-acis-signaluguni

¹⁹⁸ Vanags, J. (2021, 10. maijs). Jānis Vanags: Elīnas Didrihsones tests. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/versijas/janis-vanags-elinas-didrihsones-tests.d?id=52957469>

¹⁹⁹ Veidemane, E. (2021, 27. jūl.). Harijs Tumans: Iespējams, mēs dodamies uz globālu katastrofu. *Nra.lv*. Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/intervijas/353365-harijs-tumans-iespejams-mes-dodamies-uz-globalu-katastrofu>

²⁰⁰ Lorencs, J. (2021, 4. mar.). Juris Lorencs: Deputāte, iespējams, nesaprata, ko īsti ir pateikusi. Ko ar savu “manifestu” gribēja pateikt Alvis Hermanis? *La.lv*. Izgūts no <https://www.la.lv/par-nemirstigajiem-un-parastajiem>

²⁰¹ Lsm.lv. (2021, 4. marts.). Zoodārza apmeklētājs sūdzas policijai par ķengura gulēšanas pozu. *Lsm.lv*. Izgūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vide-un-dzivnieki/zoodarza-apeklelajs-sudzas-policijai-par-kengura-gulesanas-pozu.a395340/>

²⁰² Skatīt piemēram “Twitter” ierakstu un tam pievienotos komentārus: Liepnieks, J. [JurgisLiepnieks]. (2021, 5. marts). *Hermanis ta Hermanis, bet policijas iejaukšanās sakarā ar nepiedienīgā pozā guļošu ķenguru, tas gan ir ohoho. Nē, nu es saprotu, tas ko tie ķenguri atļaujas pēdējā laikā, nekādos rāmjos vairs neiet. Laiks viņus cancelēt un izdzēst no FB.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/JurgisLiepnieks/status/1367795536041021442>

piemēram, par ēšanas paradumiem un laikapstākļiem.²⁰³ Tas norāda, ka izslēgšanas kultūras jēdzienam izveidojies emocionālais un satura uzslāņojums, kas to padara par piemērotu atsauci jokos un satīrā. Šāda ietveršana komiskos un satīriskos diskursos par tematiem, kas nekādi nav saistīti ar izslēgšanas kultūru un tās procesiem, liecina arī par to, ka daļa “Twitter” lietotāju izslēgšanas kultūrā saskata drīzāk saskata nenopietnus centienus pievērst uzmanību kādam problēmjaudājumam nevis procesu, kas var palīdzēt vokalizēt un mudināt risināt dažādu kopienas problēmas virzībā uz sociālo taisnīgumu.

Viscaur analizētajā laikā periodā “Twitter” novērojama arī izslēgšanas piesaukšana dažādos ar izslēgšanas kultūru nesaistītos gadījumos, piemēram, diskusijās par krāsu toņiem pilsētas svētku noformējumā. Izslēgšanas kultūras intertekstualitāte citos diskursos liecina gan par jaunu nozīmju radīšanu izslēgšanas kultūras diskursa elementiem, gan par ļoti dažādo izpratni, dažkārt arī neziņu, par to, kas īsti ir izslēgšanas kultūra.

Nākamajā nodaļā aplūkots izslēgšanas kultūras diskurss mikroblogošanas vietnē “Twitter”, uzmanību pievēršot vietnes lietotāju veiktajam izslēgšanas kultūras raksturojumam un konkrētiem apakšdiskursiem – vardarbībai, vārda brīvībai un liberālisma un konservatīvisma pretstāvei.

6.2. “Twitter” ierakstu kvantitatīvs raksturojums

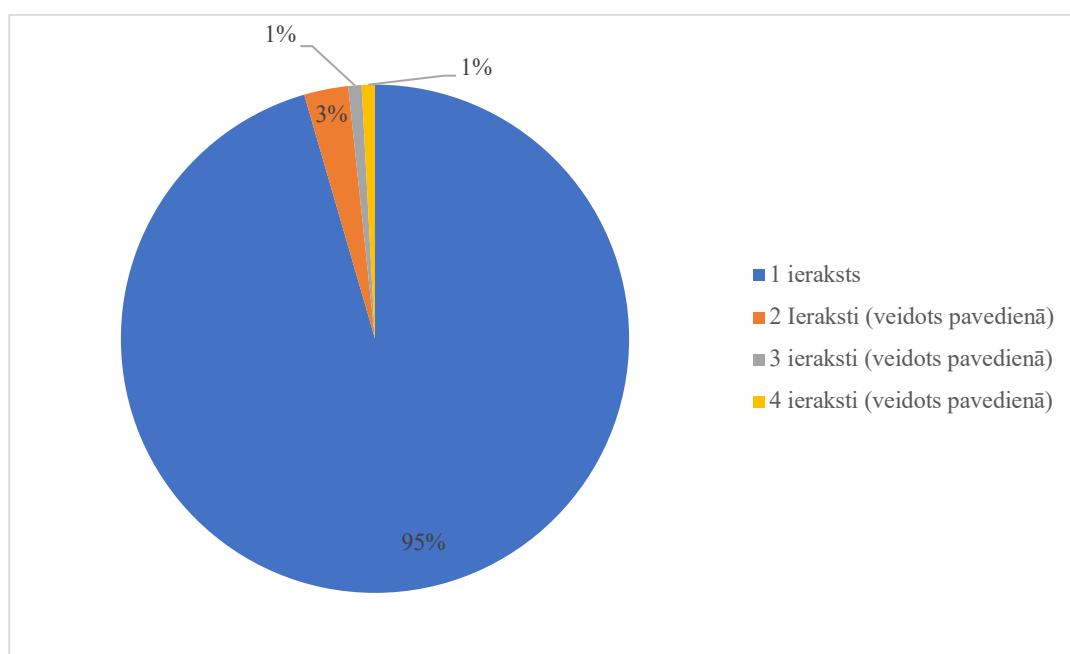
Kvantitatīvajai kontentanalīzei kopumā tika atlasīti 356 “Twitter” ieraksti, kas atbilda definētajiem meklēšanas kritērijiem. Augstākā ierakstu intensitāte vērojama martā, maijā un decembrī, taču izslēgšanas kultūra tiek pieminēta ierakstos visu gadu. Janvārī identificēts ļoti neliels ierakstu skaits – tikai divi ieraksti, kas atbilst visiem meklēšanas kritērijiem. Tas varētu būt skaidrojams ar to, ka izslēgšanas kultūras temati vairāk aktualizējās februāra beigās un marta sākumā, parādoties diskusijām par konkrētiem izslēgšanas gadījumiem, piemēram, digitālā satura veidotājas (*influencer*) Elīnas Didrihsones izteikumiem.

Saskaņā ar kvantitatīvās kontentanalīzes rezultātiem vairumā gadījumu – 83% (296) – izslēgšana un izslēgšanas kultūra minēta atbildēs uz citu lietotāju ierakstiem, bet 17% (60) analizētos ierakstu, tā tikusi pieminēta jau sākotnējā ierakstā. Ierakstu, kuros pieminēti ar izslēgšanas kultūra saistītie atslēgas vārdi, temati ir dažādi, taču visbiežāk, tie identificēti ierakstos par kādu izslēgšanas kultūras gadījumu un izslēgšanas kultūru kopumā. Aplūkojot lielo izslēgšanas kultūras pieminējumu skaitu tieši atbildēs nevis sākotnējos ierakstos kontekstā ar populārākajiem tematiem, redzams, ka pieminējumi parādās diskusijās, kurās tiek apspriests

²⁰³ Taurēns, J. [jtaurens]. (2021, 25. dec.). *Vispār jūsmot par ekstrēmiem laikapstākļiem (salu, stipru sniegu) ir tone deaf (tā saka?) un par to vajag kancelēt bez žēlastības...* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/jtaurens/status/1474830763027804169>

kādi konkrēti izteikumi, rīcības, procesi – un attiecīgais lietotājs konstatē, ka diskusijās vai pašā atgadījumā, par ko sākusies diskusija, ir vērojamas izslēgšanas kultūras pazīmes un/vai aicina uz apspriesto notikumu reaģēt ar izslēgšanu. To iespējams skaidrot arī ar “Twitter” funkcionalitāti un uzbūvi. Proti, informāciju “Twitter” iespējams iegūt to apzināti meklējot, gan patērējot saturu, ko radījuši vai ar ko dalījušies citi sociālo mediju lietotāji.²⁰⁴

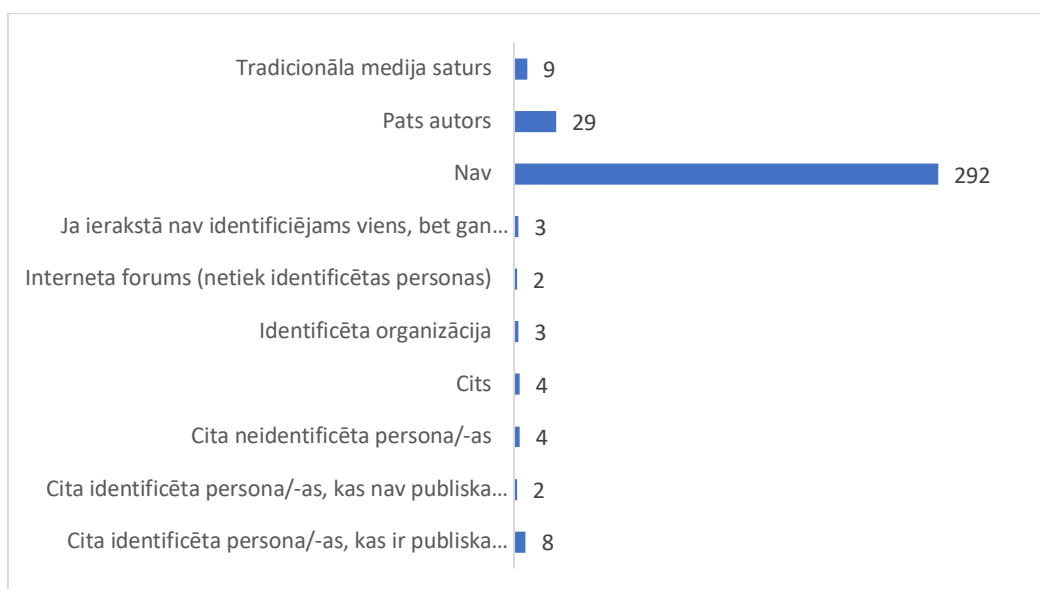
341 no visiem ierakstiem, kas satur izslēgšanu ir viena ieraksta garumā (sk. 6.1. att.). Tā kā lielākā daļa ierakstu ir atbildes uz citu lietotāju ierakstiem, iekļaušanās viena ieraksta 240 zīmēs ir loģiska, jo, atbildot uz citu lietotāju publicēto, “Twitter” nepiedāvā funkcionalitāti savienot vairākas atbildes vienā pavedienā. Līdz ar to, lai izvairītos no iespējas, ka pa vidu publicētājam domai iesprauksies kāds cits, drošāk to saīsināt līdz viena ieraksta atļautajam zīmju skaitam. Tas savukārt var ietekmēt iespējas argumentēti paust viedokli, jo ierakstā nepietiek vietas visiem faktiem vai atsaucēm.

6.1. att. Ar kvantitatīvo kontentanalīzi analizēto “Twitter” ierakstu garums (n=356)

Ar kvantitatīvo kontentanalīzi analizētajiem “Twitter” ierakstiem nav raksturīga atsaukšanās uz konkrētiem informācijas avotiem. Avoti nav minēti 82% ierakstu jeb 293 vienībās (sk. 6.2. att.).

²⁰⁴ Bednark, M. & Caple, H. (2017). *The Discourse of News Values. How News Organizations Create Newsworthiness*. P. 172–173.

6.2. att. Ar kvantitatīvo kontentanalīzi analizēto “Twitter” ierakstu norādītie avoti (n=356)

Tas varētu būt skaidrojams ar “Twitter” ierakstu radīšanas mērķi, kas saskaņā ar KDA rezultātiem bieži ir viedokļa vai nostājas paušana, diskusijas raisīšana un informācijas ieguve – uzdotot jautājumus. Kā norāda Poters, “Twitter” pieder pie sociālajiem medijiem, kas tiek lietoti kā vietne kurā dalīties ar viedokli.²⁰⁵ Dalīšanās ar viedokli neparedz, ka tam obligāti jābūt pamatotam ar atsaucēm uz konkrētiem avotiem.

Arī multimediju pievienošana šiem ierakstiem nav raksturīga – tādu nav 96% (323) ierakstu, turpretim četriem no ierakstiem pievienoti ekrānuzņēmumi (foto) ar citas personas/-u sociālo mediju saturu. Piemēram, kāds anonīms lietotājs ierakstam pievienojis divus ekrānuzņēmumus – vienā fiksēts kādas identificējamās “Twitter” lietotājs ieraksts ar kritiku digitālā satura veidotājai (*influencer*) un uzņēmējai Elīnai Didrihsonei par sejas maskas nevalkāšanu ārstniecības iestādē, Slimību profilakses un kontroles centra atbilde šim ierakstam, kā arī anonīmā ieraksta autora atbilde, kurā blakus novietotas Didrihsones un ieraksta veicējas fotogrāfijas, pavadtekstā uzsverot Didrihsones pārkāpumu. Otrā ekrānuzņēmumā redzams, ka lietotāja, kas izteica kritiku ir bloķējusi anonīmā ieraksta autoru.²⁰⁶ Savukārt diviem citiem ierakstiem pievienoti ekrānuzņēmumi (foto) ar mediju saturu, diviem video ekrānuzņēmumi ar mediju saturu, vienam paša uzņemts foto, diviem cita veida foto, bet vienam – aptauja.

Pēc kvantitatīvās kontentanalīzes veikšanas, tika veikta “Twitter” ierakstu KDA saskaņā ar Fērkllova trīs dimensiju modeli. Ar nejaušas izlases principu tika noteikta, ka KDA atlasāmi ieraksti, kas publicēti 2021. gada martā, aprīlī, augustā, septembrī, novembrī un

²⁰⁵ Potter, W. J. (2021). *Digital Media Effects*. P. 102.

²⁰⁶ Black Halt. [BlackHalt] (2021, 22. jūn.). *liikcepure apvainojās. Tā gadās. Kancelistus pašus var kancelēt.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/BlackHalt/status/1407407830001491974>

decembrī. Lai KDA būtu pietiekoši dziļa tika analizēts ne tikai ieraksts, kurā pieminēta izslēgšanas kultūra, bet viss pavediens, šajā gadījumā ar pavedienu saprotot sākotnējo ierakstu un atbildes uz to – kopumā 135 pavedieni, kur katrā ir no diviem līdz 70 iesaistītajiem dalībniekiem, tātad vairāk nekā 1000 ierakstu.

6.2.1. Izslēgšanas kultūras raksturojums “Twitter” ierakstos

Raugoties teksta dimensijas līmenī redzams, ka ierakstos, kuros runāts par izslēgšanas kultūru un ar to saistītajām norisēm, tiek izmantoti dažādi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, tostarp lietotas metaforas, kas saistītas ar agresiju un ietver tādus vārdus, kā “atspārdīšana”²⁰⁷ un “noriešana”²⁰⁸. Uz emocionālo sakāpinātību diskusijās tiek norādīts, lietojot arī sarunvalodas izteicienus, piemēram, “cepiens”²⁰⁹ un “hajs”²¹⁰, parādās arī vienkāršrunas vārdi, vulgārismi, anglicismi un rusicismi. Ierakstu teksti nereti ir gramatiski neprecīzi un ar dažādām interpunkcijas kļūdām. Tas skaidrojams gan ar to, ka platforma, lai arī publiska, tomēr komunikācija bieži vien noris mazāk formāli, nekā piemēram, medijos, gan arī ar komunikācijas ātrumu – cenšoties ātri reaģēt uz aktuālajiem tematiem, pastāv lielāka iespējamība kļūdīties. Tāpat bieži vien diskusijās starp lietotājiem paliek neatbildēti jautājumi, kādam no sarunas dalībniekiem vairs neturpinot atbildēt. Apakšnodaļas turpinājumā uzmanība pievērsta ne tikai teksta dimensijai, bet arī abām pārējām Ferklafa trīs dimensiju modelī ietvertajām dimensijām – diskursīvajai praksei un sociālajai praksei.

Atsevišķi “Twitter” lietotāji, diskutējot par izslēgšanas kultūru, norāda uz paaugstināto agresīvas komunikācijas līmeni šajā platformā. To labi ilustrē kāda anonīma lietotāja ieraksts (šeit un turpmāk, citējot “Twitter” ierakstus, saglabāta ieraksta oriģinālā rakstība, ietverot gramatikas, interpunkcijas u.c. kļūdas, nenormatīvu leksiku u.c., bet visi izcēlumi ar treknrakstu pievienoti šī darba ietvaros domas pasvītrosānai): “Manuprāt daži twitteri salasās un domā, ka tagad cilvēki ies ielās un viens otram random pa galvu dos vai pilsoņu karu sāks tik tāpēc, ka

²⁰⁷ Skatīt, piemēram: Simanovska, J.[JanaSima]. (2021, 28. dec.). *Klau. Publiska atspārdīšana arī nav ok. Savu nepatiku var paust civilizēti. + Mums jāmacās atpazīt vardarbību un rīkoties tad, kad tā notiek, nevis pēc tam, kad tā beidzot atmaskota.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/JanaSima/status/1475696135838777345>; Klaišis, E.[EdijsKlaisis]. (2021, 14. nov.). *Noslēdzošais. Līdztiesība sevī ietver arī tiesības uz atšķirīgiem viedokļiem. Un tagad “cīnītāji” paskatieties uz saviem komentāriem. Jūs cīnāties par līdztiesību, bet citādu viedokļa izteicēju esat gatavi ar putām uz lūpām atspārdīt. Kurš ir liekulis, es vai Jūs?* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/EdijsKlaisis/status/1459847447304409093>

²⁰⁸ Kīps. [Kjiiips]. (2021, 10. marts). *Man ir pretējs iespaids. Jūs vidzrīzākar ar liberāliem saprotat LGBT atbalstītājus, kaut gan tas gaļīgi nav tas pats. Tad nu to aktivitātes ir ļoti naidīgas. Didrihsones noriešana, kā piemērs. Es sevi pieskaitu pie liberāliem, bet esmu par evolūciju, tīro, dabisko...* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Kjiiips/status/1369693515165429766>

²⁰⁹ Vaivare, I. [vaivarei]. (2021, 27. feb.). *Es arī izlasīju un nesapratu cepienu. Moš nepareizo tekstu izlasīju. Bet tā tas pats, kas ar Vanagu un kancelēšanu. Moš tas pats, kas ar mums visiem.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/vaivarei/status/1365780231257210883>

²¹⁰ Tā pienāca Kindzulis. [nahimovs]. (2021, 28. feb.). *nesaprotu, par ko vispār hajs. Kāpēc par to vispār jārunā.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/nahimovs/status/1365913837598367746>

kāds atbalsta vai neatbalsta kādu domu. Tāpēc saucieni pēc "nomierināšanās". Patiesībā gan sabiedrība ārpus twitter tomēr komunicē mierīgāk.”²¹¹ Kā arī tiek norādīts, ka “publiskā kaunināšana”, mēdz “nekontrolējami izskriet ārpus saprātīgiem rāmjiem”.²¹²

Viscaur analizētajā korpusā novērojama arī Rietumu kultūras un norišu ASV intertekstualitāte. Piemēram, kāds lietotājs raksta: “Man likās, ka doxxing un toxic cancel culture ir tupo amerikāņu lieta. Jāteic, ka ir laiks izdzēst šo aplikāciju uz pāris dienām, kamēr jums jūsu "nopietnā tēma" vēl 2 dienas būs aktuāla un tad visi to aizmirsīs, noliks šķēpus un kopīgi meklēs jaunu tēmu par ko vienpusīgi ņaudēt.”²¹³ Piemērā izslēgšanas kultūrai tiek salīdzināta ar ņaudēšanu, vedinot domāt, ka tai nepiemīt spēks nest kādas pārmaiņas un tā drīzāk ir bezjēdzīga. Uz izslēgšanas kultūras nespēju radīt reālas pārmaiņas norāda arī citi lietotāji, tostarp rakstot, ka sadarbību pārtraukšana ar personām, pret kurām vērsta izslēgšana ir “performatīva atkrišanās”.²¹⁴ Šāda norāde uz izslēgšanu kā performanci sasaucas ar izslēgšanas kultūras pētnieces Buvjē atklāto, ka nereti publiska kaunināšana un izslēgšanas aicinājumi ir saistīti ar ieraksta veicēja vēlmi vairot savu morālo kapitālu citu lietotāju acīs.²¹⁵

Norādes uz agresīvu komunikāciju gan nav unikālās tikai izslēgšanas kultūrai. Kā norāda Polaka, “Twitter” kopumā ir ērts rīks mobingam – tajā komunikācija notiek ar mērķi izrādīt savu asprātību un stiprināt varas sajūtu savā grupā, kas nozīmē, ka savstarpējās sapratnes panākšana nav svarīga.²¹⁶ Saskaņā ar kontentanalīzes datiem nedaudz gandrīz puse “Twitter” ierakstu 49% (177) veikti no anonīmiem kontiem – arī anonimitāte teorētiku un pētnieku ieskatā veicina agresivitāti šajā platformā.

Pievēršoties izslēgšanas kultūras diskursā ietverto apakšdiskursu un tematu interpretācijai un skaidrojumam, jāpatur prāta komunikācijas specifika mikroblogošanas vietnē “Twitter” – viena ieraksta garums ir ierobežots līdz 280 zīmēm, ziņojumu apmaiņas un

²¹¹ Asis thoughts. [Mr_Vintazs]. (2021, 29. marts). *Manuprāt daži twitteri salasās un domā, ka tagad cilvēki ielās un viens otram pa galvu dos vai pilsoņu karu sāks tik tāpēc, ka kāds atbalsta vai neatbalsta kādu domu. Tāpēc saucieni pēc "nomierināšanās". Patiesībā gan sabiedrība ārpus twitter.* [Tvīts]. Izgūts no https://twitter.com/Mr_Vintazs/status/1387722347474468865

²¹² nrcha. [nrcha]. (2021, 29. apr.). *Cancelē jau ne tikai sabiedrības atstumtie, bet visi, kam nav slinkums. Mūsdienā interneta pasaulē tā publiskā kaunināšana mēdz nekontrolējami izskriet ārpus saprātīgiem rāmjiem. Domāju, ka tas varētu būt galvenais pretargumenti. Pati metode ir ok. Iedarbīga.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/nrcha/status/1387710409025769473>

²¹³ Roberta prāta svalka. [paliigaa]. (2021, 11. maijs). *Man likās, ka doxxing un toxic cancel culture ir tupo amerikāņu lieta. Jāteic, ka ir laiks izdzēst šo aplikāciju uz pāris dienām, kamēr jums jūsu "nopietnā tēma" vēl 2 dienas būs aktuāla un tad visi to aizmirsīs, noliks šķēpus un kopīgi meklēs jaunu tēmu par ko vienpusīgi ņaudēt.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/paliigaa/status/1392020418098249728>

²¹⁴ Linda. [parspilejums]. (2021, 28. dec.). *Paldies dievam esmu bezdarbniece.. Vismaz kad neizbegami iekulsos ziepees nevienam nebus no manis performativi un publiski jaatkratas.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/parspilejums/status/1475606456527466496>

²¹⁵ Bouvier, G. (2020). From ‘echo chambers’ to ‘chaos chambers’: discursive coherence and contradiction in the #MeToo Twitter feed. *Critical Discourse Studies*, 19(2), 179–195.

²¹⁶ Polak, S., Trottier, D. (2020). Introducing Online Vitriol. In: Polak, S., Trottier, D. (Eds.). *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. (pp. 9–22). P. 11.

izplatīšanās ātrums ir ļoti liels, kas mazina niansētu un padziļinātu diskusiju iespēju.²¹⁷ Nodaļas turpinājumā aplūkoti un skaidroti vairāki izslēgšanas kultūras diskursā “Twitter” atklāti apakšdiskursi.

6.2.2. Vardarbības apakšdiskurss izslēgšanas kultūras diskursā “Twitter”

Kā pirmais no apakšdiskursiem izslēgšanas kultūras diskursā mikroblogošanas vietnē “Twitter” aplūkots vardarbības diskurss. Izslēgšanas kultūras apakšdiskursu izklāsts tiek sākts tieši ar vardarbības diskursu, jo viena no pirmajām sociālajām kustībām, kas aktīvi un masveidā sāka izslēgšanas kampaņas bija kustība pret seksuālo vardarbību – “MeToo”.²¹⁸ Analizētajā periodā “Twitter” ierakstos gandrīz nav novērojami tieši “MeToo” pieminējumi, taču šīs kustības intertekstualitāte ir novērojama, jo vairākkārt tiek pieminēts viens no medijos plašāk apspriestajiem “MeToo” kustības ietvaros izslēgtajiem kino producentiem ASV – Vainstīns, kurš pēc publiski izskanējušām apsūdzībām zaudēja ne tikai darbu, bet arī stājās tiesas priekšā un tika atzīts par vainīgu seksuālā vardarbībā.²¹⁹

Vardarbības temats “Twitter” lietotāju diskusijās īpaši aktualizējās 2021. gada maijā un decembrī. Temata aktualizēšanās decembrī skaidrojama ar 2021. gada 26. decembrī “Ģertrūdes ielas teātra” producentes Kate Gecēviča “Facebook” profilā publicētu ierakstu, kurā viņa informēja par vardarbību, ko piedzīvojusi attiecības.²²⁰ Lai gan vardarbības veicējs šajā ierakstā vārdā netika nosaukts, drīz publiskajā telpā parādījās versija, ka vardarbībā vainojams sievietes bijušais partneris mākslas kritiķis Tomass Pārups, un nākamajā dienā Pārups komentēja situāciju ar ierakstu savā “Facebook” profilā, nenoraidot apgalvojumus par vardarbības faktu.²²¹ Vardarbība “Twitter” lietotāju diskusijās tiek minēta gan kā iemesls izslēgšanai, gan kā process, kas pavada izslēgšanas kultūru.

Daļa “Twitter” lietotāju aicina izslēgt vardarbībā vainoto personu un/vai paūz atbalstu izslēgšanai, piemēram, kāds “Twitter” lietotājs norāda, ka: “Viennozīmīgi atbalstu kancelēšanu.

²¹⁷ Ng, E. (2020). No Grand Pronouncements Here...: Reflections on Cancel Culture and Digital Media Participation. *Television & New Media*, 21(6), 621–627.

²¹⁸ Martinez, A. (2021). Uncovering the Dirt on Cancel Culture: An In-depth Analysis of Publishing's Relationship with Controversy. *Book Publishing Final Research Paper*. 58. P. 1–2.

²¹⁹ BBC. (2021, 7. apr.). Harvey Weinstein timeline: How the scandal unfolded. *BBC.com*. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-41594672>

²²⁰ Gecēviča, K. [Kate Gec]. (2021, 26. dec.). *Nesena saruna par pašcenzūru man deva iespēju dalīties ar pieredzi, kuru dažādu iemeslu dēļ ilgstoši noklusēju. Saruna mani mudināja atklāti runāt par sabiedrībā un diemžēl arī manā dzīvē ļoti akūtu tematu, uz kuru nereti tiek pievērtas acis. Šajā foto redzams*. [Facebook ieraksts]. Izgūts no

<https://www.facebook.com/kategecev/posts/pfbid0gGkEoPpbagccY3xVPrAiuLkNCXqJkuR5cwtdyD6CYzZJae6hXf4UCqw4vQLoZHXjl>

²²¹ Medne, B. (2022, 15. janv.). Šausmas divu gadu garumā – Pārupa mīļotās atklāj vardarbīgo attiecību aizkulises. *Santa.lv*. Izgūts no <https://www.santa.lv/raksts/privatadzive/sausmas-divu-gadu-garuma--parupamilotas-atklaj-vardarbigo-attiecibu-aizkulises-46587/>

Jāiedod grūdiens kaut ko mainīt savā dzīvē. Lai iet ārstējas un pēc laika būve jaunu dzīvi. [...]”²²² Savukārt citi norāda, ka izslēgšana ir vardarbība pret izslēdzamo personu, jo tā ietekmē personas dzīvi vēl pirms tiesībsargājošo iestāžu atzinumiem, nezinot faktus par personas garīgo veselību, notikušā apstākļiem un citiem aspektiem. Tas uzskatāmi atklājas kāda anonīma “Twitter” lietotāja komentārā diskusijā par vardarbību attiecībās: “Piespiedu ārstēšana būtu daudz mazāks ļaunums, nekā cancel culture spazmas, kas parāda, ka demokrātija un jebkuras sociālās garantijas šajā valstī neeksistē, un likumi ir uzskatāmi uz nagliņas.”²²³ Tā kā komunikācijas mikroblogošanas vietnē “Twitter” ir ierobežota konkrētu zīmju skaitā, iespējas apkopot lielu faktu un konteksta apjomu vienā ierakstā vai ierakstu pavedienā ir ierobežotas, līdz ar to lietotāja norādēs par faktu trūkumu viedokļu veidošanās procesā un izslēgšanas pieprasījumos ir loģiskas. Komunikācijai “Twitter” ir raksturīgs niansētas diskusijas trūkums.²²⁴

Tāpat diskusijās par šo gadījumu, “Twitter” lietotāji citu lietotāju reakcijās saskata linča tiesu, publisku “atpārdīšanu” un salīdzina to ar viduslaikiem un raganu medībām. Paralēli tiek aktualizēti arī jautājumi par to, vai izslēgšana ir labākais risinājums vardarbīgas personas saukšanā pie atbildības, jo ierobežo iespējas atgūties. Šādu uzskatu ilustrē anonīma lietotāja ieraksts: “Upuris jāšargā un vardarbīgo cilvēku rīcība nav attaisnojama, par to nav runas, arī, ja tas bijis atkarību dēļ. Tomēr.. kā tiem cilvēkiem izrāpties, atveseļoties un sākt to jauno dzīvi? Gribas ticēt, ka to var izdarīt. Bet, ko tad, ja visi no draugiem izdzēsuši, darbā neņem utt?”²²⁵ Daži uzskatāmi piemēri apkopoti tabulā 6.2.

6.2. tabula

Izslēgšana kā vardarbīgas rīcība. “Twitter” ierakstu piemēri

Linča tiesa	“Demokrātiskā valstī arī nevienu publiski nelinčo , kamēr upuris nav vērsies policijā un tiesa nav lēmusi.” ²²⁶
-------------	---

²²² Ivis. [Alex_Ivanayev]. (2021, 28. dec.). *Viennozīmīgi atbalstu kancelēšanu. Jāiedod grūdiens kaut ko mainīt savā dzīvē. Lai iet ārstējas un pēc laika būve jaunu dzīvi. Nepadarīsim, lūdzu, arī varmākas par cietējiem. Kaķēnu spīdzinātājiem arī nepieciešama psihoterapeita vai psihiatra palīdzība. Vai tos mēs tāpat zēlojam?* [Tvīts]. Izgūts no https://twitter.com/Alex_Ivanayev/status/1475636054057230340

²²³ Bubinators. [ubinator]. (2021, 28. dec.). *Piespiedu ārstēšana būtu daudz mazāks ļaunums, nekā cancel culture spazmas, kas parāda, ka demokrātija un jebkuras sociālās garantijas šajā valstī neeksistē, un likumi ir uzskatāmi uz nagliņas.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/ubinator/status/1475741168390623232>

²²⁴ Ng, E. (2020). No Grand Pronouncements Here...: Reflections on Cancel Culture and Digital Media Participation. *Television & New Media*, 21(6), 621–627.

²²⁵ PunciPunci. [PunciPunci]. (2021, 28. dec.). *Upuris jāšargā un vardarbīgo cilvēku rīcība nav attaisnojama, par to nav runas, arī, ja tas bijis atkarību dēļ. Tomēr.. kā tiem cilvēkiem izrāpties, atveseļoties un sākt to jauno dzīvi? Gribas ticēt, ka to var izdarīt. Bet, ko tad, ja visi no draugiem izdzēsuši, darbā neņem utt?* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/PunciPunci/status/1475613445194141696>

²²⁶ iepūt man. [silercan]. (2021, 28. dec.). *Demokrātiskā valstī arī nevienu publiski nelinčo, kamēr upuris nav vērsies policijā un tiesa nav lēmusi.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/silercan/status/1475711965330874369>

“Izslēgšana kā vardarbīgas rīcība. “Twitter” ierakstu piemēri” tabulas turpinājums

<i>Publiska atspārdīšana</i>	<i>“Klau. Publiska atspārdīšana arī nav ok. Savu nepatiku var paust civilizēti. + Mums jābūtu atpazīti vardarbību un rīkoties tad, kad tā notiek, nevis pēc tam, kad tā beidzot atmaskota.”²²⁷</i>
<i>Atsauces uz vēsturiskiem notikumiem</i>	<i>“Tauta pieprasa nomētāšanu ar akmeņiem. Nekur tālāk par viduslaikiem neesam tikuši.”²²⁸ “Jā, agrāk meta ar akmeņiem, dedzināja uz sārta, cirta galvas, dūra uz mietiem .. tagad to dara (kancelē - laikam tāds bija tas slavenais jaunvārds) twiterī.”²²⁹</i>

Tātad vardarbība izslēgšanas kultūras diskursā parādās kā (1) iemesls izslēgšanai, (2) pašai izslēgšanai raksturīga. Abi šie vardarbības pieminējumi bieži vien atrodami viena pavediena ietvaros un nereti arī viena lietotāja veiktos ierakstos. Tātad šie pieminējumi nav viens otru izslēdzoši. Kā liecina pētījumi par izslēgšanas kultūru, tostarp, kontekstā ar iepriekš minēto sociālo kustību “MeToo”, vardarbība tik tiešām nereti, kļūst par iemeslu izslēgšanas pieprasīšanai, jo tā ir nepieņemama rīcība. Savukārt norādēs uz izslēgšanas procesu kā vardarbīgu skaidrojamas kontekstā ar komunikāciju “Twitter”. Kā norāda Poters, daļa sabiedrības baidās paust viedokli tiešsaistē, jo nevēlas saskarties ar iespējamu pret sevi vērstu agresiju.²³⁰ Savukārt saskaņā ar Čarlzu, komunikācijas ātrums gan šajā platformā, gan digitālajos medijos kopumā sekmē nesaprašanos un veicina antisociālas uzvedības iezīmes. To pastiprina arī anonimitātes iespēja.²³¹ Tātad anonimitāte ir būtisks elements diskursīvajās praksēs “Twitter” – tā maina lietotāju varas attiecības, jo anonimitāte saskaņā ar Čarlzu ļauj norobežoties no vardarbības un tās ietekmes, tātad rakstot anonīmi, palielinās iespējamība, ka teksti būs agresīvāki.

Diskusijās par vardarbību tiek piesaukts arī flirts un aplidošana, norādot, ka izslēgšanas kultūra padarījusi šīs nodarbes par bīstamām, jo arī tas varot traktēt kā seksuālu uzmākšanos vai vardarbību. Piemēram, kāds anonīms lietotājs raksta: “Flirtee tie, kas patiik. Paareejie uzmaacas.”²³² Lai gan daļa lietotāju, kuri spriež par aplidošanu, raksta no anonīmiem kontiem, ieraksti no identificējamiem kontiem atklāj, ka uz flirta kā bīstamu darbību vairāk norāda vīrieši. To iespējams skaidrot ar romantiskās komunikācijas diskursīvo praksi, kurā dzimumu stereotipu dēļ, no vīriešiem nereti tiek sagaidīts “pirmais solis” jeb komunikācijas sākšana. Citi

²²⁷ Simanovska, J. [JanaSima]. (2021, 28. dec.). Klau. *Publiska atspārdīšana arī nav ok. Savu nepatiku var paust civilizēti. + Mums jābūtu atpazīti vardarbību un rīkoties tad, kad tā notiek, nevis pēc tam, kad tā beidzot atmaskota.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/JanaSima/status/1475696135838777345>

²²⁸ Birziņš, Ģ. [nostradamusboy]. (2021, 28. dec.). *Tauta pieprasa nomētāšanu ar akmeņiem. Nekur tālāk par viduslaikiem neesam tikuši.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/nostradamusboy/status/1475710794360885251>

²²⁹ Alkšers, J. [JanisAlkers]. (2021, 28. dec.). *Jā, agrāk meta ar akmeņiem, dedzināja uz sārta, cirta galvas, dūra uz mietiem .. tagad to dara (kancelē - laikam tāds bija tas slavenais jaunvārds) twiterī.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/JanisAlkers/status/1475724586977267713>

²³⁰ Potter, W. James. (2021). *Digital Media Effects*. P. 112.

²³¹ Charles, A. (2014). *Interactivity 2 : new media, politics and society*. Oxford: Peter Lang. P. 177.

²³² Jānis Nenopietnais. [Jnis25912490]. (2021, 28. febr.). *Flirtee tie, kas patiik. Paareejie uzmaacas.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Jnis25912490/status/1366101376686784512>

lietotāji gan iebilst flirta sasaistei ar seksuālo vardarbību, piemēram, kāda “Twitter” lietotāja, dalījies ar kinorežisores Alises Zariņas viedokļa rakstu portālā “Delfi”, hipersaitei pievienojot citātu no raksta: “Ja cilvēki nezina atšķirību starp "seksuāli uzmākties" un "flirtēt" un uzskata, ka viņus kāds var sodīt par flirtēšanu – no sirds iesaku viņiem vairs nekad neflirtēt.”²³³

Tātad kopumā redzams, ka vardarbības apakšdiskurss izslēgšanas kultūras diskursā ietver norādēs par to, ka izslēgšana tiek veikta pret tiem, kuri pastrādājuši vardarbīgus aktus, kas sasaucas ir izslēgšanas kultūras definējumiem un ir pētnieku novērots dažādos izslēgšanas gadījumos. Tāpat šajā apakšdiskursā tiek runāts par to, ka pati izslēgšanas kultūra ir vardarbīga, ko iespējams skaidrot ar diskursīvajām praksēm “Twitter” komunikācijā.

Vardarbības diskursā izskanējušie izteikumi par linča tiesu, atspārdīšanu, nomētāšanu ar akmeņiem, gan nav unikāli vien šim diskursam. Tie parādās arī citos, tostarp vārda un izteiksmes brīvības diskursā, kas aplūkots nākamajā apakšnodaļā.

6.2.3. Vārda un izteiksmes brīvības diskurss izslēgšanas kultūras diskursā

“Twitter”

Diskusijās, kurās tiek piesaukta izslēgšanas kultūra, vārda un izteiksmes brīvības temati dažādā intensitātē ir klātesoši visā analizētajā periodā, taču īpaši vārda un izteiksmes brīvības jautājumi aktualizējās 2021. gada februārī un martā, “Twitter” lietotājiem reaģējot uz “Instagram” digitālā satura veidotājas (*influencer*) un uzņēmējas Elīnas Didrihsones izteikumiem par homoseksuālām attiecībām “Instagram”. Atbildot uz sekotāju jautājumiem, Didrihsone izteicās, ka viņa ir pret homoseksuālu pāru iespēju laulāties: “Šī tēma man ir absolūti nepieņemama. Es viņu nesaprotu, nekad nesapratīšu un nekad neatbalstīšu. Sākumā domāju, vai man par šo tēmu ir jārunā, taču sava nostāja man noteikti jāpasaka: esmu kategoriski pret! Tā Dievs mūs nav radījis. Sieviete ir jābūt ar vīrieti un vīrietim ar sievieti”.²³⁴ Šie Didrihsones izteikumi vietnē “Instagram” jau tajā pašā dienā nokļuva arī “Twitter” lietotāju dienaskārtībā, raisot “Twitter” lietotāju diskusijas par to, vai homofobija var būt viedoklis un attiecīgi arī homofobiski uzskati ir brīvi paužami vārda brīvības ietvaros. “Twitter” lietotāji ne tikai norādīja uz nepieņemamiem izteikumiem, bet veica arī konkrētus soļus – diennakts laikā Didrihsone zaudēja aptuveni četrus tūkstošus sekotāju vietnē “Instagram” un sadarbību ar

²³³ Mazure, L. [Vinotava]. (2021, 28. febr.). *Ja cilvēki nezina atšķirību starp "seksuāli uzmākties" un "flirtēt" un uzskata, ka viņus kāds var sodīt par flirtēšanu – no sirds iesaku viņiem vairs nekad neflirtēt.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Vinotava/status/1365816360035614725>

²³⁴ Delfi.lv. (2021, 18. febr.). Ietekmīgā influencers Elīna Didrihsone neatbalsta homoseksuālu pāru laulības. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/izklaide/sovbusiness/stils/ietekmiga-influencere-elina-didrihsone-neatbalsta-homoseksualu-paru-laulibas.d?id=52948127>

uzņēmumu “Es mīlu kafiju”.²³⁵ Didrihsones izteikumi un sociālo mediju reakcijas uz tiem tika iztirzātas arī interneta medijos. Polemikā ar viedokļa rakstu portālā “Delfi” Didrihsones aizstāvībai iesaistījās Latvijas Evāņģēliski luteriskās baznīcas arhibīskaps Jānis Vanags.²³⁶ Arī viņa izteikumi tikai vērtīti “Twitter”. Tāpat kā Didrihsones izteikumu iztirzāšanā, arī diskusijās par Vanaga viedokļa rakstu tika piesaukta vārda brīvība, gan norādot, ka Vanagam ir tiesības izteikties, gan – sabiedrībai tiesības vērtēt viņa pausto.²³⁷

Didrihsones un Vanaga polemikas iztirzāšanā “Twitter” savijas divi izslēgšanas kultūras diskursā nozīmīgi temati – vārda brīvība un minoritāšu tiesības. Kā liecina šī darba ietvaros aplūkotās teorijas par izslēgšanas kultūru, tā var palīdzēt vismaz uz laiku plašāk izskanēt kādu marginalizētu sabiedrības grupu viedoklim. Izslēgšanas kultūra akadēmiskajos darbos tiek saistīta ar marginalizētu sabiedrības grupu cīņu par sociālo taisnīgumu, minoritāšu, tostarp seksuālo minoritāšu, tiesību aizstāvību, un atbildības pieprasīšana par homofobisku uzskatu publisku paušanu ir raksturīga izslēgšanas kultūrai.

Nemot vērā, ka Vanags ir arhibīskaps un Didrihsonē aktīvi praktizē kristietību, šo diskusiju kontekstā būtiska ir arī kristietības intertekstualitāte. Kristietība tiek saistīta ar tā sauktajām tradicionālajām vērtībām, kas tiek piesauktas arī “Twitter” diskusijās. Īpaši garas diskusijas par Vanaga iesaistīšanos Didrihsones skandāla komentēšanā lasāmas pie dzejnieces, publicistes Liānas Langanas “Twitter” ieraksta, kam viņa pievienojusi cilvēktiesību aktīvistes Selmas Levrences “Twitter” ieraksta, kurā komentēts Vanaga viedokļa raksts, ekrānuuzņēmumu.²³⁸ Diskursīvās prakses līmenī šis gadījums atklāj spēcīgu institucionālas piederības ietekmi uz radītajiem tekstiem – kristiešu pausto viedokli par seksuālo minoritāšu jautājumiem ietekmē viņu piederība kādai konfesijai, kas savukārt ir rekontekstualizējusi Bībeles tekstus.

Šajā diskusijā iezīmējas arī varas aspekts – tiek norādīts, ka neticīgajiem nav tiesību komentēt norises baznīcas iekšienē, bet vienlaikus arhibīskapam ir tiesības izteikties, “jo vienlaicīgi viņš dzīvo arī laicīgajā pasaulē. Savukārt tie, kas viņam izsniedz padomus par

²³⁵ Delfi.lv. (2021, 19. febr.). 'Es nebiju pelnījusi tādu Latvijas naidu' – Didrihsonēi atseko tūkstoši. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/izklaide/sovbizness/stils/es-nebiju-pelnijusi-tadu-latvijas-naidu-didrihsonei-atseko-tukstosi.d?id=52953115>

²³⁶ Vanags, J. (2021, 22. febr.). Jānis Vanags: Elīnas Didrihsones tests. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/versijas/janis-vanags-elinas-didrihsones-tests.d?id=52957469>

²³⁷ Skatīt ieraksta un atbilžu pavedienu: Langa, L. [liana_langa] (2021, 25. febr.). *Vajadzīga skaidrība - kāpēc neticīgie, ateisti, citi baznīcai nepiederīgie, maniakālā apsēstībā uzbāžas sev nesaprotamas hierarhiskas organizācijas - Baznīcas - vadītājam @arhivanags ar savām rekomendācijām? Vienkārši - kādā sakarā ierodas ar savu kapli un kaplē svešu dobi?* [Tvīts]. Izgūts no https://twitter.com/liana_langa/status/1364918781345222662

²³⁸ Turpat.

Baznīcas lietām, nedzīvo Baznīcā”.²³⁹ Tāpat jāņem vērā, ka šī polemika norit laikā, kad publiskajā telpā plaši tiek apspriests Satversmes tiesas lēmums, kurā tika norādīts, ka valsts pienākums ir aizsargāt arī viendzimuma partneru ģimenes.²⁴⁰

Tādat izslēgšanas kultūra diskusijās par Didrihsones un Vanaga izteikumiem parādās kā (1) vārda brīvības ierobežotāja, (2) vārda brīvības utilizētājs (3) atbildības pieprasīšanas process par izteikumiem, kas, iespējams, pārkāpj vārda brīvības robežas un neveicina sociālo taisnīgumu.

Pēc Didrihsones un Vanaga izteikumu iztirzājumiem, izslēgšanas kultūra un vārda un izteiksmes brīvība tiek minēta ierakstos, kuros noris diskusijas par “Jaunā Rīgas teātra” (JRT) vadītāja Alvja Hermaņa izteikumiem “Facebook”.²⁴¹ Vienā no ierakstiem Hermanis dalījies ar saiti uz ziņu rakstu par zinātnieku apvienību Vācijā, kura plāno palīdzēt no izslēgšanu piedzīvojušām personām. Ieraksta pavadtekstā viņš norāda, ka “Vācijā vārda brīvības vilciens jau ir nokavēts”, bet Latvijā “varbūt vēl ir cerība, ko saglabāt”, kā arī salīdzinot pašreizējo atmosfēru mākslā ar PSRS laiku.²⁴² Bet pēc četrām dienām Hermanis publicēja JRT septiņus ētiskas uzvedības noteikumus darbiniekiem un skatītājiem, tostarp, ka teātrī atļauta runas brīvība, joki par jebkādiem tematiem, flirts un romāni, tajā nav vietas politikorektumam, un ir atļauts strādāt cilvēkiem ar visdažādākajiem politiskajiem uzskatiem.²⁴³

Šajā polemikā iesaistījās un ne tikai sociālajos medijos, bet arī portālā “Delfi”, savu viedokli par Hermaņa publicētajiem uzvedības noteikumiem puda kino režisore Alise Zariņa.²⁴⁴ Arī reaģējot uz Zariņas pausto, “Twitter” lietotāji norāda uz vārda brīvību, tiek runāts par tās robežām, iespējamo absolūtismu, norādīts, ka Hermanim vārda brīvība nav atņemta, jo

²³⁹ Langa, L. (2021, 25. febr.). *Tiesā? WOW! Nē, vērtē, jo vienlaicīgi viņš dzīvo arī laicīgajā pasaulē. Savukārt tie, kas viņam izsniedz padomus par Baznīcas lietām, nedzīvo Baznīcā un bieži vien nav pat tai piederīgi. Vai ir saprotams?* [Tvīts]. Izgūts no https://twitter.com/liana_langa/status/1364941807222747141

²⁴⁰ Rasnačs, K. J. (2022, 20. janv.). Jēkabs Kārlis Rasnačs: Ilgi atliktais partnerattiecību regulējums Latvijā – kāpēc un cik ilgi jau aktuāls? *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/versijas/jekabs-karlis-rasnacs-ilgi-atliktais-partnerattiecibu-regulejums-latvija-kapec-un-cik-ilgi-jau-aktuals.d?id=53969127&fbclid=IwAR24uU2pjErgeM8FKShTnhECIg4M1a1wElk4qhFk3yras6kqassL8y-7Xmw>

²⁴¹ Skatīt piemēram: Zellis, K. [kasparszellis]. (2021, 27 febr.). *Vispār jau tiem A. Hermaņa principiem var piekrist, ja nemeklē zemtekstus*. [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/kasparszellis/status/1365692075262566405>

²⁴² Hermanis, A. (2021, 23. feb.). *Mana privātā pieredze ir tāda, ka Vācijā vārda brīvības vilciens jau ir nokavēts. Latvijā - varbūt vēl ir cerība, ko saglabāt, bet diez vai. Sabiedriskie mediji, tai skaitā valstij piederošie, jau ir padevušies un spēlē tikai vienos vārtos. Un, savukārt*. [Facebook ieraksts]. Izgūts no: <https://www.facebook.com/alvis.hermanis.9/posts/1124148011360184>

²⁴³ Hermanis, A. [alvishermaņis_official] (2021). JAUNĀ RĪGAS TEĀTRA SEPTIŅI ĒTISKIE UZVEDĪBAS NOTEIKUMI DARBINIEKIEM UN SKATĪTĀJIEM. 1. Mūsu teātrī ir atļauta runas brīvība bez jebkādiem ierobežojumiem. 2. Mūsu teātris un politikorektums nav savienojami. Jo teātra uzmanības objekts ir cilvēka pētniecība visās viņa izpausmēs. Ja mēs pieļausim. [Instagram ieraksts]. Izgūts no: https://www.instagram.com/p/CLytQYbJji_/?utm_source=ig_embed&ig_rid=65b2c360-3fc1-4c12-8bac-1e0b8161df4c

²⁴⁴ Zariņa, A. (2021, 27. febr.). Sniegpārslīņa un septiņi ētiskie rūķīši. Alise Zariņa publicējusi atbildi Alvim Hermanim. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/kultura/news/cultureenvironment/sniegparslina-un-septini-etiskie-rukisi-alise-zarina-publicejusi-atbildi-alvim-hermanim.d?id=52977445>

viņš publiski var paust savu viedokli, bet citi norāda uz mēģinājumiem viņa viedokli klusināt. Līdzīgi kā Didrihsones un Vanga gadījumos, arī šajās diskusijās vērojama izteikta pretstāve starp tiem, kuri piekrīt vai daļēji piekrīt Hermaņa rakstītajam un tiem, kuri piekrīt vai daļēji piekrīt Zariņas publicētajam, notiek ne tikai viedokļu un argumentu izteikšana par labu kādai no pusēm, vai nevienai no tām, bet tiek pausti arī personīgi apvainojumi un izmantoti vulgārismi, kā arī norādīts, ka Zariņai nav tiesību kritizēt Hermaņa izteikumus, jo viņas sasniegumi profesionālajā jomā nav pielīdzināmi Hermaņa.²⁴⁵ Tāpat diskursīvās prakses līmenī daļā ierakstu atkal iespējams novērot institucionālās piederības lomu uz radītajiem tekstiem – “Twitter” ierakstiem. Šajā gadījumā ne pašu ierakstu autoru institucionālā piederība, jo to iespējams noteikt vien retos gadījumos, bet gan Hermaņa un Zariņas piederība. Hermanis, kurš vada teātri un ir atpazīstams režisors arī ārvalstīs tiek prezentēts kā vērtīgāka viedokļa pautājs nekā Zariņa, kura ir kinorežisore un gados jaunāka nekā Hermanis.

Atsaucoties gan uz Hermaņa, gan Didrihsones un Vanaga polemiku, tiek norādīts, ka no izslēgšanas kultūras vairāk baidās publiskas personas, kurām piemīt vara un kuras tajā saredz iespēju, kādreiz pašiem tapt izslēgtiem. Piemēram, kāda “Twitter” lietotāja norāda, ka: “Visa tā jezga ap cancelēšanu ir tieši šo baiļu vadīta – ka nevarēs kārt makaronus un saglabāt autoritāti. Noteikta tipa personībām tas noteikti rada stresu.”²⁴⁶ Uz ko cita lietotāja atbild: “Es arī bažas par cancelkultūru dzirdu tieši no tiem, kam mizogīnija, homofobija, rasisms šķiet pieņemami. Tās ir bažas par to, ka tas kļūst nevēlams, risks zaudēt prestižu. Bet, kamēr LELB kancelē citādi domājošos un sievietes, tas ir pareizi, jo tas atbilst paša ideoloģijai.”²⁴⁷

To, ka izslēgšanas kultūra nav tikai norādīšana uz nepieņemamiem izteikumiem vai rīcībām, bet arī konkrēti soļi šo izteikumu vai rīcību nosodīšanai, labi ilustrē diskusija zem Zariņas ievietotā viedokļa raksta par Hermaņa izteikumiem, kurā kāda lietotāja norāda, ka

²⁴⁵ Skatīt piemēram ierakstu un atbilžu pavadienus: Zellis, K. [kasparszellis]. (2021, 27 febr.). *Vispār jau tiem A. Hermaņa principiem var piekrist, ja nemeklē zemtekstus.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/kasparszellis/status/1365692075262566405>; Zariņa, A. [phronemophobe]. (2021, 27. febr.).

1) *Naida runa nepastāv, ir tikai jūtīgi cilvēki* 2) *Besī liberāļi un feministes* 3) *Kāpēc jūs nesmejaties par maniem jokiem?* 4) *#metoo neeksistē, ir tikai pārāk vaļīgas sievietes* 5&6) *Rasisti un homofobi - mēs ar jums lepojami* 7) *Man vienmēr.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/phronemophobe/status/1365631538776469506>; Mazure, L. [Vinotava], (2021, 28. febr.). *"Ja cilvēki nezina atšķirību starp "seksuāli uzmākties" un "flirtēt" un uzskata, ka viņus kāds var sodīt par flirtēšanu – no sirds iesaku viņiem vairs nekad neflirtēt", @phronemophobe via @DelfiLV.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Vinotava/status/1365816360035614725>

²⁴⁶ Vaivare, I. [vaivarei]. (2021, 28 febr.). *Visa tā jezga ap cancelēšanu ir tieši šo baiļu vadīta - ka nevarēs kārt makaronus un saglabāt autoritāti. Noteikta tipa personībām tas noteikti rada stresu.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/vaivarei/status/1365904485118279681>

²⁴⁷ Simanovska, J. [JanaSima] (2021, 28. febr.). *Es arī bažas par cancelkultūru dzirdu tieši no tiem, kam mizogīnija, homofobija, rasisms šķiet pieņemami. Tās ir bažas par to, ka tas kļūst nevēlams, risks zaudēt prestižu. Bet, kamēr LELB kancelē citādi domājošos un sievietes, tas ir pareizi, jo tas.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/JanaSima/status/1365926987060117505>

turpmāk vairs “nebūs jāstāv rindā uz biļetēm”²⁴⁸, ko pamato ar nespēju noskatīties, ka “kā kāda virzienā vērsta naida runa tiek pasludināta par “viedokli””²⁴⁹.

Diskusijās par Hermaņa izteikumiem tāpat kā Didrihsones un Vanaga polemikas iztirzājumos, izslēgšana kultūra un izslēgšanas process parādās kā (1) vārda brīvības ierobežotāja, (2) vārda brīvības utilizētājs (3) atbildības pieprasīšanas process par izteikumiem, kas, iespējams, pārkāpj vārda brīvības robežas un neveicina sociālo taisnīgumu.

Vārda un izteiksmes brīvības temats aktualizējās arī augustā un septembrī, kas skaidrojams ar diskusijām par augustā atklāto mākslinieka Kristiana Brektes murāli uz ēkas Akas ielā 10, Rīgā, kurā mācību stundas notur Rīgas 40. vidusskola.²⁵⁰ Murālis tika apspriests un vērtēts gan sociālajos, gan tradicionālajos medijos un tika sākta parakstu vākšanas kampaņa par tā aizkrāsošanu.²⁵¹ Murāļa piemērotību pilsētvidei, kurā to redz arī bērni, publiski komentēja Tiesībsarga birojs²⁵², Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija²⁵³ un citas institūcijas, un šī skandāla laikā par citiem sociālajos medijos izvietotiem Brektes darbiem tika ierosināts kriminālprocess un sākta izmeklēšana²⁵⁴. Murāļa tapšanas organizators – fonds “Mākslai vajag telpu” vērsanos pret šo gleznojumu, kā arī Brekti raksturoja kā mākslas cenzūru un izslēgšanas kultūras vēšanu pret mākslinieku.²⁵⁵

Diskusijās par Brektes darbu “Twitter” arī tiek norādīts, ka pret Brekti tiek vērsta izslēgšana, piemēram, kādai lietotājai rakstot: “Brektes kancelētāji arī zina par viņa

²⁴⁸ Pitkeviča, K. [KPitkevica]. (2021, 27. febr.). Ok, nebūs jāstāv rindā uz biļetēm. Viena problēma dzīvē mazāk. [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/KPitkevica/status/1365640792052817920>

²⁴⁹ Pitkeviča, K. [KPitkevica]. (2021, 27. febr.). *Es izlasīju un iedziļinājos. Ļoti novērtēju JRT izrādes, bet vērtības mums diemžē neizsakrīt. Es nespēju noskatīties, kā kāda virzienā vērsta naida runa tiek pasludināta par “viedokli”*. [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/KPitkevica/status/1365654128416931841>

²⁵⁰ Lsm.lv. (2021, 12. aug.). Rīgas pilsētvidē top Kristiana Brektes murālis «Veltījums Džemmai Skulmei». *Lsm.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/maksa/rigas-pilsetvide-top-kristiana-brektes-muralis-veltijums-dzemmai-skulmei.a416694/>

²⁵¹ Delfi.lv. (2021, 18. aug.). Uzsākta parakstu vākšana par Kristiana Brektes sienas gleznojuma aizkrāsošanu. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/kultura/news/art/uzsakta-parakstu-vaksana-par-kristiana-brektes-sienas-gleznojuma-aizkrasosanu.d?id=53499831>

²⁵² Lsm.lv. (2021, 9. sept.). Tiesībsargs: Murāli uz skolas sienas nav saskatāmi draudi bērnu garīgajai veselībai. *Lsm.lv*. Izgūts no https://www.lsm.lv/raksts/kultura/maksa/tiesibsargs-murali-uz-skolas-sienas-nav-saskatami-draudi-bernu-garigajai-veselibai.a420570/?utm_source=lsm&utm_medium=theme&utm_campaign=theme

²⁵³ Delfi.lv (2021, 8. sept.). Brektes murālim uz skolas sienas nav vietas, secina VBTAI. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/kultura/news/cultureenvironment/brektes-muralim-uz-skolas-sienas-nav-vietas-secina-vbtai.d?id=53560807>

²⁵⁴ Delfi.lv (2021, 29. sept.). Brekte sarīko performanci Tērbatas ielā; par mākslinieka darbiem sākts kriminālprocess. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/kultura/news/art/brekte-sariko-performanci-terbatas-iela-par-makslinieka-darbiem-sakts-kriminalprocess.d?id=53628149>

²⁵⁵ Mākslai vajag telpu. (2021, 18. aug.). *Reaģējot uz vakardienas nesekmīgo sarunu ar 40. vidusskolas sākumskolas vecākiem un nupat uzsākto parakstu vākšanu manabalss.lv, esam konsultējušies ar Junga analītiķi un psihoterapijas speciālisti Gintu Teivāni, ņemot vērā, ka vecāki ir pārliecināti, ka murālis "Veltījums Džemmai Skulmei" un tajā izmantotais*. [Facebook ieraksts]. Izgūts no <https://www.facebook.com/makslaivajagtelpu/posts/pfbid0FkB9pgHQUkrfuTYiVQYyvVAWsMmXDX6bjD3eV4jmmMMcDwMBcUoubEVMQ2LRVqoDI>

scenogrāfijas sasniegumiem?”²⁵⁶ Savukārt cita lietotāja norāda, ka kritika viņa darbam nenozīmē centienus mākslinieku izslēgt: “Pasakot, ka kāda mākslinieka konkrēts darbs vai darbi šķiet bez estētiskas vērtības, rupja haltūra vai pat pornogrāfijas sliekšni pārkāpjot, netiek "kancelēts" mākslinieks.”²⁵⁷ Pretēji Didrihsones un Vanaga, kā arī Hermaņa un Zariņas izteikumu apspriešanai, Brektes murāļa iztirzājumos “Twitter” izslēgšanas kultūra tiek minēta kā (1) vārda un mākslas brīvības ierobežotājs un norādīts, ka (2) kritika nav izslēgšanas kultūra.

Gan Brektes murāļa, gan Hermaņa un Zariņas, gan Dirdihsones un Vanaga izteikumu iztirzāšanā “Twitter” lietotāji akcentē abu polemikā iesaistīto un arī izslēgšanas pieprasītāju ideoloģiskās pārliecības. Iezīmējas pretstāve starp konservatīvismu un liberālismu. Piemēram, uz pretējās puses ideoloģisko pārliecību norāda arī pati Zariņa, diskusijā rakstot “Jaunais konservatīvais Rīgas teātris”²⁵⁸ Nākamajā nodaļā uzmanība vērsta tieši uz šo izslēgšanas kultūras apakšdiskursu.

6.2.4. Liberālisma un konservatīvisma diskurss izslēgšanas kultūras diskursā

“Twitter”

Liberālisma un konservatīvisma atbalstītāju pretstāve – vērtību un uzskatu sadursme – ir viens no klātesošiem diskursiem diskusijās par izslēgšanas kultūru visā analizētajā laika periodā. Saskaņā ar van Deiku, diskursiem ir būtiska loma ideoloģiju reproducēšanā – teksta un runas īpašības ļauj cilvēkiem formulēt un izteikt ideoloģiskus uzskatus un ar tiem saistītos viedokļus.

Diskusijās par liberālismu un konservatīvismu tiek norādīts gan, ka liberālisms ir izslēgšanas kultūras virzītājs, gan, ka tāds ir konservatīvisms. Ir novērojama viedokļu polarizācija, jo izslēgšanas kultūra tiek piedēvēta pretējai ideoloģijai. Izslēgšanas kultūras piedēvēšana pretēju uzskatu paudējiem vedina domāt, ka izslēgšanai piemīt negatīva konotācija, jo ar to paši sevi saistīt nevēlas, taču to saskata oponento viedokļu paudējos. Tātad diskursīvās prakses līmenī svarīga loma šajā apakšdiskursā ir ideoloģijai, kuru atbalsta indivīds. Liberālisma pasaules uztvere un konservatīvisma pasaules uztvere dažādi ietekmē to, kā tiek uzlūkota izslēgšanas kultūra un kas tai raksturīgs.

Piemēram, diskusijās par Brektes murāli tiek norādīts, ka uz izslēgšanu mudina konservatīvisma atbalstītāji. Turpretim Didrihsones un Vanaga gadījumā tiek norādīts, ka

²⁵⁶ Burtneiece. [Vitenav]. (2021, 29. sept.). *Brektes kancelētāji arī zina par viņa scenogrāfijas sasniegumiem?* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Vitenav/status/1443271553521799173>

²⁵⁷ Martastante. [MartasTante]. (2021, 30. sept.). Jums ir kaut kādas uztveres grūtības? Pasakot, ka kāda mākslinieka konkrēts darbs vai darbi šķiet bez estētiskas vērtības, rupja haltūra vai pat pornogrāfijas sliekšni pārkāpjot, netiek "kancelēts" mākslinieks. [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/MartasTante/status/1443497916602142722>

²⁵⁸ Zariņa, A. [phronemophobe]. (2021, 27. febr.). "Jaunais konservatīvais Rīgas teātris". [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/phronemophobe/status/1365641419487084548>

izslēgšanu pieprasa liberālisma atbalstītāji. Šāda izslēgšanas kultūras saistīšana ar kādu no ideoloģijām atrodama viscaur analizētajā korpusā. Konservatīvisms un liberālisms nav vienīgie atslēgas vārdi, kas tiek lietoti, rakstot par izslēgšanas kultūras atbalstītājiem. Tiek minēti arī tādi jēdzieni, kā “nacionālisms”, “progresīvisms”, “marksisms”, “kreisums”, kas katrs ir ar savu vēsturisko sociālo un emocionālo uzslāņojumu, un nereti tiem piemīt drīzāk negatīva konotācija. Daži spilgti politiskās un ideoloģiskās pārliecības pieminējumu piemēri apkopoti tabulā 6.3.

6.3. tabula

Politiskās un ideoloģiskās pārliecības pieminējumi “Twitter” ierakstos

Politiskās un ideoloģiskās pārliecības pieminējumi
<p>“nokancelot var tikai liberala sabiedrība kuraa uzņemumiem rup pieprasījums, tapec pr delj pievienojas canceloshana - lauzh ligumus ar cancelējamo personu utt.”²⁵⁹</p> <p>“Dāmai pietrūkst tikai sirpis un āmurs. Jo visi ir jāpiespiež jūsmot par pseidoliberāļiem, to cenzūru un uzspiesto politikorektumu.”²⁶⁰</p>
<p>“Konservatīvie politiķi - "liberāļi nodarbojas ar cancel culture". Arī konservatīvie politiķi - "man šie mākslas darbi nepatīk, tādēļ tos vajag aizliegt".”²⁶¹</p> <p>“Konservatīvie politiķi piekopa "cancel culture" vēl pirms "cancel culture".”²⁶²</p>
<p>Ieraksts: “To pašu gan var teikt postkonservatīvajiem, kas sniedz padomus liberālajiem viedokļu līderiem. :) Kā liberāļiem - saskaņā ar postkonservatīvo iztēlotiem liberālisma kanoniem - būtu jādomā. Šis muļķīgais žanrs ir universāls.”²⁶³ Kas publicēts atbildē uz ierakstu: “Vajadzīga skaidrība - kāpēc neticīgie, ateisti, citi baznīcai nepiederīgie, maniakālā apsēstībā uzbāžas sev nesaprotamas hierarhiskas organizācijas - Baznīcas - vadītājam @arhivanags ar savām rekomendācijām? Vienkārši - kādā sakarā ierodas ar savu kapli un kaplē svešu dobi?”²⁶⁴</p>

Aplūkojot ideoloģisko pārliecību piesaukšanu izslēgšanas kultūras diskursā, jāatskatās uz pētnieku piedāvātajiem izslēgšanas kultūras raksturojumiem, piemēram, Dukē ir norādījis, ka izslēgšanas kultūrai tik tiešām ir raksturīga konservatīvo baltādaino vīriešu balsu klusināšana un lavierēšana starp vārda brīvību un liberālo balsu ieskatā politiski nekorektu diskursu

²⁵⁹ Drusts, E. [EdgarsDrusts]. (2021, 21. sept.). *nokancelot var tikai liberala sabiedrība kuraa uzņemumiem rup pieprasījums, tapec pr delj pievienojas canceloshana - lauzh ligumus ar cancelējamo personu utt.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/EdgarsDrusts/status/1440244770719236107>

²⁶⁰ Zuravlevs, M. [zuravlevs]. (2021, 25. apr.). *Dāmai pietrūkst tikai sirpis un āmurs. Jo visi ir jāpiespiež jūsmot par pseidoliberāļiem, to cenzūru un uzspiesto politikorektumu.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/zuravlevs/status/1386366130990850049>

²⁶¹ Pudāns, A. [ArtursPudans]. (2021, 12. nov.). *Konservatīvie politiķi - "liberāļi nodarbojas ar cancel culture". Arī konservatīvie politiķi - "man šie mākslas darbi nepatīk, tādēļ tos vajag aizliegt".* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/ArtursPudans/status/1459138913063350274>

²⁶² Neiders, I. [IvarsNeiders] (2021, 12. nov.). *Konservatīvie politiķi piekopa "cancel culture" vēl pirms "cancel culture".* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/IvarsNeiders/status/1459160906093445123>

²⁶³ Gasūns, K. [kaspars_gasuns] (2021, 25. febr.). *To pašu gan var teikt postkonservatīvajiem, kas sniedz padomus liberālajiem viedokļu līderiem. :) Kā liberāļiem - saskaņā ar postkonservatīvo iztēlotiem liberālisma kanoniem - būtu jādomā. Šis muļķīgais žanrs ir universāls.* [Tvīts]. Izgūts no https://twitter.com/kaspars_gasuns/status/1364999008440123397

²⁶⁴ Langa, L. [liana_langa] (2021, 25. febr.). *Vajadzīga skaidrība - kāpēc neticīgie, ateisti, citi baznīcai nepiederīgie, maniakālā apsēstībā uzbāžas sev nesaprotamas hierarhiskas organizācijas - Baznīcas - vadītājam @arhivanags ar savām rekomendācijām? Vienkārši - kādā sakarā ierodas ar savu kapli un kaplē svešu dobi?* [Tvīts].

izslēgšanu.²⁶⁵ Šāds definējums sasaucas gan ar vārda brīvības, gan konservatīvisma un liberālisma diskursos atklātajiem izslēgšanas kultūrai veltītajiem pārmētumiem.

Tāpat ideoloģijas un politiskās nostājas temats izslēgšanas kultūrā parādās kā – (1) izslēgšana raksturīga konkrētas ideoloģijas atbalstītājiem, (2) izslēgšana nav raksturīga konkrētai ideoloģiskai un/vai politiskai piederībai, (3) ar izslēgšanu nodarbojas pretēju uzskatu atbalstītāji jeb opozīcija. Kopumā KDA atklāj, ka “Twitter” diskusijās mazāk sarunu ir par konkrētām sociālām kustībām, bet vairāk par politiskajām pārliecībām, cenšoties vainot indivīdus ar atšķirīgiem politiskiem uzskatiem izslēgšanas virzīšanā. Parādās arī norādes, ka izslēgšanā indivīdi iesaistās neatkarīgi no ideoloģiskās vai politiskās pārliecības, un iesaiste ir atkarīga no konkrētā gadījuma.

Kopumā temati izslēgšanas kultūrā diskursā “Twitter” ir ļoti cieši savijušies un grūti nošķirami, novērojams, ka, sākoties diskusijai par vienu tematu, tā drīz vien tiek pārsviesta uz citu. Visos trīs izslēgšanas kultūras diskursa apakšdiskursos viscaur analizētajā laika periodā tiek pieminēta neiecietība pret atšķirīgiem uzskatiem un naida runa. Ja neiecietība pret atšķirīgiem uzskatiem ir pārmētums, kas daļēji saistīts ar indivīda rakstura iezīmēm – nespēju uzklaut un nevēlēšanos izprast – tad naida runa ir daudz smagāks pārmētums, jo kā zināms par naida runu, kas vedina uz vardarbību saskaņā ar Latvijas Krimināllikumu ir iespējams sodīt ar brīvības atņemšanu.²⁶⁶ Lietotāji uz naida runu biežāk norāda nevis atsaucoties uz citiem ierakstiem konkrētajā pavedienā, bet gan izslēgšanas kultūru kopumā. Neiecietība pret atšķirīgiem uzskatiem un naida runa diskursā ļoti savijas, jo tie ir cieši saistīti jēdzieni – nespēja pieņemt atšķirīgu uzskatus var izpausties naida runā.

Kā atklāj šajā nodaļā aplūkoti izslēgšanas kultūras apakšdiskursi izslēgšanas kultūras diskursā mikroblogošanas vietnē nav vienots, tajā pastāv dažādi atšķirīgi, nereti diametrāli pretēji viedokļi, par to, kas ir izslēgšanas kultūra, kas tai raksturīgs, kas veic izslēgšanu un kādos gadījumos. Teksta dimensijā redzams, ka izslēgšanas kultūras diskursā “Twitter” valoda ir vienkārša, tiek izvēlēti emocionāli pielādēti vārdi un izteicieni, lietojot dažādus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. Ņemot vērā, ka “Twitter” ieraksti ir ierobežoti zīmju skaitā, lielā daļā ierakstu tiek pausts viedoklis, taču iztrūkst tā argumentācijas, atsauces uz kādiem avotiem, kas apstiprinātu izteiktos apgalvojumus vai tos pamatotu. Raugoties uz sākotnēja ieraksta un atbilžu pavedienu kopumā, bieži novērojams, ka neturpinās vienas idejas/domas/vēstījuma izklāsts, vērojama izteikta sadrumstalotība ar katru jauno ierakstu pievienojot kādu papildu leņķi, tādēļ daudzas diskusijas ved strupceļā un tajās netiek nonākts pie kopsaucēja. Tas sasaucas ar Polakas

²⁶⁵ Duque, B. R., Rivera, R. & LeBlanc, J. E. (2021). The Active Shooter paradox: Why the rise of Cancel Culture, “Me Too”, ANTIFA and Black Lives Matter... matters. *Aggression and Violent Behavior*. 60.

²⁶⁶ Krimināllikums. (17.06.1998.) Izgūts no <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>

rakstīto par “Twitter”, proti, šajā vietnē komunikācijas mērķis nereti ir indivīda asprātības izrādīšana, varas sajūtas stiprināšanai savā kopienā, nevis savstarpējās sapratnes panākšana.²⁶⁷

Pievēršoties diskursīvas prakses dimensijai, pirmkārt, jāmin intertekstualitāte analizētajos “Twitter” pavadienos. Platformas lietotāji savos ierakstos atsaucas uz dažādiem citiem tekstiem un diskursiem – sociālo mediju ierakstiem, mediju publikācijām, norisēm sabiedrībā, politikā. Īpaši spilgti novērota kristietības, liberālisma un konservatīvisma intertekstualitāte – izslēgšanas kultūras diskursā tiek ienesti un rekontekstualizēti argumenti no kristietības, liberālisma un konservatīvisma.

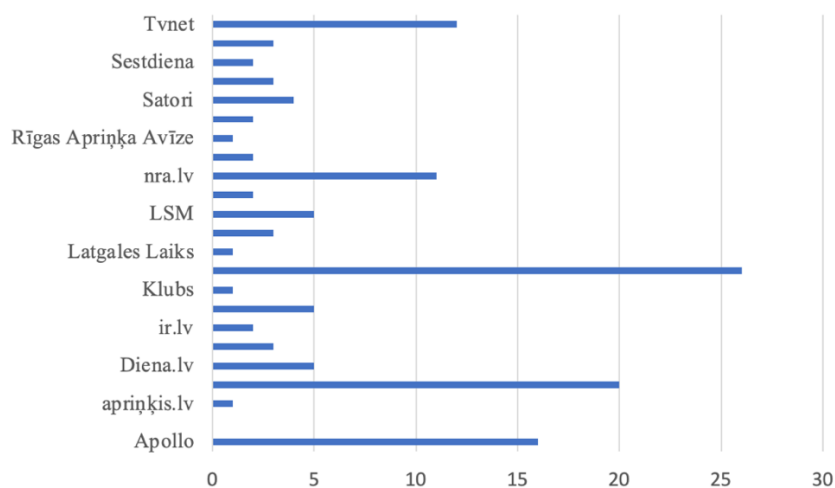
Noteikt varas attiecības “Twitter” diskusijās nereti nav iespējams, jo platforma pieejama un lietojama ikvienam Latvijas iedzīvotājam, kuram ir pieeja internetam – nepastāv kāds satura publicēšanas vārtu sargs, kā tas ir, piemēram, tradicionālajos medijos. Varas attiecību noteikšanu apgrūtina arī augstais anonīmo profilu skaits. Vienlaikus apakšdiskursos parādās varas attiecību paušana caur tekstu – izslēgšanas process tiek uzlūkots kā tāds, kam piemīt spēks radīt būtiskas negatīvas pārmaiņas izslēdzamā indivīda dzīvē. Tāpat izslēgšanas kultūra tiek raksturota, kā kādu konkrētu kopienu centieni ietekmēt pastāvošo varas sadalījumu, proti, ar izslēgšanas kultūras palīdzību tiek virzīti kādi konkrēti uzskati un pārliecības vai gluži pretēji – konkrētu uzskatu un pārliecību izslēgšana.

Nākamajā apakšnodaļā aplūkots izslēgšanas kultūras diskurss drukātajos un interneta medijos Latvijā. Vispirms izklāstīts jēdziena “izslēgšanas kultūra” raksturojums, bet pēc tam uzmanība tiek pievērsta vardarbības, vārda brīvības un liberālisma un konservatīvisma pretstāves apakšdiskursiem.

6.3. Drukāto un interneta mediju publikāciju kvantitatīvs raksturojums

Tāpat kā “Twitter” ierakstu analīze, arī mediju publikāciju analīze tika sākta ar kvantitatīvo kontentanalīzi. Analīzei tika atlasītas kopumā 130 publikācijas – 12 no tām drukātajos medijos, bet 118 – interneta medijos. Daļa no rakstiem, kas šajā dalījumā pieskaitīti interneta medijiem, sākotnēji tikai identificēti drukātajos izdevumos, taču pēc tam tika atrasti arī tiešsaistes medijos, nereti ar citu nosaukumu nekā drukātajos medijos. Publikācijas sadalījumu pa medijiem skatīt attēlā 6.3.

²⁶⁷ Polak, S., Trottier, D. (2020). Introducing Online Vitriol. In: Polak, S., Trottier, D. (Eds.). *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. Amsterdam University Press. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv1b0fvrn.4> P. 11.

6.3. att. Ar kvantitatīvo kontentanalīzi analizēto drukāto un intereeta mediju publikāciju sadalījums pa medijiem (n=130)

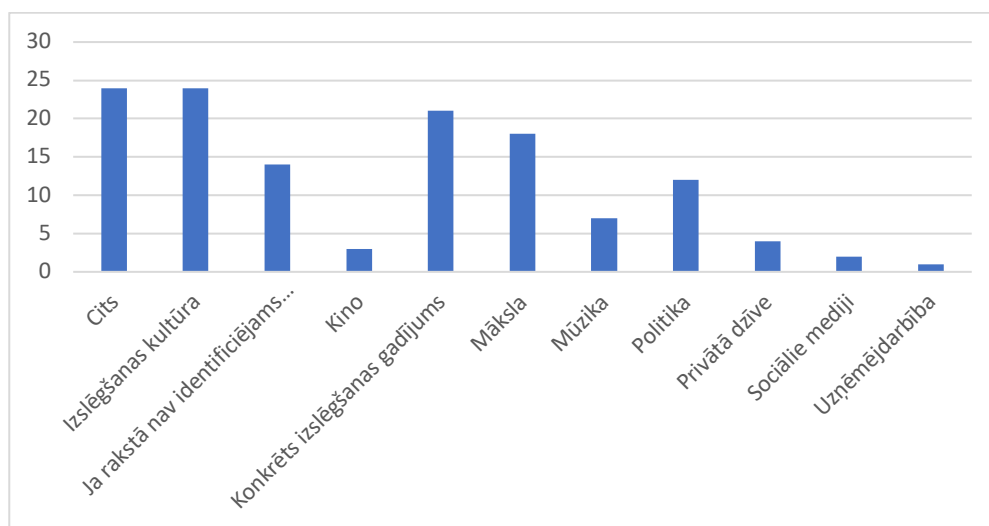
Lielais rakstu skaits tieši portālos nevis drukātajos medijos skaidrojams ar mūsdienu mediju vidi, kurā dominē interneta mediji, kas sasniedz krietni plašāku auditoriju nekā drukātie mediji. Portāliem raksturīga ātra reakcija uz notikumiem, pretēji drukātajiem izdevumiem, kuri informāciju var piegādāt vien konkrētās dienās, kad iznāk izdevums. Tā kā drukātie mediji ziņu ātrumā nevar sacensties ar interneta medijiem, tie interneta medijos izskanējušas ziņas nereti cenšas aplūkot plašāk un/vai no jauniem leņķiem, kas labi redzams arī šī darba ietvaros pētītajās drukāto mediju publikācijās – tie, lielākoties ir apraksti, intervijas un cita veida materiāli, ne ziņas. Kopumā no 130 analizētajām publikācijām 59 ir ziņu raksti, 40 – viedokļa raksti, 19 – intervijas, seši – apraksti, bet seši – cita veida materiāli.

Raksti visbiežāk publicēti sadaļās “Kultūra/Māksla” – 20, “Izklaide” – 17, “Viedokļa raksti/komentāri” – 17, “Latvijas ziņas/Sabiedrība” – 11, savukārt citās sadaļās tostarp, piemēram, portālu maksas sadaļās publicēti 32 raksti, bet publikācijas sadaļu nebija iespējams identificēt 33 rakstiem. Sadaļās “Kultūra/Māksla” biežāk parādās raksti kas saistīt ar izslēgšanas kultūras pieminējumiem saistībā ar vizuālo mākslu un teātri, savukārt “Izklaidēs” sadaļā – raksti par norisēm sociālajos medijos, piemēram, kāda digitālā satura veidotāja (*influencer*) izteikumiem. Augstais neidentificēto publikācijas sadaļu skaits skaidrojams ar portāla “La.lv” uzbūvi – tajā nav iestrādāts meklēšanas rīks, tādēļ rakstu meklēšana jāveic caur “Google.com” meklētāju un, atverot rakstu nav iespējams noteikt tā publikācijas sadaļu – tā neparādās logā un nav redzama arī pie raksta URL.

Savukārt autori ir norādīti nedaudz vairāk nekā pusei rakstu – 70, savukārt bez autora vārda un uzvārda pievienošanas publicēti 60 raksti. Lielākoties – kopumā 79 gadījumos – raksti ir garāki par 10 rindkopām, tas skaidrojams lielo viedokļa rakstu un interviju apjomu korpusā.

Autora nenorādīšana raksturīga interneta ziņu portāliem, kuros konkrētas personas vietā nereti norādīta vienkārši redakcija, piemēram, “Delfi.lv” vai “Apollo.lv”.

Aplūkojot rakstu tematus, redzams, ka visbiežāk tiek rakstīts par pašu izslēgšanas kultūru - šāds temats identificēts 24 rakstos. Savukārt par konkrētiem izslēgšanas gadījumiem rakstīts 21 publikācijā (sk. 6.4. att.). Savukārt 14 rakstos nav iespējams noteikt vienu tematu, un ir identificēta tematu pārklāšanās, piemēram, visbiežāk ar kādu citu tematu pārklājas raksti, kuros identificēts arī temats “konkrēts izslēgšanas gadījums” un “izslēgšanas kultūra”.

6.4. att. Ar kvantitatīvo kontentanalīzi analizēto drukāto un interneta mediju publikāciju sadalījums pa tematiem (n=130)

Pēc kvantitatīvās kontentanalīzes veikšanas, izpēte tika turpināta ar KDA. Saskaņā ar šim darbam pielāgoto Ferklafa trīs dimensiju modeli (sk. 3. pielikumu), tika veikta visu 130 rakstu analīze. Turpmākajās šīs nodaļas apakšnodaļās aplūkoti, interpretēti un skaidroti KDA iegūtie rezultāti.

6.3.1. Izslēgšanas kultūras raksturojums drukāto un interneta mediju publikācijās

Kopumā analizētajām publikācijām raksturīga vienkārša valoda un uzbūve, tiek izmantoti dažādi sarunvalodas vārdi, piemēram, “cepiens”²⁶⁸ un “raustīties”²⁶⁹ (lietots kā baidīšanās sinonīms), taču atsevišķi viedokļa raksti, apraksti un intervijas ir rakstīti nedaudz sarežģītākā valodā, garākiem teikumiem, tekstu dalot apakšnodaļās.

²⁶⁸ Kultūras Rondo. (2021, 19. aug.). Mākslinieks Brekte par strīdus raisošo murāli Rīgā: Problēma ir tā, ka cilvēki neiedziļinās kontekstā un saturā. *Lsm.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/maksa/makslinieks-brekte-par-stridus-raiso-so-murali-riga-problema-ir-ta-ka-cilveki-neiedzilinas-konteksta-un-satura.a417588/>

²⁶⁹ Tvnet.lv. (2021, 5. marts.). Hermanis detalizētāk skaidro JRT "uzvedības noteikumus". *Tvnet.lv*. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7194530/hermanis-detalizetak-skaidro-jrt-uzvedibas-noteikumus>

Lielākajā daļā rakstu drukātajos un interneta medijos – 103 – izslēgšanas kultūras jēdziens netiek definēts, taču tajos, kas kādu skaidrojumu piedāvā, viens no lietotajiem jēdzieniem ir “publiskā kaunināšana”²⁷⁰, kā arī tiek norādīts, ka tās mērķis ir personas sodīšana par nepieņemamiem izteikumiem vai rīcībām. Tātad mediju piedāvātajos definējumos ir novērojamas līdzības ar pētnieku piedāvātajiem izslēgšanas kultūras definējumiem, kas, lai gan atšķirīgi, bieži ietver divas komponentes – nepieņemamas uzvedības publiska kaunināšana, atbalsta atsaukšana ar mērķi personu sodīt vai panākt, ka persona/organizācija tiek sociāli izstumta²⁷¹. Kopumā redzams, ka tāpat kā akadēmiskajā vidē, arī medijos nepastāv vienotas izpratnes par izslēgšanas kultūras jēdziena tvērumu un definējumu. Savukārt tas, ka lielākā daļa mediju nemaz nedefinē izslēgšanas kultūru norāda – tiek pieņemts, ka lasītājam jau ir kādas priekšzināšanas par to, kas ir izslēgšanas kultūra.

Turpinot aplūkot izslēgšanas kultūras diskursu drukātajos un interneta medijos, uzmanība jāpievērš arī šo mediju piedāvātajiem skaidrojumiem par izslēgšanas kultūras izcelsmi. Medijos parādās atsauces uz Rietumu kultūru. Tiek norādīts, ka Rietumu kultūrā izslēgšana šobrīd attīstās un pieņemas spēkā, un no Rietumu kultūras šis fenomens ienācis arī Latvijā (sk. tabulu 6.4.). Pašreizējie akadēmiskajā vidē veiktie pētījumi par izslēgšanas kultūru šī fenomena izcelsmi saista ar ASV, kas tiek uzskatīta par daļu no Rietumu kultūras. Tātad, tiek norādīts, ka tas nav Latvijai raksturīgs fenomens, bet drīzāk aizgūta prakse.

6.4. tabula

Rietumu kultūras pieminējumu drukātajos un interneta medijos piemēri

“Angliski attiecīgi - cancel culture un woke. Šī kustība, kura Rietumos jau ieguvusi masveida raksturu, [...]”²⁷²

“[...] “dzēšanas kultūras” (cancel culture) uzplaukuma Rietumu pasaulē. [...] Tagad šis Rietumu kultūrcīņu vilnis ir atvēlies arī pie mums.”²⁷³

“Rietumos augošo “dzēšanas kultūru” jeb “cancel culture”.”²⁷⁴

²⁷⁰ Skatīt, piemēram: Lorencs, J. (2021, 4. mar.). Juris Lorencs: Deputāte, iespējams, nesaprata, ko īsti ir pateikusi. Ko ar savu “manifestu” gribēja pateikt Alvis Hermanis? *La.lv*. Izgūts no <https://www.la.lv/par-nemirstigajiem-un-parastajiem>; *Tvnet.lv*. (2021, 2. marts). Kadzuo Išiguro: "Atcelšanas kultūra" grūž jaunos rakstniekus pretī pašcenzūrai. *Tvnet.lv*. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7191606/kadzuo-isiguro-atcelšanas-kultura-gruz-jaunos-rakstniekus-preti-pascenzurai>; *Tvnet.lv*. (2021, 24. febr.). Hermanis komentē "atcelšanas kultūru". Situācija ir tāda pati kā padomju laikos. *Tvnet.lv*. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7187302/hermanis-komente-atcelšanas-kulturu-situacija-ir-tada-pati-ka-padomju-laikos>

²⁷¹ Tandoc, E. C., Tan Hui Ru, B., Lee Hwei, G., Min Qi Charlyn, N., Chua, R. A., & Goh, Z. H. (2022). #CancelCulture: Examining definitions and motivations. *New Media & Society*.

²⁷² Latkovskis, B. (2021, 13. maijs). "Singapūras satīns" pakļūst zem linčošanas kultūras naža. *Nra.lv*. Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/komentari/bens-latkovskis/347028-singapuras-satins-paklust-zem-lincosanas-kulturas-naza>

²⁷³ Repša, R. (2021, 2. marts). Rolands Repša: Atjēgties, lai nesāktu braukt politikorektuma diktatūras auzās. *La.lv*. Izgūts no <https://www.la.lv/naksies-cinities-satversmes-100-pants-vien-nelidzes>

²⁷⁴ Vanags, J. (2021, 22. febr.). Jānis Vanags: Elīnas Didrihsones tests. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/versijas/janis-vanags-elinas-didrihsones-tests.d?id=52957469>

Skatot interneta un drukātajos medijos piedāvātos izslēgšanas kultūras skaidrojumus un definējumus kontekstā ar sociālo mediju satura intertekstualitāti šajos materiālos, redzams, ka sociālo mediju lietotājiem tiek piedēvēta vara – spēja būtiski ietekmēt kāda cilvēka/organizācijas dzīvi. Arī sociālo mediju satura reproducēšana un/vai iztīrāšana interneta un drukātajos medijos norāda, ka tie tiek atpazīti kā pietiekoši svarīgi, lai par tiem vēstītu sabiedrībai, ietverot tradicionālo mediju dienaskārtībā un norāda uz to, ka attiecīgā medija darbinieks izmantojis sociālos medijus kā informācijas avotu.

Tātad drukātajos un interneta medijos izslēgšanas kultūra tiek skaidrota, kā (1) fenomens, kas radies Rietumu kultūrā, (2) ir saistīts ar publisku kaunināšanu (3) ar mērķi sodīt un (4) iesaiste tajā ir masveida un stihiska. Tā tiek salīdzināta ar nekontrolējamiem un postošiem notikumiem un norisēm, kā arī agresiju un vardarbību. Tiesa, ne visos medijos izslēgšanas kultūras skaidrojumā tiek rakstīts tikai par negatīvajām šī fenomena iezīmēm – tam oponē atsevišķi raksti, kuros izslēgšanas kultūra raksturota kā mehānisms diskusijas raisīšanai un sociālo problēmu aktualizēšanai, taču vienlaikus tiek norādīts, ka diskusija iespējama vien tad, ja tiek saglabāta iecietība.²⁷⁵ Šādi izslēgšanas kultūras skaidrojumi, vedina domāt, ka izslēgšanas kultūras ietvaros iespējams runāt par dažādiem tematiem. Tas sasaucas ar darba teorētiskajā daļā aprakstīto – nereti tieši izslēgšanas kultūras ietvaros plašākas sabiedrības redzeslokā nonāk dažādu sociālo kustību problēmjautājumi un notiek diskusija par virzību uz sociālo taisnīgumu.

Kopumā izslēgšanas kultūra medijos tiek saistīta ar sociālajiem medijiem un digitālo vidi. Vērojama spēcīga sociālo mediju intertekstualitāte – notiek atsaukšanās uz sociālo mediju saturu, kā arī citēti konkrēti ieraksti “Twitter”, “Facebook”, “TikTok” un “Instagram”. Rakstos viens no bieži pievienotiem elementiem ir kāda sociālajos medijos veikta ieraksta ekrānuzņēmums vai ieguldīts (*embed*) ieraksts. Biežāk tiek ieguldīti/attēla formātā pievienoti “Twitter” ieraksti, tam seko ieraksti “Instagram” un “Facebook”. Tas saskan ar darba teorētiskajā daļā aprakstīto sociālo mediju un tradicionālo mediju mijiedarbību – sociālie mediji tiek izmantoti kā avots un tajos aktualizētie temati nonāk arī mediju dienaskārtībā, proti, medijiem vairs nav iespējas strikti kontrolēt ziņu rašanās un izplatīšanās instrumentus, jo indivīdi, lietojot sociālos medijus, var izlemt, kas uzskatāms par ziņām un kurām no tām ir kāda nozīme²⁷⁶ – tā ir ļoti būtiska diskursīvā prakse arī izslēgšanas kultūras diskursā.

²⁷⁵ Skatīt, piemēram: Burve-Rozīte, A. (2021, 10. marts). Anulēt privilēģiju pazemot. *Ir.lv*. Izgūts no <https://ir.lv/2021/03/10/anulet-privilegiju-pazemot/>; Silabriedis, O. & LSM Kultūras reakcija. (2021, 18. apr.). Neiecietības koris. Par diskusiju temperatūru soctiklos un sabiedrības toleranci. *LSM.lv*, 18. apr. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/neiecietibas-koris-par-diskusiju-temperaturu-soctiklos-un-sabiedrības-toleranci.a400560/>

²⁷⁶ Sihvonen, M. & Simpson, S. (2015). Changing media policy environments and the production of news. In Graham, G., Greenhill, A., Shaw, D., & Vargo, C. J. (Eds.). *Content is king: News media management in the digital age*. (pp. 145–162). P. 147.

Nodaļas turpinājumā aplūkoti trīs izslēgšanas kultūras apakšdiskursi drukātajos un interneta medijos. Vispirms skaidrots vardarbības, bet pēc tam vārda brīvības un liberālisma un konservatīvisma pretstāves diskurss.

6.3.2. Vardarbības diskurss izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un tiešsaistes medijos

Arī mediju publikācijās, tāpat kā “Twitter” ierakstos viens no apakšdiskursiem izslēgšanas kultūras diskursā ir vardarbība. Šis temats tiek aktualizēts, rakstot par konkrētiem izslēgšanas gadījumiem, piemēram, decembrī, kad Kate Gecēviča ierakstā “Facebook” stāstīja par pārdzīvoto vardarbību (sīkāk par gadījumu skatīt apakšnodaļā 5.1.2.), kā arī maijā, kad “Twitter” līdzilvēku finansiālo atbalstu, lūdza grupas “Singapūras Satīns” izpildītāja Kristapa Strūberga sieva Mairita, norādot, ka “aiziet no vardarbīgām attiecībām”.²⁷⁷ Šis ieraksts izsauca diskusijas “Twitter” lietotāju vidū, polemikā “Twitter” iesaistījās arī grupa “Singapūras Satīns”²⁷⁸, temats nonāca tradicionālo mediju dienaskārtībā, un par grupas mūzikas atskaņošanas pārtraukšanu paziņoja Latvijas Radio 5, norādot, ka iestājas par to, “ka ir jāpārtrauc jebkāda veida vardarbība, it īpaši ģimenē”²⁷⁹, tādēļ lemts “uz mirkli dot atpūtu “Singapūras Satīna” mūzikai”²⁸⁰.

Raksti par vardarbību Gecēvičas un Pārūpa, kā arī Strūbergu attiecībās, lielākoties ir informatīvi un žurnālistikas stils tajos – neitrāls. Taču portālā “Nra.lv” publicētajā Bena Latkovska viedokļa rakstā tiek norādīts uz izslēgšanas kultūru, kas sākusi “vainīgā atspārdīšanu” sociālajos medijos uzreiz pēc Strūbergas paziņojuma, neuzklausot otras puses viedokli: “Šī tendence visiem barā mesties plosīt, pieprasīt sociālu linčošanu, tiklīdz izskan apgalvojumi, ka kāds darījis vai pateicis ko tādu, kas sabiedrībā skaitās nepieņemami, strauji

²⁷⁷ Rosicka, M. [my_rita]. (2021, 10. maijs). *Sveiki! Esmu pieņēmusi lēmumu aiziet no vardarbīgām attiecībām. Šobrīd tieku joprojām par to sodīta no vainīgā puses ar klaju mūsu bērnu ignorēšanu, arī no finansiālās puses.* [Tvītu pavadēns]. Izgūts no https://twitter.com/my_rita/status/1391727485080018945

²⁷⁸ Singapūras Satīns. [SingapurSatins]. (2021, 10. maijs). *Atbildot uz internetā nesen publicētajiem nepatiesajiem apgalvojumiem, mēs esam stingri PRET jebkāda veida vardarbību, tieši tāpat kā mēs esam stingri PRET apmelošanu un nepatiesas informācijas izplatīšanu.* [Tvītu pavadēns]. Izgūts no: <https://twitter.com/SingapurSatins/status/1391768761028521988>

²⁷⁹ Pieci.lv. [PieciLV]. (2021, 10. maijs). *Pērnā gada maratonā “Dod Pieci” iestājāmie par to, ka ir jāpārtrauc jebkāda veida vardarbība, it īpaši ģimenē. Kā sabiedriskais medijs neesam savus uzskatus mainījuši un esam ļoti apbēdināti par ziņām, ko šodien lasām.* Izgūts no <https://twitter.com/PieciLV/status/1391812376723345409>

²⁸⁰ Pieci.lv. [PieciLV]. (2021, 10. maijs). *Solidarizējoties ar pastāvīgajiem klausītājiem, esam nolēmuši uz mirkli dot atpūtu “Singapūras Satīna” mūzikai “Latvijas Radio 5 - <http://Pieci.lv>” ēterā. Novēlam katram iespēju dzīvot fiziski un emocionāli drošā vidē!* Izgūts no <https://twitter.com/PieciLV/status/1391812454045397000>

pieņemamas spēkā. Nav šaubu, ka šī linčošanas kultūras izplatīšanās atstās iespaidu uz sabiedrības morālo veselību.”²⁸¹

Lai gan konkrētu ar vardarbību saistītu gadījumu iztīrīšanā dominē neitrāls žurnālistikas stils un izslēgšanas kultūras atslēgvārdi tiek lietoti maz, kopumā viens no bieži lietotiem vārdiem, ko interneta un drukātie mediji izmanto, rakstot par izslēgšanas kultūru, ir – linčošana. Kā skaidrots Lielajā enciklopēdiskajā vārdnīcā, linčošana jeb linča tiesa paredz tiesas spriešanu, kurā “ļaužu pūlis patvaļīgi, bez izmeklēšanas un tiesas sprieduma nogalina noziedznieku vai aizdomās turēto”.²⁸² Atsauces uz linčošanu ietver konkrētu emocionālo uzslāņojumu, kas lasītāju vedina domāt, ka izslēgšanas process ir negodīgs – jo nav balstīts pierādījumos, bet drīzāk mirklīgā emociju uzplūdā – un tam ir smagas sekas. Ar linča tiesu un tiesu kopumā mediju tekstos izslēgšanas procesu salīdzina gan diskursa veidotāji (mediji un žurnālisti), gan arī mediju tekstos citētās personas (sk. piemērus tabulā 5.5.). Līdzīgi kā dabas stihiju un kara minēšana tekstos, arī linčošana norāda uz pūļa stihisku iesaisti izslēgšanas komunikācijā nevis indivīda līmenī pieņemtu izsvērtu lēmumu. Vēl kāds emocionāli pielādēts un bieži lietots atslēgas vārds ir “atspārdīšana” – arī tam ir negatīva konotācija, jo ar šo vārdu tiek apzīmētā vardarbīga rīcība. Ar atspārdīšanu fiziskas vardarbības kontekstā visbiežāk tiek raksturota vardarbība, kurā uzbrucējs atrodas dominantā pozīcijā pār upuri, piemēram, skaitliska vai fiziska pārspēka dēļ, kā arī vardarbīgo aktu veic ar mērķi radīt būtiskus fiziskus ievainojumus. Tātad, raugoties uz vārdu “atspārdīšana” kā metaforu, var secināt, ka izslēgšana ir brutāls process ar mērķi nodarīt vērā ņemamu kaitējumu personai, pret kuru tā vērsta.

6.5. tabula

Linča tiesas pieminējumu drukātajos un interneta medijos piemēri

<i>Diskursa veidotāji (mediju darbinieki)</i>	<i>“Runa ir par linčošanas kultūru, kaunīgi dēvētu par atcelšanas kultūru, vai pat katram latvietim gluži vai svētā vārdā - atmodu.”²⁸³ “[...]paužot noraidošu attieksmi pret homoseksualitāti, sacēla īstu vētru soctīklos un tika pamatīgi nolinčota.”²⁸⁴</i>
<i>Mediju tekstos citētās personas</i>	<i>“Tagad, kad pilnīgi skaidri redzami nevalstiskās linčošanas sistēmas iedīgļi, piemēram, “cancel culture” izskatā.”²⁸⁵</i>

²⁸¹ Latkovskis, B. (2021, 13. maijs). "Singapūras satīns" pakļūst zem linčošanas kultūras naža. *Nra.lv*. Izgūts no: <https://neatkariga.nra.lv/komentari/bens-latkovskis/347028-singapuras-satins-paklust-zem-lincosanas-kulturas-naza>

²⁸² [B.a.]. (2003). *Lielā enciklopēdiskā vārdnīca*. Rīga: Jumava. Izgūts (18.05.2022.) no: <https://tezaurs.lv/lin%C4%8Do%C5%A1ana>

²⁸³ Latkovskis, B. (2021, 13. maijs). "Singapūras satīns" pakļūst zem linčošanas kultūras naža. *Nra.lv*. Izgūts no: <https://neatkariga.nra.lv/komentari/bens-latkovskis/347028-singapuras-satins-paklust-zem-lincosanas-kulturas-naza>

²⁸⁴ Mengiša, I. (2021, 2. marts). Kristiete ar efektīgu dekolte – kas īsti ir Elīna Didrihsone, kura nesen soctīklos izraisīja teju īstu karu? *Kasjauns.lv*. Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/sievietem/430851-kristiete-ar-efektigu-dekolte-kas-isti-ir-elina-didrihsone-kura-nesen-soctiklos-izraisija-teju-istu-karu>

²⁸⁵ Veidemane, E. (2021, 17. nov.). Gļebs Panteļejevs: Latvijas valsts nav nejaušu apstākļu sakritība. *Nra.lv*. Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/intervijas/363883-glebs-pantelejevs-latvijas-valsts-nav-nejausu-apstaklu-sakritiba>

	<p><i>"Anonīms linčotāju pūlis var tev uzklupt internetā un padarīt tavu dzīvi neciešamu."</i>²⁸⁶</p> <p><i>"Treškārt, visa šī man ne gribētā, ne arī pelnītā skandāla sakarā esmu pārliecinājies:</i></p> <p><i>"linča tiesa" sit augstu vilni, ne iedziļinoties, ne mēģinot noskaidrot, kas un kāpēc īsti ir noticis. Varu tikai piekrist: "tvītera" tiesai nevajag patiesību, bet vajag vainīgo."</i>²⁸⁷</p>
--	---

Tāpat gadījumos, kad mediji apraksta konkrētus vardarbības gadījumus, izslēgšanas kultūra tiek minēta reti. Vienlaikus gan publikācijās tiek aprakstīti procesi, kas atbilst izslēgšanas kultūras definīcijai, piemēram, **personu publiska kaunināšana/nosodīšana**, tiesa gan mediji paši neveic nosodīšanu, tā vietā, lietojot atsauces uz sociālo mediju lietotāju pausto, kā arī aprakstot **reālas atbildības pieprasīšanas sekas**, piemēram, mūziķa pārstāvētās grupas skaņdarbu izņemšanu no radio aprites. Vardarbības temats izslēgšanas kultūras kontekstā vairāk parādās tieši pašas izslēgšanas kultūras raksturojumā, tiek lietoti dažādi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, kas saistīti ar agresiju un vardarbību.

6.3.3. Vārda brīvības diskurss izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un interneta medijos

Izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un interneta medijos viena no tēmām, kas iztirzāta lielākajā daļā rakstu – 102 rakstos no 130 – ir vārda un izteiksmes brīvība. Daļā rakstu izslēgšanas kultūra tiek saistīta ar vārda un izteiksmes brīvības ierobežošanu, citviet, tiek norādīts uz procesu, kas sākas līdz ar vārda brīvības pārkāpšanu, vērojamas arī diskusijas par vārda un izteiksmes brīvības robežām.

Vārda un izteiksmes brīvība tiek apspriesta gan sabiedrisko mediju portālā "Lsm.lv", gan portālos "Delfi.lv", "Tvnet.lv", "Sejas.lv", "Apollo.lv", "Satori.lv", "La.lv", "Diena.lv", "Telos.lv", "Jauns.lv", "Nra.lv", "Aprinkis.lv", "Ir.lv", "Pietiek.com", "Santa.lv", žurnālos "Ieva", "Klubs" un "Sestdiena". Mediji rakstījuši gan par konkrētiem gadījumiem, kuros izslēgšanas kultūras kontekstā piesaukta vārda brīvība, tostarp Didrihsones, Vanaga, Hermaņa, Zariņas un Brektes gadījumiem, gan par izslēgšanas kultūru kopumā, diskursu veidojot mediju darbiniekiem, kultūras nozares pārstāvjiem, politiķiem, reliģisko konfesiju pārstāvjiem, sabiedrisko attiecību speciālistiem un akadēmiķiem. Tas liecina, ka vārda un izteiksmes brīvība, kā temats izslēgšanas kultūrā parādās dažādos medijos, un diskursa veidošanā piedalās ne tikai

²⁸⁶ Antonevičs, M., Kuzmina, I., Bušmanis, I. & Mičāne, I. (2021). CILVĒKS. Hermanis pret straumi. *Latvijas Avīze*, 46, 2.

²⁸⁷ Apollo.lv. (2021, 11. maijs). Vardarbībā pret sievu vainotais "Singapūras satīns" dalībnieks nāk klajā ar paziņojumu. *La.lv*. Izgūts no <https://www.apollo.lv/7245606/vardarbiba-pret-sievu-vainotais-singapuras-satins-dalibnieks-nak-klaja-ar-pazinojumu>

mediju darbinieki, bet plašāks personu loks. Diskursīvās prakses dimensijā spilgti redzama institucionālo attiecību nozīme gan tajā, kam tiks dots vārds, gan cik bieži, piemēram, Hermaņa un Zariņas polemikā, Hermanis skaidrots un citēts biežāk nekā Zariņa. Arī Vanagam bijusi iespēja ne tikai publicēt savu viedokļa rakstu, bet arī vairākkārt komentēt izslēgšanas kultūru intervijās medijiem, turpretim šāda iespēja netika dota pretējā viedokļa pārstāvjiem – Didrihsones izslēgšanas prasītājiem.

Vārda un izteiksmes brīvības apakšdiskursā tiek lietotas atsauces uz totalitāriem režīmiem, visbiežāk – uz Padomju Savienību un Latvijas laiku tās sastāvā. Pašreizējās situācijas salīdzinājumu ar Padomju laikiem dažos no rakstiem veic citētās personas, bet citos – viedokļu rakstu autori. Viens no pašreizējā situācijas vārda brīvības jomā Latvijā vērtējumiem, kas tika pārpublicēts vairākos interneta medijos²⁸⁸, ir Hermaņa ieraksts “Facebook”. Piemēram, portāls “Delfi” šo ierakstu citēja šādi: “Mana privātā pieredze ir tāda, ka Vācijā vārda brīvības vilciens jau ir nokavēts. Latvijā – varbūt vēl ir cerība ko saglabāt, bet diez vai. Sabiedriskie mediji, tai skaitā valstij piederošie, jau ir padevušies un spēlē tikai vienos vārtos. Un savukārt mākslas teritorijā Latvijā valda vienas vienīgas bailes runāt atklāti. Situācija un atmosfēra ir precīzi tāda pati kā padomju laikos, kurus vēl labi atceros.”²⁸⁹

Tiek norādīts, ka izslēgšanas kultūra cenšas iejaukties vārda brīvībā, jo tās ietvaros tiek aizstāvēts kāds konkrēts viedoklis, attiecīgi pret oponentiem vērsot izslēgšanu. Vārda un izteiksmes brīvības diskursā viens no atslēgas vārdiem ir cenzūra. Ar šo jēdzienu tiek norādīts, ka izslēgšanas kultūra darbojas kā cenzūras mehānisms un veicina pašcenzūru. Daži uzskatāmi cenzūras pieminējumu piemēri apkopoti tabulā 6.6.

6.6. tabula

Cenzūras pieminējumu drukātajos un interneta medijos piemēri

Cenzūra	<p>“Sabiedrībā arī plaši izskan iebildumi šādai vēstures cenzēšanai. Tā tiek saistīta ar tā dēvēto atcelšanas kultūru, jeb "cancel culture".”²⁹⁰</p> <p>“Tomēr pats ļaunākais, ka ir sākusies pašcenzūra, kad mēs paši esam sākuši raustīties.”²⁹¹</p>
---------	--

²⁸⁸ Skatīt: Tvnet.lv. (2021, 24. febr.). Hermanis komentē "atcelšanas kultūru". Situācija ir tāda pati kā padomju laikos. Tvnet.lv. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7187302/hermanis-komente-atcelšanas-kulturu-situacija-ir-tada-pati-ka-padomju-laikos>; Delfi.lv. (2021, 24. febr.). Situācija kā PSRS – Alvis Hermanis asi kritizē visus, kas 'uzspiež pareizo viedokli'. Delfi.lv. Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/national/politics/situacija-ka-psrs-alvis-hermanis-asi-kritize-visus-kas-uzspie-z-pareizo-viedokli.d?id=52968165>

²⁸⁹ Delfi.lv. (2021, 24. febr.). Situācija kā PSRS – Alvis Hermanis asi kritizē visus, kas 'uzspiež pareizo viedokli'. Delfi.lv. Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/national/politics/situacija-ka-psrs-alvis-hermanis-asi-kritize-visus-kas-uzspie-z-pareizo-viedokli.d?id=52968165>

²⁹⁰ Tvnet.lv. (2021, 3. marts.). Sešas "Grinča" autora grāmatas pārstās izdot rasistisku attēlu dēļ. Tvnet.lv. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7192065/sesas-grinca-autora-gramatas-parstas-izdot-rasistisku-attelu-del>

²⁹¹ Hermanis, A. (2021, 5. marts). Alvis Hermanis pēc skandāla ar JRT uzvedības noteikumiem: daudzi prasa, lai es paskaidrotu sīkāk. Te būs. Kasjauns.lv. Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/zinas/431570-alvis-hermanis-pec-skandala-ar-jrt-uzvedibas-noteikumiem-daudzi-prasa-lai-es-paskaidrotu-sikak-te-bus>

	<p>“Vai to ir iespējams uzvert kā saasinātas attieksmes izrādīšanu, vai tomēr atcelšanas kultūrā ir vērojamas arī kaut kādas cenzūras formas?”²⁹²</p>
<p>Pašcenzūra</p>	<p>“Vai tas veicina pašcenzūru, proti, situāciju, kad vienas nozares nosacītais eksperts ļoti uzmanīgi sekos, lai viņas domas neizskan ārpus citu nosacīto ekspertu loka? Domāju, ka veicina [...]”²⁹³</p> <p>““Atcelšanas kultūra” grūž jaunos rakstniekus pretī pašcenzūrai.”²⁹⁴</p> <p>“Respektīvi, ilgtermiņā lielāka problēma par cancel culture raksturīgo emocionālo sakāpinātību un paštaisnumu ir tas, ka pieaug to cilvēku skaits, kuri par pareizāku izvēli uzskata paklusēšanu, jo “baigi man vajag riskēt”.”²⁹⁵</p>

“Cenzūras pieminējumu drukātajos un interneta medijos piemēri” tabulas turpinājums

<p>Salīdzinājumi ar Padomju Savienības laiku</p>	<p>“““Cancel culture” (jeb latviskojot – “kolektīvā atspārdīšana”) ir tas pats, kas KGB [Valsts drošības komiteja – red.] vecos laikos, un mehānisms ir identisks,” raksta Hermanis.”²⁹⁶</p> <p>“Satraucoši, ka Hermanim dabiski pašsaprotamā ideja par runas brīvību ir jāpublicē tādā kā ironiski aizplūvurotā teātra noteikumu formā. Metode, ko autori lietoja padomju laikos pašaizsardzībai.”²⁹⁷</p>
--	--

Lai gan akadēmiskā literatūra izslēgšanas kultūru par cenzūras mehānismu nesauc, kā liecina darba teorētiskajā daļā apskatītie pētījumi – bailes no izslēgšanas tik tiešām var veicināt klusēšanu, ko iespējams saistīt ar pašcenzūru. To atklāja, piemēram, Norisas pētījums par izslēgšanas kultūru augstākās izglītības iestādēs, kurā tika secināts, ka mācībspēki, kuriem šķiet, ka viņu uzskati nav plaši izplatīti kolēģu vidū un plašākā sabiedrībā, ir mazāk gatavi šos savus uzskatus aizstāvēt. Līdz ar to veidojas klusēšanas spirāle, kurā indivīdi, kuru uzskati nesakrīt ar dominantās grupas uzskatiem, izvēlas savus uzskatus noklusēt.²⁹⁸ Taču par publiskās komunikācijas cenzūru tādā veidā, kā tas notika laikā, kad Latvija bija Padomju Savienības sastāvā runāt nav iespējams, jo tolaik tā bija mērķtiecīgi īstenota un Padomju Savienības līmenī organizēta, ar speciāliem cenzūras mehānismiem Līdz ar to viens no iespējamajiem skaidrojumiem, kādēļ izslēgšanas kultūras diskursā medijos tiek piesaukta Padomju Savienība – lai radītu negatīvu izslēgšanas kultūras jēdziena konotāciju.

²⁹² Lsm.lv. (2021, 7. jūn.). Atcelšanas kultūra. *Lsm.lv*. Izgūts no: <https://naba.lsm.lv/lv/raksts/info-demija/atcelšanas-kultura.a145213/?highlight=atcel%C5%A1anas%20kult%C5%Abra>

²⁹³ Zanders, M. (2021, 30. marts). Māris Zanders par izslēgšanas kultūru: 'Arī par šo jautājumu man ir ko teikt'. *Delif.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/versijas/maris-zanders-par-izslēgšanas-kulturu-ari-par-so-jautajumu-man-ir-ko-teikt.d?id=53062967>

²⁹⁴ Tvnet.lv. (2021, 2. marts). Kadzuo Išiguro: "Atcelšanas kultūra" grūž jaunos rakstniekus pretī pašcenzūrai. *Tvnet.lv*. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7191606/kadzuo-isiguro-atcelšanas-kultura-gruz-jaunos-rakstniekus-preti-pascenzurai>

²⁹⁵ Zanders, M. (2021, 30. marts). Māris Zanders par izslēgšanas kultūru: 'Arī par šo jautājumu man ir ko teikt'. *Delif.lv*.

²⁹⁶ Delfi.lv. (2021, 24. febr.). Situācija kā PSRS – Alvis Hermanis asi kritizē visus, kas 'uzspiež pareizo viedokli'. *Delif.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/national/politics/situacija-ka-psrs-alvis-hermanis-asi-kritize-visus-kas-uzspiez-pareizo-viedokli.d?id=52968165>

²⁹⁷ Repša, R. (2021, 2. marts). Rolands Repša: Atjēgties, lai nesāktu braukt politikorektuma diktatūras auzās. *La.lv*. Izgūts no <https://www.la.lv/naksies-cinities-satversmes-100-pants-vien-nelidzes>

²⁹⁸ Norris, P. (2021). Cancel Culture: Myth or Reality? *Political Studies*.

Savukārt portālā “La.lv” publicētājā Valsts prezidenta ārštata padomnieka Jurgā Klotiņa viedokļa rakstā par PSRS laika disidentu Gunāru Astru, tiek veikta ne tikai atsaukšanās uz Padomju Savienības laikiem un akcentēta cenzūra mūsdienās, bet arī norādīts uz politikorektumu: “Mūsdienu demokrātiskās valstiskās kopienas sastopas ar politikorektuma fenomenu, ar tā dēvēto “atcelšanas kultūru”, interneta sociālo mediju tehnoloģijām, kas cenzē noteikta veida saturu.”²⁹⁹ Šajā citātā redzams, ka arī politikorektums tiek saistīts ar vārda brīvības ierobežošanu. Kā skaidrots “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcā”, politikorekts ir tāds, “kam nepiemīt dzimuma, rasu, cilvēcību ar netradicionālu seksuālo orientāciju u. c. minoritāšu diskriminācija; tāds, kurā izpaužas šādas īpašības”.³⁰⁰ Šādas norādes uz politikorektumu kā vārda brīvību ierobežojošu vedina domāt, ka diskriminējošu uzskatu paušana vārda brīvības ietvaros ir pieņemama. Līdz ar to veidojas pretstāve starp tiem, kuri politikorektumu uzskata par nevēlamu un izslēgšanas kultūru, jo tās aktīvisti iestājas par marginalizētu un mazāk aizsargātu grupu tiesībām un sociālo taisnīgumu. Tādēļ ir loģiski, ka izslēgšanas kultūras ietvaros diskriminējošu viedokļu paušana nav pieņemama un tiek atbalstīts politikorektums. Te iezīmējas arī varas attiecības – diskriminējošu viedokļu paušana norāda uz vēlmi būt pārākuma pozīcijā par personu/kopieni pret kuru tiek pausti šie diskriminējošie uzskati.

Tāpat medijos tiek aktualizēts arī jautājums par neiecietību pret atšķirīgiem uzskatiem. Tas medijos atklājas kā cenzūras un attiecīgi arī izslēgšanas kultūras cēlonis³⁰¹, savukārt citos kā izslēgšanas kultūru pavadošs elements.³⁰² Lai gan cenzūra un politikorektums ir bieži minēti jēdzieni vārda un izteiksmes brīvības diskursā, publikācijās portālos “Satori.lv”, “Delfi.lv”, “Tvnet.lv”, “Ir.lv”, “Lsm.lv” izskan arī jautājumi par vārda brīvības robežām, piemēram, diskusijas atreferējumā portālā “Satori.lv” tiek vaicāts, vai diskriminējošu viedokļu paušana ietilpst vārda brīvībā, vai ir ārpus tās.³⁰³ Šie vaicājumi visbiežāk ir retoriski un mediji skaidru atbildi uz jautājumu nesniedz, tā vietā izklāstot, piemēram, pētnieku, filozofu, kultūras un mediju nozares pārstāvju u.c. viedokļus un atstājot lēmuma pieņemšanu lasītāja ziņā.

Tātad vārda brīvības apakšdiskursā izslēgšanas kultūra parādās kā (1) vārda brīvību ierobežojoša, (2) pašcenzūru veicinoša, (3) radusies no neiecietības pret atšķirīgiem viedokļiem un (4) neiecietību pret atšķirīgiem uzskatiem paudoša, (5) atbildības pieprasīšanas process par

²⁹⁹ Klotiņš, J. (2021, 22. nov.). Patiesības spēka un varonības bruņinieks – Gunārs Astra. *La.lv*. Izgūts no <https://www.la.lv/patiesibas-speka-un-varonibas-bruninieks>

³⁰⁰ [B.a.]. [B.d.] *Tezaurs.lv*. Izgūts (23.05.2022.) no: <https://tezaurs.lv/politkorekts>

³⁰¹ Skatīt piemēram: Latkovskis, B. (2021, 11. sept.). 11/09: Pēc 20 gadiem pasaule ir būtiski mainījusies. *Nra.lv*. Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/komentari/bens-latkovskis/357503-1109-pec-20-gadiem-pasaule-ir-butiski-mainijusies>;

³⁰² Skatīti piemēram: Nāgels, G. (2021, 2. marts). “Dzēsīsim” kādu! *Ir.lv*. Izgūts no <https://ir.lv/2021/03/02/dzesisim-kadu/>

³⁰³ Satori.lv. (2021, 28. apr.). Vai tiešām "diskriminācija nav viedoklis"? Diskusija par vārda brīvības robežām. *Satori.lv*. Izgūts no <https://satori.lv/article/vai-tiesam-diskriminacija-nav-viedoklis-diskusija-par-varda-brivibas-robezam>

izteikumiem, kas, iespējams, pārkāpj vārda brīvības robežas un neveicina sociālo taisnīgumu. Kopumā atklājas, ka vārda brīvības apakšdiskurss izslēgšanas kultūras diskursā ir emocionāli pielādēts, novērojama intertekstualitāte ar negatīvu vēstures pieredzi, tostarp Padomju Savienību un norādot uz negatīvām sekām mūsdienu sabiedrībā. Tāpat diskursīvās prakses līmenī šajā apakšdiskursā izceļas institucionālo attiecību loma diskursa veidošanā – mediji vārdu biežāk dod sabiedrībā plaši un ilgu laiku pazīstamiem cilvēkiem, kuri savukārt vārda brīvību interpretē jau tālāk atbilstoši savai institucionālajai piederībai.

6.3.4. Liberālisma un konservatīvisma diskurss izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un interneta medijos

Izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un interneta medijos visbiežāk tiek piesauktas divas ideoloģijas – liberālisms un konservatīvisms. Šajos tekstos atklājas ne vien ideoloģiskais, bet arī politiskais uzslāņojums, kura saturs daļēji skaidrojams ar mediju atrašanos konkrētā politiskā spektra punktā. To labi ilustrēs portāla “Diena.lv” žurnālista Rolanda Pētersona uzdotais jautājums Hermanim intervijā pēc viņa septiņu JRT noteikumu publicēšanas: “Vai Jūs piekristu apgalvojumam, ka Eiropā un Latvijā ir sācies ASV parauga "kultūrkarš", visai sabiedrībai šķietami sadaloties divās nometnēs – liberāļos un konservatīvajos?”³⁰⁴ Šeit redzama ne tikai žurnālista norādē uz sabiedrības sašķeltību, bet arī pieminēts “kultūrkarš” – jēdziens, kas analizētajā korpusā kopumā atrodams vairākkārt un akcentē abu ideoloģiju pretstāvi.

Dažos viedokļa rakstos un intervijās, kurās minēta izslēgšanas kultūra, liberālisms tiek pretstatīts konservatīvismam un otrādi, norādot, ka izslēgšana raksturīga otrai pusei, ne tai, kurai sevi pieskaita medijā citētās personas un viedokļu rakstu autori. Kopā ar liberālisma un konservatīvisma pieminējumiem šajā diskursā atklājas arī citi ar ideoloģijām saistīti atslēgas vārdi, tādi kā “*woke*”, “*progresīvisms*”, “*marksisms*”, “*kreisums*”, “*nacisms*”, “*fašisms*”. Šiem vārdiem ir ļoti liels jēdzieniskais uzslāņojums un bieži vien arī negatīva konotācija. To lietojums varētu būt skaidrojams ar mērķi norādīt, ka izslēgšanas kultūra nav nekas labs. Spilgts piemērs tam ir, portālā “Nra.lv” publicētā Elitas Veidmanes saruna ar portāla “Telos.lv” vadību, kurā viens no jautājumiem formulēts pieminot “kreisos liberāļus”, bet pēc tam “kriminālmarksistus”, vedinot domāt, ka tas ir viens un tas pats: “Vai jaunais portāls aizstāvēs arī pilnīgi konkrētus cilvēkus pret kreisajiem liberāļiem? Nupat kāda jauna sieviete interneta vidē cieta no kriminālmarksistu uzbrukumiem.”³⁰⁵ Piemērā izslēgšanas kultūra tiek saistīta ne tikai ar kādu konkrētu ideoloģiju, bet arī vardarbību, tādējādi radot izslēgšanas jēdzienam

³⁰⁴ Pētersons, R. (2021, 5. marts). Morālos kompasus neviens nav atcēlis. *Diena.lv*. Izgūts no <https://www.diena.lv/raksts/viedokli/latvija/moralos-kompasus-neviens-nav-atcelis-14258208>

³⁰⁵ Veidmane, E. (2021, 9. marts). Mēs nesēdēsim uz žoga. *Nra.lv*. Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/intervijas/341343-mes-nesedesim-uz-zoga>

izteikti negatīvu konotāciju. Jāņem gan vērā, ka rakstā intervētās personas pieder medijam, kas sevi pozicionē kā konservatīvās domas atbalstītāju.

Tabulā 6.7 apkopoti vairāki piemēri, kuros kāda konkrēta ideoloģija tiek vainota izslēgšanas kultūras virzīšanā. Aplūkojot šos rakstus teksta dimensijā, redzama apakšnodaļā 5.3.1. aprakstītā salīdzināšana ar karu un dabas katastrofām, tāpat tiek norādīts ne tikai uz liberālismu vai konservatīvismu, bet arī uz fašismu un nacismu.

6.7. tabula

Liberālisma un konservatīvisma pieminējumu drukātajos un interneta medijos piemēri

<i>Liberālisms</i>	<i>Ivo Brieža citāts intervijā “La.lv”: “Arī liberālā gala galējības kaut kādā brīdī kļūst fašistiskas, kaut vai tā pati “cancel culture”. ”³⁰⁶ Haralds Matulis diskusijā “Lsm.lv”: “Galū galā tas, kas sākotnēji šķita pozitīvs veids, kā atrisināt to, ka viendzimuma pāri tiek diskriminēti, kļuva</i>
--------------------	--

“Liberālisma un konservatīvisma pieminējumu drukātajos un interneta medijos piemēri”

tabulas turpinājums

<i>Liberālisms</i>	<i>par triumfa un kaujas saucienu, ar ko liberālākā sociāldemokrātu daļa tagad metas vīrsū konservatīvajam spārnam. ”³⁰⁷ Jāņa Iesalnieka citāts “Nra.lv”: “Varat kancelēt mani, bet beidziet barā uzbrukt jaunai meitenei, “liberāļi”. ”³⁰⁸</i>
<i>Konservatīvisms</i>	<i>Gunāra Nāgela paustais savā viedokļa rakstā: “Skaļiem “konservatīvajiem” tagad ir ierasts lamāt tos, kuri domā citādi, par “liberāļiem”, “komunistiem”, “liberastiem”, “perversijas atbalstītājiem” ... utt., novelkot vienlīdzības zīmi starp visiem “ienaidniekiem”. ”³⁰⁹</i>

Tātad kopumā redzams, ka izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un interneta medijos liberālisma un konservatīvisma diskursā tiek ietverti vēl citi papildu jēdzienisko un emocionālo uzslāņojumu nesoši atslēgas vārdi. Daži no šiem atslēgas vārdiem, piemēram, “fašisms”, iespējams, tiek lietoti, jo spēj izraisīt spēcīgu reakciju lasītājā nevis palīdz reāli skaidrot publikāciju autoru vai tekstā citēto personu domu. Redzams, ka ideoloģiskās pārliecības tiek pretnostatītas viena otrai, un dažkārt izslēgšanas kultūras atbalstīšanā tiek vainota “citi” – ne tie, kuri piederīgi ideoloģiskai pārliecībai, kurai pieder raksta autors vai tajā citētā persona. Sevis asociēšanai ar kādu no ideoloģijām ir būtiska loma diskursīvajā praksē, jo no tās atkarīgs, ka tiks interpretēta izslēgšanas kultūra.

³⁰⁶ Kaukule, A. (2021, 23. aug.). “Padomju cilvēks kā neārstējams vīruss.” Saruna ar režisoru un scenāristu Ivo Briedi. *La.lv*. Izgūts no <https://www.la.lv/padomju-cilveks-ka-nearstejams-virusss>

³⁰⁷ Silabriedis, O. & LSM Kultūras reakcija. (2021, 18. apr.). Neiecietības koris. Par diskusiju temperatūru soctīklos un sabiedrības toleranci. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtempa/neiecietibas-koris-par-diskusiju-temperaturu-soctiklos-un-sabiedrības-toleranci.a400560/>

³⁰⁸ Latkovskis, B. (2021, 24. febr.). Par vaļširdību, naidu un vajāšanas kultūru. *Nra.lv*. Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/komentari/bens-latkovskis/340069-par-valširdību-naidu-un-vajasanas-kulturu>

³⁰⁹ Nāgels, G. (2021, 11. marts). Gunārs Nāgels: “Dzēšanas kultūras” dedzīgākie piekritēji nav nekādi liberāļi. Veselais saprāts laikam ir kļuvis par upuri fānātismam. *La.lv*. Izgūts no <https://www.la.lv/liberalais-konservativs-vai-otrādi>

Kā atklāj šajā nodaļā aplūkotie izslēgšanas kultūras apakšdiskursi un temati izslēgšanas kultūras diskurss drukātajos un interneta medijos kopumā, tāpat kā mikroblogošanas vietnē “Twitter” nav vienots – pastāv dažādi atšķirīgi, nereti pretrunīgi viedokļi, par to, kas ir izslēgšanas kultūra, kas tai raksturīgs, kas veic izslēgšanu un kādos gadījumos. Raugoties katra medija saturu individuāli, ir vērojama lielāka diskursīvā saskaņotība, piemēram, gan “nra.lv”, gan “telos.lv” izslēgšanas kultūra tiek kritizēta, norādot uz tās saistību ar marksismu un kreisu politiku, kā arī iešanu pretrunā tradicionālajām vērtībām. Teksta dimensijā izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un interneta medijos valoda ir vienkārša, ar izņēmumiem atsevišķos viedokļa rakstos, intervijās un aprakstos. Viedokļa rakstos, intervijās un aprakstos lietoti dažādi spēcīgu emocionālo vēstījumu ietveroši mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi.

Pievēršoties diskursīvas prakses dimensijai vispirms jāmin intertekstualitāte analizētajās drukāto un interneta mediju publikācijas – tā ir krietni bagātīgāka nekā “Twitter” platformā. Tiek pieminēti dažādi notikumi kā ļoti tālā pagātnē, tā pavisam nesen, lietotas atsauces uz dažāda veida literatūru un kino, norisēm ārvalstu, īpaši, ASV politikā, ekonomikā u.c. Drukātie, bet jo īpaši interneta mediji publikācijas atsauces uz sociālo mediju ierakstiem un bieži ietver tos saturā nemaz nerediģējot.

Diskursīvo praksi ietekmē diskursu veidotāju piederība konkrētajam medijam vai citai institūcijai (viedokļa rakstu un interviju gadījumā), kas nosaka to, kā tiks interpretēta izslēgšanas kultūra un ar to saistītie procesi, un attiecīgi, kā šī interpretācija ietekmēs tekstu. Ziņu rakstos, lielākoties, vērojams neitrāls žurnālistikas stils, savukārt pārējos žanros – interpretējošs, kas nozīmē, ka būtiska loma izslēgšanas kultūras raksturojumā un vērtējumā ir medijam, tā darbiniekiem un personām, kuras medijs uzskata par pietiekoši kompetentām vai kā citādi piemērotām, viedokļa paušanai. Piemēram, Vanaga piederība LELB ietekmē viņa skatījumu uz seksuālo minoritāšu tiesību aizstāvības jautājumiem, līdz ar to viņa iesaiste izslēgšanas polemikā tieši aizstāvēt Didrihsoni, kuras izslēgšanas pieprasījumi bija saistīti ar homofobisku uzskatu paušanu, ir loģiska.

Vērojams, ka medijos publicētajos viedokļa rakstos bieži vien autori viedokli un vērtējumu pauž, nenorādot informācijas avotus, kas ļautu lasītājam pašam dziļāk izpētīt aprakstīto un pieņemt izsvērtu lēmumu par materiālos pausto. Tā kā vienlaikus viedokļa rakstos tiek lietoti mākslinieciskajiem izteiksmes līdzekļiem bagāta valoda, tas varētu būt saistāms ar vēlmi ietekmēt lasītāja attieksmi un raisīt emocijas par jautājumiem, kas aplūkoti publikācijas, tātad ar radītā diskursa palīdzību ietekmēt reālo pasauli.

6.4. Izslēgšanas kultūras diskursa “Twitter” un izslēgšanas kultūras diskursa drukātajos un interneta medijos salīdzinājums

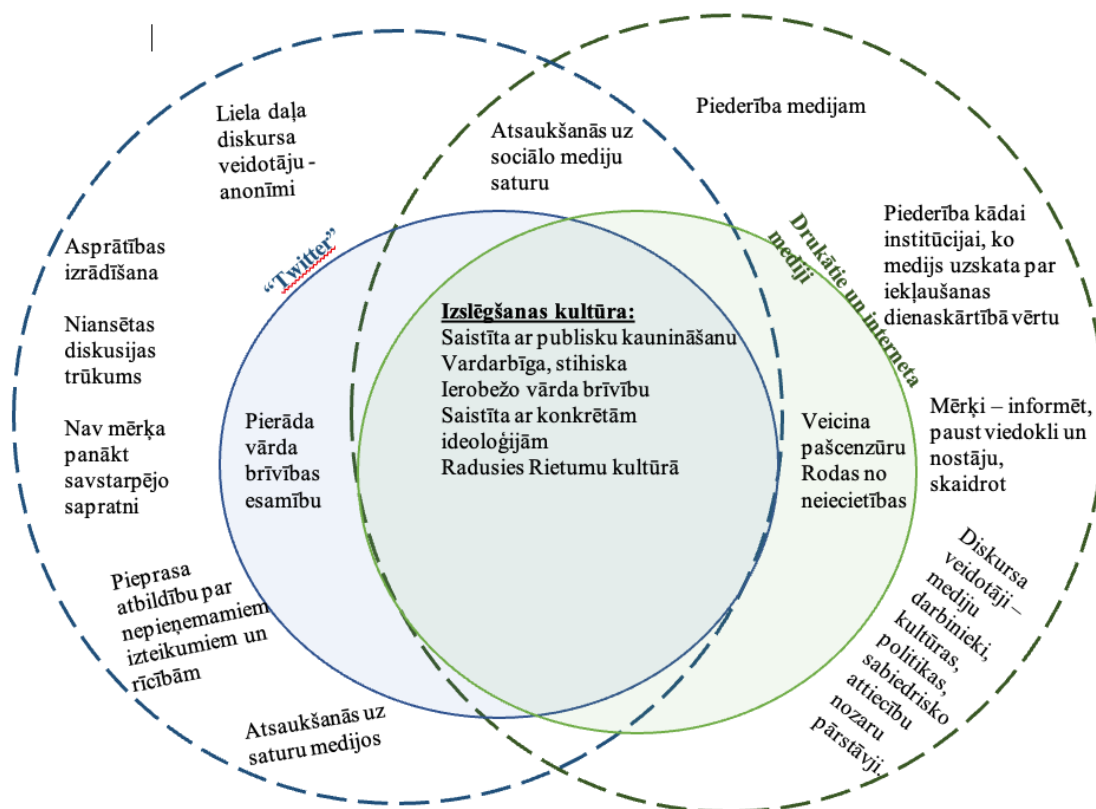
Lai gan izslēgšanas kultūrai akadēmiskajā vidē nepastāv vienotas definīcijas, lielākā daļa pētnieku piedāvāto definējumu ietver vairākas komponentes – “publisko kaunināšanu/nosodījumu” un atbildības/soda pieprasīšanu un konkrētus soļus atbildības/soda pieprasījuma apmierināšanai.³¹⁰ Pirms salīdzināt izslēgšanas kultūras diskursu “Twitter” un drukātajos un interneta medijos, jāpiebilst, ka “Twitter” diskusijas, kurās minēta izslēgšanas kultūra, nereti veikta gan izslēgšanas kultūras definīcijā minētā kaunināšana un nosodīšana, norādot uz nepieņemamiem izteikumiem vai rīcībām, gan pieprasīta atbildība. Turpretim mediji biežāk apraksta šīs norises sociālajos medijos – gan kaunināšu, gan atbildības un soda pieprasījumus, gan sekas, lietojot atsauces un multimediju saturu no sociālajiem medijiem, tādējādi paši savu nostāju par konkrētiem izslēgšanas gadījumiem nepaužot. Izņēmums gan ir viedokļa raksti un intervijas, kurās savu viedokli un vērtējuma pauž ne tikai intervējamie, bet atsevišķos gadījumos arī žurnālisti, formulējot jautājumus.

Tā kā “Twitter” var izteikties ikviens indivīds, kuram ir piekļuve platformai, un vietnē nav nepieciešams atklāt savu personību, lai iesaistītos diskusijās, liela daļa diskusiju dalībnieku ir anonīmi. Saskaņā ar teoriju, anonimitāte var veicināt antisociālu un agresīvāku uzvedību, kas varētu būt viens no iemesliem, kādēļ “Twitter” diskusijās par izslēgšanas kultūru bieži vien lasāmi agresīvi izteikumi, personiski apvainojumi un vienkāršrunas vārdi un vulgārismi. Šī diskusiju emocionālā sakāpinātība tiek piesaukta gan pašā “Twitter”, gan aprakstīta arī mediju saturā. Tādi uz agresivitāti norādoši vārdi un izteicieni kā “linča tiesa”, “atspārdīšana”, “noriešana” tiek lietoti izslēgšanas kultūras raksturojumam kā “Twitter”, tā drukātajos un interneta medijos.

Vārda brīvības diskursā gan “Twitter”, gan drukātajos un interneta medijos izslēgšanas kultūra tiek raksturota gan kā vārda un izteiksmes brīvību ierobežojoša, gan kā atbildības pieprasīšanas process par izteikumiem, kas, iespējams, pārkāpj vārda brīvības robežas un neveicina sociālo taisnīgumu. Vienlaikus “Twitter” diskusijās tiek norādīts, ka izslēgšanas kultūra ir pierādījums vārda brīvībai, proti, iespēja aicināt uz izslēgšanu liecina par vārda brīvības esamību. Šāds leņķis izslēgšanas kultūras diskursā interneta un drukātajos medijos netiek izcelts. Tāpat “Twitter” tiek runāts par to, ka kritika, kas tiek veltīta, piemēram, kādam mākslas darbam nav uzskatāma par izslēgšanas kultūru, arī šāds leņķis neparādās drukātajos un interneta medijos, tieši šādā formulējumā, taču arī medijos, īpaši, rakstot par Brektes murāli, tiek runāts par mākslas darbiem veltītas kritikas robežām.

³¹⁰ Tandoc, E. C., Tan Hui Ru, B., Lee Huei, G., Min Qi Charlyn, N., Chua, R. A., & Goh, Z. H. (2022). #CancelCulture: Examining definitions and motivations. *New Media & Society*.

Drukātajos un interneta medijos vārda brīvības diskursā tiek rakstīts par izslēgšanas kultūru kā pašcenzūru veicinošu, kas savukārt tikpat kā neparādās analizētajās diskusijās “Twitter”. Savukārt gan medijos, gan “Twitter”, rakstot par izslēgšanas kultūra izcelsmi, tiek norādīts, ka tā radusies un turpina darboties neiecietības pret atšķirīgiem viedokļiem dēļ, kā arī, ka tā ir process, kas norāda uz neiecietību pret atšķirīgiem viedokļiem. Izslēgšanas kultūras diskursa mikroblogošanas vietnē “Twitter” un drukātajos un interneta medijos salīdzinājums ilustrēts attēlā 6.5.

6.5. att. Izslēgšanas kultūras diskursa “Twitter” un drukātajos un interneta medijos salīdzinājums

6.5. attēla mazajos apļos redzams būtiskākais kopīgais un atšķirīgais izslēgšanas kultūras raksturojumā “Twitter” un drukātajos un interneta medijos, savukārt lielajos apļos – diskursīvās prakses, kas ietekmē teksta rašanos. Piemēram, diskursīvās prakses dimensijā drukātajos un interneta medijos svarīga ir diskursa veidotāju jeb autoru piederība kādai institūcijai, tas var būt pats medijs (“piederība medijam”) vai cita institūcija ko medijs uzskat par iekļaušanas dienaskārtībā vērtu (“Piederība kādai institūcijai, ko medijs uzskata par iekļaušanas dienaskārtībā vērtu”). Savukārt diskursīvās prakses dimensijā “Twitter” būtisks elements ir lielais anonīmo teksta autoru skaits, kas attiecīgi nedod iespējas noskaidrot šo diskursa veidotāju institucionālās piederības.

Kopumā redzams, ka izslēgšanas kultūra diskurss gan “Twitter”, gan drukātajos un interneta medijos ir līdzīgs, taču ar vairākām atšķirībām. Nereti novērojama abpusēja intertekstualitāte – “Twitter” lietotājiem atsaucoties uz drukātajos un interneta medijos izskanējušiem viedokļiem un lietojot hipersaites uz mediju tekstiem un drukātajiem un interneta medijiem rakstot par diskusijām “Twitter”. Te gan jāizceļ arī būtiska atšķirība – “Twitter” lietotāji, atsaucoties uz mediju publikācijās vēstīto, biežāk vēti publikāciju saturu, proti, ir novērojamas diskusijas par to, vai rakstos paustais ir pieņemams, vai nē, savukārt medijos jau tiek aprakstītas norises sociālajos medijos, kas tiek interpretētas kā izslēgšanas kultūra.

SECINĀJUMI

Sākot maģistra darbu, tika izvirzīts mērķis noskaidrot Latvijas drukāto un interneta mediju un latviski rakstošo mikroblogošanas vietnes “Twitter” lietotāju veidoto izslēgšanas kultūras diskursu laikā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 31. decembrim un atšķirības starp diskursu drukātajos un interneta medijos un “Twitter”. Izvirzītais mērķis tika sasniegts un pētījuma laikā tika gūtas atbildes uz visiem izvirzītajiem pētījuma jautājumiem – noskaidrots gan izslēgšanas kultūras diskurss mikroblogošanas vietnē “Twitter” latviešu valodā, gan izslēgšanas kultūras diskurss Latvijas drukātajos un interneta medijos, kā arī noskaidrotas tēmas, izslēgšanas iemesli un izslēgšanas kultūras raksturojums, kas atklājas diskursā, un kā šie elementi savstarpēji saistīti un mijiedarbojas. Tāpat arī noskaidrots, kas kopīgs un atšķirīgs izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un interneta medijos un “Twitter” Latvijā. Turpinājumā apkopoti būtiskākie secinājumi, kas radušies pētījuma laikā.

1. Izslēgšanas kultūras diskurss mikroblogošanas vietnē “Twitter” un drukātajos un interneta medijos Latvijā ir daudzšķautnains, tajā parādās dažādi temati un iesaistās plašs “Twitter” lietotāju un mediju loks, līdz ar to vērojama bagātīga intertekstualitāte, kas diskursu padara ļoti sadrumstalotu atkarībā no diskursa veidotāju institucionālajām piederībām un diskursīvajām praksēm, kas raksturīgas komunikatīvajai vidē, kurā diskursa veidotājs darbojas.
2. Izslēgšanas kultūrai nav vienotas definīcijas, taču lielākā daļa ietver komponentes, kas to skaidro kā procesu, kas ietver publisku kaunināšanu un atbalsta atsaukšanu ar mērķi personu/organizāciju sodīt vai sociāli izstumt. Šis pētījums, liecina, ka izslēgšanas kultūras diskursā drukātajos un tiešsaistes medijos, un mikroblogošanas vietnē “Twitter” izslēgšanas kultūras raksturojumā parādās abas šīs komponentes.
3. Problemātisku un nepieņemamu izteikumu/rīcību identifikācija, apspriešana un atbildības pieprasīšana tiek sākota “Twitter” platformā, no kuras tā tālāk nonāk drukāto un interneta mediju dienaskārtībā. Drukātie un interneta mediji izmanto sociālos medijos informācijas ieguvei. 38% jeb 50 no 130 publikācijām atsaucas uz saturu, kas publicēts sociālajos medijos – saturs tiek gan ieguldīts, gan pārstāstīts un citēts. Vērojama savstarpēja intertekstualitāte – sociālo mediju lietotāji atsaucas uz interneta un drukātajos medijos rakstīto, bet drukātie un interneta mediji – uz sociālajiem medijiem. Atsaukšanās uz sociālo mediju saturu notiek gan ziņu rakstos, gan aprakstos un intervijās.
4. Izslēgšanas kultūras diskursā gan drukātajos un interneta medijos, gan “Twitter” spilgta ir liberālisma un konservatīvisma intertekstualitāte un būtisks elements ir šo ideoloģiju

- pretstāve. Rakstot par negatīvām izslēgšanas procesa iezīmēm, liberālisma atbalstītāji izslēgšanas kultūru piedēvē konservatīvisma atbalstītājiem, savukārt konservatīvisma atbalstītāji to piedēvē liberālisma atbalstītājiem. Abos gadījumos kā mērķis izslēgšanai tiek minēta vēlme uzspiest savus uzskatus, pārliecības un vērtības, attiecīgi, izslēdzot no publiskās telpas tādus diskursus, kas konservatīvisma vai liberālisma ieskatā nav korekti un pieņemami.
5. Kā drukātajos un interneta medijos, tā mikroblogošanas vietnē “Twitter” gan tiešā veidā, gan pastarpināti – izmantojot dažādus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un intertekstualitāti – tiek norādīts, ka izslēgšanas kultūrai piemīt vara, proti, tā spēj būtiski negatīvi ietekmēt personas/organizācijas, pret kuru vērsta izslēgšana, dzīvi/darbību.
 6. Vārda brīvības apakšdiskursā gan “Twitter”, gan drukātajos un interneta medijos redzamas vairākas kopīgas iezīmes – izslēgšanas kultūra tiek raksturota kā vārda brīvību ierobežojoša, neiecietību pret atšķirīgiem uzskatiem vokalizējoša un kā atbildības pieprasīšanas process par izteikumiem, kas, iespējams, pārkāpj vārda brīvības robežas un neveicina sociālo taisnīgumu. Gan medijos, gan “Twitter”, rakstot par izslēgšanas kultūra izcelsmi, tiek norādīts, ka tā radusies un turpina darboties neiecietības pret atšķirīgiem viedokļiem dēļ, kā arī, ka tā ir process, kas norāda uz neiecietību pret atšķirīgiem viedokļiem.
 7. Vardarbība izslēgšanas kultūras diskursā “Twitter” un drukātajos un interneta medijos parādās gan kā iemesls izslēgšanas pieprasījumiem un veikšanai, gan kā pašai izslēgšanas kultūrai raksturīgs process, dēvējot izslēgšanu ar “linča tiesu” un “atspārdīšanu”, un tādējādi ar metaforām norādot uz izslēdzēju pārakumu jeb dominanci pār izslēdzamo.
 8. Drukāto un interneta mediju publikācijās izslēgšanas kultūrai tiek piedēvēta pašcenzūras veicināšana, tiek norādīts uz iespējamu klusēšanas spirāles veidošanos sabiedrībā, kur, bažījoties, ka viedoklis, uzskati vai pārliecības kādai sabiedrības daļai nebūs pieņemams, tiek nolemts to nepaust, lai neriskētu ar iespējamu izslēgšanu.
 9. Izslēgšanas kultūras jēdzienam Latvijā nepastāv vienots nosaukums un definējums, tādēļ “Twiter” un drukātajos un interneta medijos tā tiek saukta ļoti dažādos vārdos, tostarp par “atcelšanas”, “dzēšanas”, “izsvītrošanas” kultūru. “Twitter” lietotāji bieži izvēlas terminu netulkot vai atveidot latviski, rakstot “kancel”.
 10. Izslēgšanas kultūras jēdziena raksturojumos gan drukātajos un tiešsaistes medijos, gan “Twitter” tiek lietoti dažādi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, tostarp salīdzinājumi un metaforas, kas šim jēdzienam, veido emocionāli pielādētu, negatīvu konotāciju,

tostarp “karš” un “raganu medības”. Arī intertekstualitātes līmenī vērojamas atsauces ar negatīvu konotāciju, piemēram, Latvijas laiku Padomju Savienības sastāvā.

11. “Twitter” un atsevišķos interneta medijos (Satori.lv”, “Delfi.lv”, “Tvnet.lv”, “Ir.lv”, “Lsm.lv”) izslēgšanas kultūras dēļ raisījušās diskusijas par to, vai diskriminējošu viedokļu paušana ietilpst vārda brīvībā. Šādas diskusijas norāda uz mēģinājumiem apzināt vārda brīvības robežas un iespējas izslēgt no publiskās polemikas diskursa veidotāju ieskatā nepieņemamus diskursus.
12. Spēcīgāka negatīvo konotācija izslēgšanas kultūras jēdzienam drukātajos un interneta medijos tiek veidota viedokļa rakstos un intervijās. Tas saistāms ar diskursīvo praksi, kas raksturīga šādiem materiāliem – to mērķis nereti ir ar runātāja institucionālo piederību saskaņota viedokļa paušana, un šiem materiāliem raksturīgs interpretējošs žurnālistikas stils. Piemēram, Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas arhibīskaps Jānis Vanags viedokļa rakstā portālā “Delfi.lv” puda atbalstu digitālā satura veidotājai Elīnai Didrihsonei pret kuru tika vērsta izslēgšana homofobisku izteikumu dēļ, rakstot: “Ja karotāju pūlim izdosies viņu izdzēst, tad, asiņu garšu sajutis, tas iekarsīs linčot vēl.”³¹¹
13. Lai gan diskusijās “Twitter” ir vērojama intertekstualitāte, komunikācijas specifika šajā platformā – ierobežotais ierakstu garums un lielas komunikācijas ātrums – samazina atsauču izvietošanas iespējas. Līdz ar to viedokļa paušana nereti ir vāji argumentēta vai neargumentēta nemaz un liecina drīzāk par performatīvu iesaisti nevis diskusiju ar mērķi panākt savstarpēju sapratni.

³¹¹ Vanags, J. (2021, 10. maijs). Jānis Vanags: Elīnas Didrihsones tests. *Delfi.lv*.

NOBEIGUMS

Izslēgšanas kultūra ir šobrīd ļoti aktuāls fenomens, par ko sabiedrībā runā arvien vairāk, un kas arvien vairāk tiek pētīts un skaidrots akadēmiskajā vidē ASV, Eiropā un citviet pasaulē. Izslēgšanas kultūras pētniecība Latvijas Universitātē līdz šim nav veikta, taču ņemot vērā tās aktualitāti mūsdienu sabiedrībā, ir svarīgi apzināt un skaidrot izslēgšanas kultūras vietu, nozīmi un ietekmi uz komunikāciju sociālajos un tradicionālajos medijos.

Šī maģistra darba ietvaros veiktais pētījums, kurā ar kvantitatīvo kontentanalīzi un KDA tika analizētas drukāto un interneta mediju publikācijas un "Twitter" ieraksti, ļāvis secināt, ka izslēgšanas kultūras diskurss šajos medijos ir daudzšķautņains, tajā savijas dažādi temati un vēstījumi, kas nereti ir pretrunīgi. Izslēgšanas kultūra tiek saistīta ar publisku kaunināšanu un atbildības pieprasīšanu par nepieņemamiem izteikumiem vai rīcībām, taču KDA liecina, ka gan drukāto un interneta mediju, gan "Twitter" lietotāju vidū nevalda vienprātība, par to, kādi izteikumi un rīcības ir nepieņemami.

Izteiktā liberālisma un konservatīvisma pretstāve polemikas dalībniekiem "Twitter" visbiežāk neļauj rast kopsaucēju un nonākt pie savstarpējas sapratnes. Arī viedokļa rakstos, aprakstos un intervijās drukātajos un interneta medijos šī pretstāve ir klātesoša. Neitrālāk izslēgšanas kultūra tiek aprakstīta ziņu rakstos, lasītājam sniedzot ieskatu polemikā un tās sekās, ja tādas iestājušās, bet tiešā veidā neiesaistoties publiskajā kaunināšanā vai atbildības pieprasīšanā, tā vietā citējot vai pārstāstot sociālajos medijos publicēto vai atsaucoties uz pašu uzrunātiem informācijas avotiem. Atsaukšanās uz sociālo mediju saturu, tā citēšana un ieguldīšana liecina, ka drukātie un interneta mediji izmanto sociālos medijus informācijas ieguvei un tajos atrasto informāciju un novērotās diskusijas uzskata par pietiekoši nozīmīgām, lai ietvertu savā dienaskārtībā.

Gan drukātajos un interneta medijos, gan "Twitter" diskusijās tiek norādīts uz izslēgšanas kultūrai piemītošo varu – tā spēj būtiski negatīvi ietekmēt personas un organizācijas, pret kuru vērsta izslēgšana, dzīvi vai darbību. Varas attiecības un ar tām saistītā problemātika caurvij visu izslēgšanas kultūras diskursu, nereti izslēgšanas kultūrai pārmetot mēģinājumus uzspiest konkrētus uzskatus un vērtības.

Šis maģistra darbs sniedz ieskatu izslēgšanas kultūras diskursā Latvijas drukātajos un interneta medijos, kā arī "Twitter". Tā kā līdzīgi pētījumi par izslēgšanas kultūru Latvijā līdz šim nav veikti, šis darbs rada pamatu turpmākiem izslēgšanas kultūras pētījumiem, kuros aplūkot, piemēram, izslēgšanas kultūras ietekmi uz klusēšanas spirāli sabiedrībā, analizēt konkrētus izslēgšanas gadījumus, aplūkot izslēgšanas aktīvistu tīklus, un padziļināti pievērsties ideoloģijas lomai izslēgšanas kultūrā.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

Avoti:

Maģistra darbā ietvertas atsauces uz šādiem sociālo mediju ierakstiem:

- Alkšers, J. [JanisAlkers]. (2021, 28. dec.). *Jā, agrāk meta ar akmeņiem, dedzināja uz sārta, cirta galvas, dūra uz mietiem .. tagad to dara (kancelē - laikam tāds bija tas slavenais jaunvārds) twiterī.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/JanisAlkers/status/1475724586977267713>
- Asis thoughts. [Mr_Vintazs]. (2021, 29. marts). *Manuprāt daži twitteri salasās un domā, ka tagad cilvēki ies ielās un viens otram random pa galvu dos vai pilsoņu karu sāks tik tāpēc, ka kāds atbalsta vai neatbalsta kādu domu. Tāpēc saucieni pēc "nomierināšanās". Patiesībā gan sabiedrība ārpus twitter.* [Tvīts]. Izgūts no https://twitter.com/Mr_Vintazs/status/1387722347474468865
- Birziņš, Ģ. [nostradamusboy]. (2021, 28. dec.). *Tauta pieprasa nomētāšanu ar akmeņiem. Nekur tālāk par viduslaikiem neesam tikuši.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/nostradamusboy/status/1475710794360885251>
- Black Halt. [BlackHalt] (2021, 22. jūn.). *liikcepure apvainojās. Tā gadās. Kancelistus pašus var kancelēt.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/BlackHalt/status/1407407830001491974>
- Bubinars. [ubinars]. (2021, 28. dec.). *Piespiedu ārstēšana būtu daudz mazāks ļaunums, nekā cancel culture spazmas, kas parāda, ka demokrātija un jebkuras sociālās garantijas šajā valstī neeksistē, un likumi ir uzkarami uz nagliņas.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/ubinars/status/1475741168390623232>
- Burtiece. [Vitenav]. (2021, 29. sept.). *Brektes kancelētāji arī zina par viņa scenogrāfijas sasniegumiem?* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Vitenav/status/1443271553521799173>
- Caune, H. [HelmutsCaune]. (2021, 10. marts). *Kā tad beigās tulkosim?* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/HelmutsCaune/status/1369656138598322180>
- Drusts, E. [EdgarsDrusts]. (2021, 21. sept.). *nokancelot var tikai liberāla sabiedrība kuraa uzņemumiem rup pieprasījums, tapec pr delj pievienojas canceloshana - lauzh ligumus ar cancelejamo personu utt.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/EdgarsDrusts/status/1440244770719236107>
- Gasūns, K. [kaspars_gasuns] (2021, 25. febr.). *To pašu gan var teikt postkonsetvatīvajiem, kas sniedz padomus liberālajiem viedokļu līderiem. :) Kā liberāļiem - saskaņā ar postkonservatīvo iztēlotiem liberālisma kanoniem - būtu jādomā. Šis muļķīgais žanrs ir*

- universāls.* [Tvīts]. Izgūts no https://twitter.com/kaspars_gasuns/status/1364999008440123397
- Gecēviča, K. [Kate Gec]. (2021, 26. dec.). *Nesena saruna par pašcenzūru man deva iespēju dalīties ar pieredzi, kuru dažādu iemeslu dēļ ilgstoši noklusēju. Saruna mani mudināja atklāti runāt par sabiedrībā un diemžēl arī manā dzīvē ļoti akūtu tematu, uz kuru nereti tiek pievērtas acis. Šajā foto redzams.* [Facebook ieraksts]. Izgūts no <https://www.facebook.com/kategecev/posts/pfbid0gGkEoPpbagccY3xVPrAiuLkNCXqJkuR5cwtD6CYzZJae6hXf4UCqw4vQLoZHXjl>
- Goldbergs, J. [GoldbergsJ]. (2021, 30. nov.). *Cīnīties nevar saprātīgi un racionāli, jo cīņā ir upuri. No tā arī visas ziepes, ka cīnās. Patiesībā jau neatkarīgi no cīņas rezultātiem, proti, no tā cik izdosies uzdukt uz kauna staba vai atstāt bez darba, nāksies sadzīvot ar slimību, domājot beizdot.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/GoldbergsJ/status/1465659967789223942>
- Hermanis, A. (2021, 23. feb.). *Mana privātā pieredze ir tāda, ka Vācijā vārda brīvības vilciens jau ir nokavēts. Latvijā - varbūt vēl ir cerība, ko saglabāt, bet diez vai. Sabiedriskie mediji, tai skaitā valstij piederošie, jau ir padevušies un spēlē tikai vienos vārtos. Un, savukārt.* [Facebook ieraksts]. Izgūts no: <https://www.facebook.com/alvis.hermanis.9/posts/1124148011360184>
- Hermanis, A. [alvishermanis_official] (2021). JAUNĀ RĪGAS TEĀTRA SEPTIŅI ĒTISKIE UZVEDĪBAS NOTEIKUMI DARBINIEKIEM UN SKATĪTĀJIEM. 1. Mūsu teātrī ir atļauta runas brīvība bez jebkādiem ierobežojumiem. 2. Mūsu teātris un politikorektums nav savienojami. Jo teātra uzmanības objekts ir cilvēka pētniecība visās viņa izpausmēs. Ja mēs pieļausim. [Instagram ieraksts]. Izgūts no: https://www.instagram.com/p/CLytQYbJji/?utm_source=ig_embed&ig_rid=65b2c360-3fc1-4c12-8bac-1e0b8161df4c
- iepūt man. [silercau]. (2021, 28. dec.). *Demokrātiskā valstī arī nevienu publiski nelinčo, kamēr upuris nav vērsies policijā un tiesa nav lēmusi.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/silercau/status/1475711965330874369>
- Ivis. [Alex_Ivanayev]. (2021, 28. dec.). *Viennozīmīgi atbalstu kancelēšanu. Jāiedod grūdiens kaut ko mainīt savā dzīvē. Lai iet ārstējas un pēc laika būve jaunu dzīvi. Neparāsim, lūdzu, arī varmākas par cietējiem.*
- Jānis Nenopietnais. [Jnis25912490]. (2021, 28. febr.). *Flirtee tie, kas patiik. Paareejie uzmaacas.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Jnis25912490/status/1366101376686784512>

- Kaķēnu spīdzinātājiem arī nepieciešama psihoterapeita vai psihiatra palīdzība. Vai tos mēs tāpat zēlojam?* [Tvīts]. Izgūts no https://twitter.com/Alex_Ivanayev/status/1475636054057230340
- Klaisis, E.[EdijsKlaisis]. (2021, 14. nov.). *Noslēdzošais. Līdztiesība sevī ietver arī tiesības uz atšķirīgiem viedokļiem. Un tagad "cīnītāji" paskatieties uz saviem komentāriem. Jūs cīnāties par līdztiesību, bet citādu viedokļa izteicēju esat gatavi ar putām uz lūpām atspārdīt. Kurš ir liekulis, es vai Jūs?* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/EdijsKlaisis/status/1459847447304409093>
- Ķīps. [Kjiiips]. (2021, 10. marts). *Man ir pretējs iespaids. Jūs vidzrēzākar ar liberāliem saprotat LGBT atbalstītājus, kaut gan tas gaļīgi nav tas pats. Tad nu to aktivitātes ir ļoti naidīgas. Didrihsones noriešana, kā piemērs. Es sevi pieskaitu pie liberāliem, bet esmu par evolūciju, tīro, dabisko...* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Kjiiips/status/1369693515165429766>
- Langa, L. [liana_langa] (2021, 25. febr.). *Tiesā? WOW! Nē, vērtē, jo vienlaicīgi viņš dzīvo arī laicīgajā pasaulē. Savukārt tie, kas viņam izsniedz padomus par Baznīcas lietām, nedzīvo Baznīcā un bieži vien nav pat tai piederīgi. Vai ir saprotams?* [Tvīts]. Izgūts no https://twitter.com/liana_langa/status/1364941807222747141
- Langa, L. [liana_langa] (2021, 25. febr.). *Vajadzīga skaidrība - kāpēc neticīgie, ateisti, citi baznīcai nepiederīgie, maniakālā apsēstībā uzbāžas sev nesaprotamas hierarhiskas organizācijas - Baznīcas - vadītājam @arhivanags ar savām rekomendācijām? Vienkārši - kādā sakarā ierodas ar savu kapli un kaplē svešu dobi?* [Tvīts]. Izgūts no https://twitter.com/liana_langa/status/1364918781345222662
- Liepnieks, J. [JurgisLiepnieks]. (2021, 5. marts). *Hermanis ta Hermanis, bet policijas iejaukšanās sakarā ar nepiedienīgā pozā guļošu ķenguru, tas gan ir ohoho. Nē, nu es saprotu, tas ko tie ķenguri atļaujas pēdējā laikā, nekādos rāmjos vairs neiet. Laiks viņus cancelēt un izdzēst no FB.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/JurgisLiepnieks/status/1367795536041021442>
- Linda. [parspilejums]. (2021, 28. dec.). *Paldies dievam esmu bezdarbniece.. Vismaz kad neizbegami iekulsos ziepees nevienam nebus no manis performativi un publiski jaatkratas.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/parspilejums/status/1475606456527466496>
- Lorencs, J. (2021, 4. mar.). *Juris Lorencs: Deputāte, iespējams, nesaprata, ko īsti ir pateikusi. Ko ar savu "manifestu" gribēja pateikt Alvis Hermanis? La.lv.* Izgūts no <https://www.la.lv/par-nemirstigajiem-un-parastajiem>

- Mākslai vajag telpu. (2021, 18. aug.). *Reaģējot uz vakardienas nesekmīgo sarunu ar 40. vidusskolas sākumskolas vecākiem un nupat uzsākto parakstu vākšanu manabalss.lv, esam konsultējušies ar Junga analītiķi un psihoterapijas speciālisti Gintu Teivāni, ņemot vērā, ka vecāki ir pārliecināti, ka murālis "Veltījums Džemmai Skulmei" un tajā izmantotais.* [Facebook ieraksts]. Izgūts no <https://www.facebook.com/makslaivajagtelpu/posts/pfbid0FkB9pgHQUkrfuTYiVQYyvVAWsMmXDX6bjD3eV4jmmMMcDwMBcUoubEVMQ2LRVqoDI>
- Martastante. [MartasTante]. (2021, 30. sept.). *Jums ir kaut kādas uztveres grūtības? Pasakot, ka kāda mākslinieka konkrēts darbs vai darbi šķiet bez estētiskas vērtības, rupja haltūra vai pat pornogrāfijas sliekšni* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/MartasTante/status/1443497916602142722>
- Mazure, L. [Vinotava]. (2021, 28. febr.). *Ja cilvēki nezina atšķirību starp "seksuāli uzmākties" un "flirtēt" un uzskata, ka viņus kāds var sodīt par flirtēšanu – no sirds iesaku viņiem vairs nekad neflirtēt.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Vinotava/status/1365816360035614725>
- Neiders, I. [IvarsNeiders] (2021, 12. nov.). *Konservatīvie politiķi piekopa "cancel culture" vēl pirms "cancel culture".* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/IvarsNeiders/status/1459160906093445123>
- nrcha. [nrcha]. (2021, 29. apr.). *Cancelē jau ne tikai sabiedrības atstumtie, bet visi, kam nav slinkums. Mūsdienu interneta pasaulē tā publiskā kaunināšana mēdz nekontrolējami izskriet ārpus saprātīgiem rāmjiem. Domāju, ka tas varētu būt galvenais pretarguments. Pati metode ir ok. Iedarbīga.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/nrcha/status/1387710409025769473>
- Pieci.lv. [PieciLV]. (2021, 10. maijs). *Pērnā gada maratonā "Dod Pieci" iestājāties par to, ka ir jāpārtrauc jebkāda veida vardarbība, it īpaši ģimenē. Kā sabiedriskais medijs neesam savus uzskatus mainījuši un esam ļoti apbēdināti par ziņām, ko šodien lasām.* Izgūts no <https://twitter.com/PieciLV/status/1391812376723345409>
- Pieci.lv. [PieciLV]. (2021, 10. maijs). *Solidarizējoties ar pastāvīgajiem klausītājiem, esam nolēmuši uz mirkli dot atpūtu "Singapūras Satīna" mūzikai "Latvijas Radio 5 - http://Pieci.lv" ēterā. Novēlam katram iespēju dzīvot fiziski un emocionāli drošā vidē!* Izgūts no <https://twitter.com/PieciLV/status/1391812454045397000>
- Pitkeviča, K. [KPitkevica] (2021, 27. febr.). *Es izlasīju un iedziļinājos. Ļoti novērtēju JRT izrādes, bet vērtības mums diemžē neizsakrūt. Es nespēju noskatīties, kā kāda virzienā vērsta naida runa tiek pasludināta par "viedokli".* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/KPitkevica/status/1365654128416931841>

- Pitkeviča, K. [KPitkevica]. (2021, 27. febr.). Ok, nebūs jāstāv rindā uz biļetēm. Viena problēma dzīvē mazāk. [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/KPitkevica/status/1365640792052817920>
- Pudāns, A. [ArtursPudans]. (2021, 12. nov.). *Konservatīvie politiķi - "liberāļi nodarbojas ar cancel culture". Arī konservatīvie politiķi - "man šie mākslas darbi nepatīk, tādēļ tos vajag aizliegt".* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/ArtursPudans/status/1459138913063350274>
- PunciPunci. [PunciPunci]. (2021, 28. dec.). *Upuris jāšargā un vardarbīgo cilvēku rīcība nav attaisnojama, par to nav runas, arī, ja tas bijis atkarību dēļ. Tomēr.. kā tiem cilvēkiem izrāpties, atveseļoties un sākt to jauno dzīvi? Gribas ticēt, ka to var izdarīt. Bet, ko tad, ja visi no draugiem izdzēsuši, darbā neņem utt?* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/PunciPunci/status/1475613445194141696>
- Rasnačs, K. J. (2022, 20. janv.). Jēkabs Kārlis Rasnačs: Ilgi atliktais partnerattiecību regulējums Latvijā – kāpēc un cik ilgi jau aktuāls? *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/versijas/jekabs-karlis-rasnacs-ilgi-atliktais-partnerattiecibu-regulejums-latvija-kapec-un-cik-ilgi-jau-aktuals.d?id=53969127&fbclid=IwAR24uU2pjErgeM8FKShTnhECIg4M1a1wElk4qhFk3yras6kqassL8y-7Xmw>
- Roberta prāta svalka. [paliigaa]. (2021, 11. maijs). *Man likās, ka doxxing un toxic cancel culture ir tupo amerikāņu lieta. Jāteic, ka ir laiks izdzēst šo aplikāciju uz pāris dienām, kamēr jums jūsu "nopietnā tēma" vēl 2 dienas būs aktuāla un tad visi to aizmirsīs, noliks šķēpus un kopīgi meklēs jaunu tēmu par ko vienpusīgi ņaudēt.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/paliigaa/status/1392020418098249728>
- Rosicka, M. [my_rita]. (2021, 10. maijs). *Sveiki! Esmu pieņēmusi lēmumu aiziet no vardarbīgām attiecībām. Šobrīd tieku joprojām par to sodīta no vainīgā puses ar kļaju mūsu bērnu ignorēšanu, arī no finansiālās puses.* [Tvītu pavediens]. Izgūts no https://twitter.com/my_rita/status/1391727485080018945
- Simanovska, J. [JanaSima] (2021, 28. febr.). *Es arī bažas par kancelkultūru dzirdu tieši no tiem, kam mizogēnija, homofobija, rasisms šķiet pieņemami. Tās ir bažas par to, ka tas kļūst nevēlams, risks zaudēt prestižu. Bet, kamēr LELB kancelē citādi domājošos un sievietes, tas ir pareizi, jo tas.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/JanaSima/status/1365926987060117505>
- Simanovska, J.[JanaSima]. (2021, 28. dec.). *Klau. Publiska atspārdīšana arī nav ok. Savu nepatiku var paust civilizēti. + Mums jānācās atpazīt vardarbību un rīkoties tad, kad*

- tā notiek, nevis pēc tam, kad tā beidzot atmaskota.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/JanaSima/status/1475696135838777345>
- Singapūras Safīns. [SingapurSatins]. (2021, 10. maijs). *Atbildot uz internetā nesen publicētajiem nepatiesajiem apgalvojumiem, mēs esam stingri PRET jebkāda veida vardarbību, tieši tāpat kā mēs esam stingri PRET apmelošanu un nepatiesas informācijas izplatīšanu.* [Tvītu pavadieņš]. Izgūts no: <https://twitter.com/SingapurSatins/status/1391768761028521988>
- Tā pienāca Kindzulis. [nahimovs]. (2021, 28. febr.). *nesaprotu, par ko vispār hajs. Kāpēc par to vispār jārunā.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/nahimovs/status/1365913837598367746>
- Taurēns, J. [jtaurens]. (2021, 20. marts). *Kā latviskot to cancel?* (Zinu, ka nevajag). [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/jtaurens/status/1376912800690372610>
- Taurēns, J. [jtaurens]. (2021, 25. dec.). *Vispār jūsmot par ekstrēmiem laikapstākļiem (salu, stipru sniegu) ir tone deaf (tā saka?) un par to vajag cancelēt bez žēlastības...* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/jtaurens/status/1474830763027804169>
- Vaivare, I. [vaivarei]. (2021, 27. febr.). *Es arī izlasīju un nesapratu cepienu. Moš nepareizo tekstu izlasīju. Bet tā tas pats, kas ar Vanagu un cancelēšanu. Moš tas pats, kas ar mums visiem.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/vaivarei/status/1365780231257210883>
- Vaivare, I. [vaivarei]. (2021, 28 febr.). *Visa tā jezga ap cancelēšanu ir tieši šo baiļu vadīta - ka nevarēs kārt makaronus un saglabāt autoritāti. Noteikta tipa personībām tas noteikti rada stresu.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/vaivarei/status/1365904485118279681>
- Vīgrieze. [bizmarite22]. (2021, 30. marts). *Apklusināšana.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/bizmarite22/status/1376915744143896583>
- Zariņa, A. [phronemophobe]. (2021, 27. febr.). "Jaunais konservatīvais Rīgas teātris". [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/phronemophobe/status/1365641419487084548>
- Zelčs, A. [Eraksti]. (2021, 10. marts). *Neprāts un ļaunprātība.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Eraksti/status/1369679540310712332>
- Zellis, K. [kasparszellis]. (2021, 27 febr.). *Vispār jau tiem A. Hermaņa principiem var piekrist, ja nemeklē zemtekstus.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/kasparszellis/status/1365692075262566405>
- Zariņa, A. [phronemophobe]. (2021, 27. febr.). 1) *Naida runa nepastāv, ir tikai jūtīgi cilvēki* 2) *Besī liberāļi un feministes* 3) *Kāpēc jūs nesmejaties par maniem jokiem?* 4) *#metoo neeksistē, ir tikai pārāk vaļīgas sievietes* 5&6) *Rasisti un homofobi - mēs ar jums lepojamies* 7) *Man vienmēr.* [Tvīts]. Izgūts no

<https://twitter.com/phronemophobe/status/1365631538776469506>; Mazure, L. [Vinotava], (2021, 28. febr.). "Ja cilvēki nezina atšķirību starp "seksuāli uzmākties" un "flirtēt" un uzskata, ka viņus kāds var sodīt par flirtēšanu – no sirds iesaku viņiem vairs nekad neflirtēt", @phronemophobe via @DelfiLV. [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/Vinotava/status/1365816360035614725>

Zuravlevs, M. [zuravlevs]. (2021, 25. apr.). *Dāmai pietrūkst tikai sirpis un āmurs. Jo visi ir jāpiespiež jūsmot par pseidoliberāļiem, to cenzūru un uzspiesto politikorektumu.* [Tvīts]. Izgūts no <https://twitter.com/zuravlevs/status/1386366130990850049>

Maģistra darbā ietvertas atsauces uz šādiem drukāto un interneta mediju rakstiem:

Antonevičs, M., Kuzmina, I., Bušmanis, I. & Mičāne, I. (2021). CILVĒKS. Hermanis pret traumi. *Latvijas Avīze*, 46, 2.

Apollo.lv. (2021, 11. maijs). Vardarbībā pret sievu vainotais "Singapūras satīns" dalībnieks nāk klajā ar paziņojumu. *La.lv*. Izgūts no <https://www.apollo.lv/7245606/vardarbiba-pret-sievu-vainotais-singapuras-satins-dalibnieks-nak-klaja-ar-pazinojumu>

Apollo.lv. (2021, 18. febr.). Didrihsones nostāja izraisa sašutumu LGBT atbalstītājos. *Apollo.lv*. Izgūts no: <https://sejas.tvnet.lv/7183058/didrihsones-nostaja-izraisa-sasutumu-lgbt-atbalstitajos>

BBC. (2021, 7. apr.). Harvey Weinstein timeline: How the scandal unfolded. *BBC.com*. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-41594672>

Burve-Rozīte, A. (2021, 10. marts). Anulēt privilēģiju pazemot. *Ir.lv*. Izgūts no <https://ir.lv/2021/03/10/anulet-privilegiju-pazemot/>; Silabriedis, O. & LSM Kultūras reakcija. (2021, 18. apr.). Neiecietības koris. Par diskusiju temperatūru soctīklos un sabiedrības toleranci. *LSM.lv*, 18. apr. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtempa/neiecietibas-koris-par-diskusiju-temperaturu-soctiklos-un-sabiedribas-toleranci.a400560/>

Delfi.lv (2021, 29. sept.). Brekte sarīko performanci Tērbatas ielā; par mākslinieka darbiem sākts kriminālprocess. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/kultura/news/art/brekte-sariko-performanci-terbatas-iela-par-makslinieka-darbiem-sakts-kriminalprocess.d?id=53628149>

Delfi.lv (2021, 8. sept.). Brektes murālim uz skolas sienas nav vietas, secina VBTAI. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/kultura/news/cultureenvironment/brektes-muralim-uz-skolas-sienas-nav-vietas-secina-vbtai.d?id=53560807>

Delfi.lv. (2021, 18. aug.). Uzsākta parakstu vākšana par Kristiana Brektes sienas gleznojuma aizkrāsošanu. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/kultura/news/art/uzsakta>

parakstu-vaksana-par-kristiana-brektes-sienas-gleznojuma-
aizkrasosanu.d?id=53499831

- Delfi.lv. (2021, 18. febr.). Ietekmīgā influencere Elīna Didrihsone neatbalsta homoseksuālu pāru laulības. *Delfi.lv.* Izgūts no <https://www.delfi.lv/izklaide/sovbizness/stils/ietekmiga-influencere-elina-didrihsone-neatbalsta-homoseksualu-paru-laulibas.d?id=52948127>
- Delfi.lv. (2021, 19. febr.). 'Es nebiju pelnījusi tādu Latvijas naidu' – Didrihsonei atseko tūkstoši. *Delfi.lv.* Izgūts no <https://www.delfi.lv/izklaide/sovbizness/stils/es-nebiju-pelnijusi-tadu-latvijas-naidu-didrihsonei-atseko-tukstosi.d?id=52953115>
- Delfi.lv. (2021, 24. febr.). Situācija kā PSRS – Alvis Hermanis asi kritizē visus, kas 'uzspiež pareizo viedokli'. *Delfi.lv.* Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/national/politics/situacija-ka-psrs-alvis-hermanis-asi-kritize-visus-kas-uzspiez-pareizo-viedokli.d?id=52968165>
- Hermanis, A. (2021, 5. marts). Alvis Hermanis pēc skandāla ar JRT uzvedības noteikumiem: daudzi prasa, lai es paskaidrotu sīkāk. Te būs. *Kasjauns.lv.* Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/zinas/431570-alvis-hermanis-pec-skandala-ar-jrt-uzvedibas-noteikumiem-daudzi-prasa-lai-es-paskaidrotu-sikak-te-bus>
- Jauns.lv. (2021, 27. dec.). Izgūts (20.04.2022.) Mākslas kritiķa Tomasa Pārups bijusī draudzene publicē šokējošu ierakstu par vardarbību attiecībās; atbildi sniedz arī Pārups. *Jauns.lv.* Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/sievietem/478987-makslas-kritika-tomasa-parupa-bijusi-draudzene-publice-sokejosu-ierakstu-par-vardarbibu-attiecibas-atbildi-sniedz-ari-parups>
- Kaukule, A. (2021, 23. aug.). “Padomju cilvēks kā neārstējams vīruss.” Saruna ar režisoru un scenāristu Ivo Briedi. *La.lv.* Izgūts no <https://www.la.lv/padomju-cilveks-ka-nearstejams-viruss>
- Klotiņš, J. (2021, 22. nov.). Patiesības spēka un varonības bruņinieks – Gunārs Astra. *La.lv.* Izgūts no <https://www.la.lv/patiesibas-speka-un-varonibas-bruninieks>
- Kultūras Rondo. (2021, 19. aug.). Mākslinieks Brekte par strīdus raisošo murāli Rīgā: Problēma ir tā, ka cilvēki neiedziļinās kontekstā un saturā. *Lsm.lv.* Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/maksla/makslinieks-brekte-par-stridus-raisosomurali-riga-problema-ir-ta-ka-cilveki-neiedzilinas-konteksta-un-satura.a417588/>
- Latkovskis, B. (2021, 11. sept.). 11/09: Pēc 20 gadiem pasaule ir būtiski mainījusies. *Nra.lv.* Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/komentari/bens-latkovskis/357503-1109-pec-20-gadiem-pasaule-ir-butiski-mainijusies>

- Latkovskis, B. (2021, 13. maijs). "Singapūras satīns" pakļūst zem linčošanas kultūras naža. *Nra.lv*. Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/komentari/bens-latkovskis/347028-singapuras-satins-paklust-zem-lincosanas-kulturas-naza>
- Latkovskis, B. (2021, 24. febr.). Par vaļsirdību, naidu un vajāšanas kultūru. *Nra.lv*. Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/komentari/bens-latkovskis/340069-par-valsirdibu-naidu-un-vajasanas-kulturu>
- Lorencs, J. (2021, 4. mar.). Juris Lorencs: Deputāte, iespējams, nesaprata, ko īsti ir pateikusi. Ko ar savu "manifestu" gribēja pateikt Alvis Hermanis? *La.lv*. Izgūts no <https://www.la.lv/par-nemirstigajiem-un-parastajiem>
- Lsm.lv. (2021, 12. aug.). Rīgas pilsētvidē top Kristiana Brektes murālis «Veltījums Džemmai Skulmei». *Lsm.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/maksa/rigas-pilsetvide-top-kristiana-brektes-muralis-veltijums-dzemmai-skulmei.a416694/>
- Lsm.lv. (2021, 4. marts.). Zoodārza apmeklētājs sūdzas policijai par ķengura gulēšanas pozu. *Lsm.lv*. Izgūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vide-un-dzivnieki/zoodarza-apekletajs-sudzas-policijai-par-kengura-gulesanas-pozu.a395340/>
- Lsm.lv. (2021, 7. jūn.). Atceļšanas kultūra. *Lsm.lv*. Izgūts no: <https://naba.lsm.lv/lv/raksts/info-demija/atcelšanas-kultura.a145213/?highlight=atcel%C5%A1anas%20kult%C5%Abra>
- Lsm.lv. (2021, 9. sept.). Tiesībsargs: Murālī uz skolas sienas nav saskatāmi draudi bērnu garīgajai veselībai. *Lsm.lv*. Izgūts no https://www.lsm.lv/raksts/kultura/maksa/tiesibsargs-murali-uz-skolas-sienas-nav-saskatami-draudi-bernu-garigajai-veselibai.a420570/?utm_source=lsm&utm_medium=theme&utm_campaign=theme
- Medne, B. (2022, 15. janv.). Šausmas divu gadu garumā – Pārūpa mīļotās atklāj vardarbīgo attiecību aizkulises. *Santa.lv*. Izgūts no <https://www.santa.lv/raksts/privatadzive/sausmas-divu-gadu-garuma--parupa-milotas-atklaj-vardarbigo-attiecibu-aizkulises-46587/>
- Mengiša, I. (2021, 2. marts). Kristiete ar efektīgu dekolte – kas īsti ir Elīna Didrihsone, kura nesen soctīklos izraisīja teju īstu karu? *Kasjauns.lv*. Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/sievietem/430851-kristiete-ar-efektigu-dekolte-kas-isti-ir-elina-didrihsone-kura-nesen-soctiklos-izraisija-teju-istu-karu>
- Nāgels, G. (2021, 11. marts). Gunārs Nāgels: "Dzēšanas kultūras" dedzīgākie piekritēji nav nekādi liberāļi. Veselais saprāts laikam ir kļuvis par upuri fanātismam. *La.lv*. Izgūts no <https://www.la.lv/liberalais-konservativs-vai-otradi>
- Nāgels, G. (2021, 2. marts). "Dzēsīsim" kādu! *Ir.lv*. Izgūts no <https://ir.lv/2021/03/02/dzesisim-kadu/>

- Pētersons, R. (2021, 5. marts). Morālos kompasus neviens nav atcēlis. *Diena.lv*. Izgūts no <https://www.diena.lv/raksts/viedokli/latvija/moralos-kompasus-neviens-nav-atcelis-14258208>
- Repša, R. (2021, 2. marts). Rolands Repša: Atjēgties, lai nesāktu braukt politikorektuma diktatūras auzās. *La.lv*. Izgūts no <https://www.la.lv/naksies-cinities-satversmes-100-pants-vien-nelidzes>
- Satori.lv. (2021, 28. apr.). Vai tiešām "diskriminācija nav viedoklis"? Diskusija par vārda brīvības robežām. *Satori.lv*. Izgūts no <https://satori.lv/article/vai-tiesam-diskriminacija-nav-viedoklis-diskusija-par-varda-brivibas-robezam>
- Silabriedis, O. & LSM Kultūras reakcija. (2021, 18. apr.). Neiecietības koris. Par diskusiju temperatūru soctīklos un sabiedrības toleranci. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/neiecietibas-koris-par-diskusiju-temperaturu-soctiklos-un-sabiedribas-toleranci.a400560/>
- Svece, A. (2020, 28. sept). Izslēgšanas kultūra. *Satori.lv*. Izgūts no <https://satori.lv/article/izslegsanas-kultura>
- Terzena, D. (2021, 3. jūn.). Paturēt acīs signāluguni. *Mājas Viesis*. Izgūts no https://news.lv/Majas_Viesis/2021/06/03/paturet-acis-signaluguni
- Tvnet.lv. (2021, 2. marts). Kadzuo Išiguro: "Atcelšanas kultūra" grūž jaunos rakstniekus pretī pašcenzūrai. *Tvnet.lv*. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7191606/kadzuo-isiguro-atcelsanas-kultura-gruz-jaunos-rakstniekus-preti-pascenzurai>
- Tvnet.lv. (2021, 24. febr.). Hermanis komentē "atcelšanas kultūru". Situācija ir tāda pati kā padomju laikos. *Tvnet.lv*. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7187302/hermanis-komente-atcelsanas-kulturu-situacija-ir-tada-pati-ka-padomju-laikos>; Delfi.lv. (2021, 24. febr.). Situācija kā PSRS – Alvis Hermanis asi kritizē visus, kas 'uzspiež pareizo viedokli'. *Delif.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/national/politics/situacija-ka-psrs-alvis-hermanis-asi-kritize-visus-kas-uzspiez-pareizo-viedokli.d?id=52968165>
- Tvnet.lv. (2021, 2. marts). Kadzuo Išiguro: "Atcelšanas kultūra" grūž jaunos rakstniekus pretī pašcenzūrai. *Tvnet.lv*. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7191606/kadzuo-isiguro-atcelsanas-kultura-gruz-jaunos-rakstniekus-preti-pascenzurai>; Tvnet.lv. (2021, 24. febr.). Hermanis komentē "atcelšanas kultūru". Situācija ir tāda pati kā padomju laikos. *Tvnet.lv*. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7187302/hermanis-komente-atcelsanas-kulturu-situacija-ir-tada-pati-ka-padomju-laikos>
- Tvnet.lv. (2021, 3. marts.). Sešas "Grinča" autora grāmatas pārstās izdot rasistisku attēlu dēļ. *Tvnet.lv*. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7192065/sesas-grinca-autora-gramatas-parstas-izdot-rasistisku-attelu-del>

- Tvnet.lv. (2021, 5. marts.). Hermanis detalizētāk skaidro JRT "uzvedības noteikumus".
Tvnet.lv. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7194530/hermanis-detalizetak-skaidro-jrt-uzvedibas-noteikumus>
- Vanags, J. (2021, 10. maijs). Jānis Vanags: Elīnas Didrihsones tests. *Delfi.lv.* Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/versijas/janis-vanags-elinas-didrihsones-tests.d?id=52957469>
- Vanags, J. (2021, 22. febr.). Jānis Vanags: Elīnas Didrihsones tests. *Delfi.lv.* Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/versijas/janis-vanags-elinas-didrihsones-tests.d?id=52957469>
- Veidemane, E. (2021, 17. nov.). Gļebs Panteļejevs: Latvijas valsts nav nejaušu apstākļu sakritība. *Nra.lv.* Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/intervijas/363883-glebs-pantelejevs-latvijas-valsts-nav-nejausu-apstaklu-sakritiba>
- Veidemane, E. (2021, 27. jūl.). Harijs Tumans: Iespējams, mēs dodamies uz globālu katastrofu. *Nra.lv.* Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/intervijas/353365-harijs-tumans-iespejams-mes-dodamies-uz-globalu-katastrofu>
- Veidemane, E. (2021, 9. marts). Mēs nesēdēsīm uz žoga. *Nra.lv.* Izgūts no <https://neatkariga.nra.lv/intervijas/341343-mes-nesedesim-uz-zoga>
- Zanders, M. (2021, 30. marts). Māris Zanders par izslēgšanas kultūru: 'Arī par šo jautājumu man ir ko teikt'. *Delfi.lv.* Izgūts no <https://www.delfi.lv/news/versijas/maris-zanders-par-izslegsanas-kulturu-ari-par-so-jautajumu-man-ir-ko-teikt.d?id=53062967>
- Zariņa, A. (2021, 27. febr.). Sniegpārslīņa un septiņi ētiskie rūķīši. Alise Zariņa publicējusi atbildi Alvim Hermanim. *Delfi.lv.* Izgūts no <https://www.delfi.lv/kultura/news/culturenvironment/sniegparslina-un-septini-etiskie-rukisi-alise-zarina-publicejusi-atbildi-alvim-hermanim.d?id=52977445>

Literatūra:

- Altheide, D. L. (1996). Process of qualitative document analysis. [SAGE Research Methods].
 doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781412985536>
- Anderson-Lopez, J., Lambert, R. J. & Budaj, A. (2021). Tug of War: Social Media, Cancel Culture, and Diversity for Girls and The 100. *KOME*, 9 (1).
 doi:10.17646/KOME.75672.59.
- Baym, K. N. (2010). *Personal Connections in the Digital Age*. Cambridge: Polity Press.
- Beckers, K. & Harder, A. R. (2016) "Twitter Just Exploded". *Digital Journalism*, 4(7), 910–920. doi:10.1080/21670811.2016.1161493

- Bednark, M. & Caple, H. (2017). *The Discourse of News Values. How News Organizations Create Newsworthiness*. New York: Oxford University Press.
- Bergström, G., Ekström, L., & Boréus, K. (2017). Discourse analysis. In: Bergström, G., Boréus, K. (eds). *Analyzing text and discourse: eight approaches for the social sciences*. California: SAGE Publications.
- Boyd, M. D., Ellison, B. N. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210–230. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>
- Bollmer, G. (2018). *Theorizing Digital Cultures*. Los Angeles: SAGE. P. 10–11.
- Bossio, D. (2019). *Journalism and Social Media: Practitioners, Organisations and Institutions*. Hawthorn: Palgrave Macmillan.
- Boulianne, S. (2019). Revolution in the making? Social media effects across the globe. *Information, Communication & Society*, 22(1), 39-54. doi: 10.1080/1369118X.2017.1353641
- Boulianne, S., Koc-Michalska, K., Bimber, B. (2020). Mobilizing media: comparing TV and social media effects on protest mobilization. *Information, Communication & Society*, 23(5), 642–664. doi:10.1080/1369118X.2020.1713847
- Bouvier, G. (2020). From ‘echo chambers’ to ‘chaos chambers’: discursive coherence and contradiction in the #MeToo Twitter feed. *Critical Discourse Studies*, 19(2), 179–195. doi:10.1080/17405904.2020.1822898
- Bouvier, G. & Machin, D. (2021). What gets lost in Twitter ‘cancel culture’ hashtags? Calling out racists reveals some limitations of social justice campaigns. *Discourse & Society*, 32(3), 307–327. doi:<https://doi.org/10.1177/0957926520977215>
- Broersma, M. & Graham, T. (2013) Twitter as a News Source. *Journalism Practice*, 7(4), 446–464. doi:10.1080/17512786.2013.802481
- Broersma, M. & Graham, T. (2013). Twitter as a News Source. *Journalism Practice*, 7(4), 446-464.
- Cameron, D. & Panović, I. (2014). *Working with written discourse*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781473921917>
- Carr, T. C. & Hayes, A. R. (2015). Social Media: Defining, Developing, and Divining. *Atlantic Journal of Communication*, 23(1), 46–65. doi:10.1080/15456870.2015.972282
- Carty, V. (2015). *Social Movements and New Technology*. New York: Routledge.
- Charles, A. (2014). *Interactivity 2 : new media, politics and society*. Oxford: Peter Lang.
- Clark, D. M. (2020). DRAG THEM: A brief etymology of so-called “cancel culture.” *Communication and the Public*, 5(3–4), 88–92.

- Constantinides, E. (2014). Foundations of Social Media Marketing. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 148, 40–57. doi:<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.016>.
- Curran, J. (2012). The internet of history. Rethinking the internet's past. In Curran, J., Fenton, N. & Freedman, D. (Eds.). *Misunderstanding the Internet*. (pp. 48–85).
- Dagilis, K. (2018). Nacionālie komerciālie mediji. No Zelče, V. (zin. red.). *Latvijas mediju vides daudzveidība*. (189–211 lpp.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- DeNardis, L. (2014). The Social Media Challenge to Internet Governance. In Graham, M. & Dutton, H. W. (Eds.). *Society & the Internet. How Networks of Information and Communication are Changing Our Lives*. (pp. 349–359). Oxford: Oxford University Press.
- Druckman, D. (2005). *Doing research*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781412983969>
- Duque, B. R., Rivera, R., & LeBlanc, J. E. (2021). The Active Shooter paradox: Why the rise of Cancel Culture, “Me Too”, ANTIFA and Black Lives Matter... matters. *Aggression and Violent Behavior*. 60. doi:<https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101544>
- Edrington, C., Lee, M. N. (2018). Tweeting a Social Movement: Black Lives Matter and its use of Twitter to Share Information, Build Community, and Promote Action. *Journal of Public Interest Communications*, 2(2), 289–306. doi:10.32473/jpic.v2.i2.p289
- Ess, C. (2014). *Digital Media Ethics*. (2nd ed.). Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Analysis of Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Fairclough, N. (2001). Critical discourse analysis as a method in social scientific research. In Wodak, R., Meyer, M. (Eds.). *Methods of critical discourse analysis*. California: SAGE Publications.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse. Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- Fenton, N. (2012). The Internet and Social networking. In Curran, J., Fenton, N., Freedman, D. (Eds.) *Misunderstanding the Internet*. (pp. 123–148). New York: Routledge.
- Gemius. (2021, 15. febr.). TOP 10 ziņu mediju interneta vietnes 2021.gadā. *Gemius.lv*. Izgūts no <https://www.gemius.lv/interneta-mediji-zinas/top-10-zinu-mediju-interneta-vietnes-2021gada.html>
- Gemius. (2021, 15. febr.). TOP 10 ziņu mediju interneta vietnes 2021.gadā. *Gemius.lv*. Izgūts no <https://www.gemius.lv/all-reader-news/top-10-zinu-mediju-interneta-vietnes-2021gada.html>

- Gunter, B. (2000). *Media research methods*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9780857028983>
- Gurak, J. L. & Logie, J. (2003). Internet Protests, from Text to Web. In McCaughey, M. & Ayers, D. M. (Eds.). *Cyberactivism. Online Activism in Theory and Practice*. (pp. 25–46). New York: Routledge.
- Hansen, A. & Machin, D. (2019). *Media and Communication Research methods*. (2nd ed.). London: Red Globe Press.
- Highfield, T. (2016). *Social Media and Everyday Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Hogan, B., Wellman, B. (2014). The Relational Self-Portrait: Selfies Meet Social Networks. In Graham, M., Dutton, H. W. (Eds.). *Society & the Internet. How Networks of Information and Communication are Changing Our Lives*. (pp. 53–66). Oxford: Oxford University Press.
- Hogan, B., Wellman, B. (2014). The Relational Self-Portrait: Selfies Meet Social Networks. In Graham, M., Dutton, H. W. (Eds.) *Society & the Internet. How Networks of Information and Communication are Changing Our Lives*.
- Yardi, S. & Boyd, D. (2010). Dynamic Debates: An Analysis of Group Polarization Over Time on Twitter. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 30(5), 316–327. doi:<https://doi.org/10.1177/0270467610380011>
- Ingraham, C. & Reeves, J. (2016). New media, new panics. *Critical Studies in Media Communication*, 33(5), 455–467. doi:10.1080/15295036.2016.1227863
- Isa, D., Himelboim, I. (2018). A Social Networks Approach to Online Social Movement: Social Mediators and Mediated Content in #FreeAJStaff Twitter Network. *Social Media + Society*. P. 1–14. doi: <https://doi.org/10.1177/2056305118760807>
- Jørgensen, M. & Phillips, L. J. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781849208871>
- Kaplan, A., Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59–68. doi:10.1016/j.bushor.2009.09.003
- Kavada, A. (2013). Internet Cultures and Protest movements: the cultural links between strategy, organizing and online communication. In Cammaerts, B., Mattoni, A., McCurdy, P. (Eds.). *Mediation and protest movements*. Bristol: Intellect.
- Kemekenidou, P. (2020). r/ChokeABitch: Feminist Tactics Against Hate Speech in Capitalist Social Media Platforms. In Polak, S., Trottier, D. (Eds.) *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. (pp. 233–250) [Jstor] doi: <https://doi.org/10.2307/j.ctv1b0fvrn.15>

- Kemekenidou, P. (2020). r/ChokeABitch: Feminist Tactics Against Hate Speech in Capitalist Social Media Platforms. In: Polak, S. & Trottier, D. (Eds.). *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. (pp. 233–250).
- Kemp, S. (2022, Feb.15). Digital 2022: Latvia. *Datareportal.com*. Retrieved from <https://datareportal.com/reports/digital-2022-latvia?rq=latvia>
- Knoke, D., Yang, S. (2020). *Social Network Analysis*. Thousand Oaks: SAGE Publications. P. 1.
- Krimināllikums. (17.06.1998.) Izgūts no <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>
- Krippendorff, K. (2019). *Content analysis*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781071878781>
- Krūtaine, A. (2021). Padziļināta izpēte par Latvijas mediju tirgus tendencēm. *SSE Riga Anne-Marie and Gustaf Ander Centre for Media Studies*. Izgūts no <https://mediacentre.sseriga.edu/wp-content/uploads/2021/06/Padzil%CC%A7ina%CC%84ta-izpe%CC%84te-par-Latvijas-mediju-tirgus-tendence%CC%84m.pdf>
- Krūtaine, A. (2021). Padziļināta izpēte par Latvijas mediju tirgus tendencēm. *SSE Riga Anne-Marie and Gustaf Ander Centre for Media Studies*.
- Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. (2022). Iedzīvotāju interneta izmantošanas mērķi gada sākumā (procentos) – Mērķi, Laika periods un Griezumi. [Statisko datu krājums]. Izgūts no https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__IKT__DL__DLM/DLM020/table/tableViewLayout1/
- Lee Edwards, Fiona Philip & Ysabel Gerrard (2020) Communicating feminist politics? The double-edged sword of using social media in a feminist organisation. *Feminist Media Studies*. 20(5), 605–622. DOI: 10.1080/14680777.2019.1599036
- Madianou, M. (2015). Polymedia and Ethnography: Understanding the Social in Social Media. *Social Media + Society*. doi:<https://doi.org/10.1177/2056305115578675>
- Martinez, A. (2021). Uncovering the Dirt on Cancel Culture: An In-depth Analysis of Publishing's Relationship with Controversy. *Book Publishing Final Research Paper*. Retrieved from https://pdxscholar.library.pdx.edu/eng_bookpubpaper/58
- McCaughey, M., Ayers, D. M. (2003). Introduction. In McCaughey, M., Ayers, D. M. (Eds.). *Cyberactivism. Online Activism in Theory and Practice*. (pp. 1–22). New York: Routledge.
- Mcgrady, C. (2021, Apr. 2). The strange journey of 'cancel,' from a Black-culture punchline to a White-grievance watchword. *The Washington Post*. Retrieved from:

- https://www.washingtonpost.com/lifestyle/cancel-culture-background-black-culture-white-grievance/2021/04/01/2e42e4fe-8b24-11eb-aff6-4f720ca2d479_story.html
- Meraz, S. (2009). The Many Faced “You” of Social Media. In: Papacharissi, Z. (Ed.). *Journalism and Citizenship. New Agendas in Communication*. (pp. 123–48). New York: Routledge.
- Messenger-Davies M. & Mosdell, N. (2006). *Practical Research Methods for Media and Cultural Studies: Making People Count*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Miller, D., Costa, E., Haynes, N. (2016). *How the World Changed Social Media*. [UCL Press open access HTML]. Retrieved from <https://ucldigitalpress.co.uk/Book/Article/10/35/>
- Mills, S. (2004). *Discourse*. London: Routledge.
- Millward, P., & Takhar, S. (2019). Social Movements, Collective Action and Activism. *Sociology*, 53(3), NP1–NP12. doi:<https://doi.org/10.1177/0038038518817287>
- Millward, P., & Takhar, S. (2019). Social Movements, Collective Action and Activism. *Sociology*, 53(3), 1–12.
- Mueller, S. T. (2021). Blame, then shame? Psychological predictors in cancel culture behavior, *The Social Science Journal*, 1–4. doi:10.1080/03623319.2021.1949552
- Mueller, S. T. (2021). Blame, then shame? Psychological predictors in cancel culture behavior, *The Social Science Journal*. 1–4.
- Murthy, D. (2018). *Twitter. Social Communication in the Twitter Age*. Cambridge: Polity.
- Murthy, D. (2018). *Twitter. Social Communication in the Twitter Age*. (2nd ed.). Cambridge: Polity.
- Neuendorf, K. (2017). *The content analysis guidebook*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781071802878>
- Ng, E. (2020). No Grand Pronouncements Here...: Reflections on Cancel Culture and Digital Media Participation. *Television & New Media*, 21(6), 621–627. doi:<https://doi.org/10.1177/1527476420918828>
- Norris, P. (2021). Cancel Culture: Myth or Reality? *Political Studies*. doi:<https://doi.org/10.1177/00323217211037023>
- Norris, P. (2021). Cancel Culture: Myth or Reality? *Political Studies*. doi:<https://doi.org/10.1177/00323217211037023>
- O'Reilly, K. (2009). *Key concepts in ethnography*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781446268308>
- Ouiridi, M. E., El Ouiridi, A., Segers, J., & Henderickx, E. (2014). Social Media Conceptualization and Taxonomy: A Lasswellian Framework. *Journal of Creative Communications*, 9(2), 107–126. doi:<https://doi.org/10.1177/0973258614528608>

- Parmelee, H. J. (2013). Political journalists and Twitter: Influences on norms and practices. *Journal of Media Practice*, 14(4), 291–305. doi: 10.1386/jmpr.14.4.291_1
- Paulussen, S. & Harder, A. R. (2014). Social Media References in Newspapers. *Journalism Practice*, 8(5), 542–551. doi:10.1080/17512786.2014.894327
- Phillips, N. & Hardy, C. (2002). What is discourse analysis?. In *Discourse analysis* (pp. 2-17). SAGE Publications, Inc., <https://dx.doi.org/10.4135/9781412983921>
- Phillips, N., Hardy, C. (2002). *Discourse analysis*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781412983921> P. 3.
- Poell, T., & Borra, E. (2012). Twitter, YouTube, and Flickr as platforms of alternative journalism: The social media account of the 2010 Toronto G20 protests. *Journalism*, 13(6), 695–713. doi:<https://doi.org/10.1177/1464884911431533>
- Polak, S., Trottier, D. (2020). Introducing Online Vitriol. In Polak, S., Trottier, D. (Eds.). *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. (pp. 9–22) [Jstor] doi: <https://doi.org/10.2307/j.ctv1b0fvrn.15>
- Potter, W. J. (2021). *Digital Media Effects*. London: Rowman & Littlefield.
- Riffe, D., Lacy, S. & Fico, D. F. (2005). *Analyzing Media Messages. Using Quantitative Content Analysis in Research*. (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Riffe, D., Lacy, S. & Fico, F. (2014). *Analyzing Media Messages. Using Quantitative Content Analysis in Research*. (3rd ed.). Routledge. Oxon:
- Saint-Louis, H. (2021). Understanding cancel culture: Normative and unequal sanctioning. *First Monday*, 26(7). doi: <https://doi.org/10.5210/fm.v26i7.10891>
- Schroder, R. Everton, F. S. Shepherd, R. (2014). The Strength of Tweet Ties. In Agarwal, N. Lim, M. Wigand, T. R. (Eds.) *Online Collective Action. Dynamics of the Crowd in Social Media*. New York: Springer.
- Scott, J. (2017). *Social network analysis*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781529716597> P. 2.
- Signorelli, P. (2021). *Change the world using social media*. Lanham: Rowman & Littlefield. P. 1.
- Sihvonen, M., Simpson, S. (2015). Changing media policy environments and the production of news. In Graham, G., Greenhill, A., Shaw, D., & Vargo, C. J. (Eds.). *Content is king: News media management in the digital age*. (pp. 145–162). [ProQuestEbook central] Retrieved from <https://ebookcentral-proquest-com.datubazes.lanet.lv/lib/lulv/reader.action?docID=2147101&ppg=6> P.147.
- Statista Research Department. (2022, Febr. 8). Social media – Statistics & Facts. Retrieved from https://www.statista.com/topics/1164/social-networks/#topicHeader__wrapper

- Statista Research Department. (2022, Mar., 8). Leading social media websites in Latvia in 2021, based on share of visits. In *statista.com* (7.05.2022): <https://www.statista.com/statistics/1165920/market-share-of-the-most-popular-social-media-websites-in-latvia/>
- Stein, L. (2011). Social Movement Web Use in Theory and Practice. A Content Analysis. In Christensen, M., Jansson, A. & Christensen, C. (Eds.). *Online Territories. Globalization, Mediated Practice and Social Space*. New York: Peter Lang.
- Taylor, S. (2013). *What is Discourse Analysis?* London: Bloomsbury.
- Talbot, M. (2007). *Media discourse: Representation and interaction*. Edinburgh: Edinburgh University Press. *ProQuest Ebook Central*: <https://ebookcentral-proquest-com.datubazes.lanet.lv/lib/lulv/detail.action?docID=313189>.
- Tan, L., Ponnam, S., Gillham, P., Edwards, B. & Johnson, E. (2013, aug.). Analyzing the impact of social media on social movements: A computational study on Twitter and the Occupy Wall Street movement," *2013 IEEE/ACM International Conference on Advances in Social Networks Analysis and Mining (ASONAM 2013)*. Niagara Falls, ON, Canada. (pp. 1259–1266). doi:10.1109/ASONAM.2013.6785864.
- Tandoc, E. C., Tan Hui Ru, B., Lee Huei, G., Min Qi Charlyn, N., Chua, R. A., & Goh, Z. H. (2022). #CancelCulture: Examining definitions and motivations. *New Media & Society*. doi: <https://doi.org/10.1177/14614448221077977>
- The World Bank. [b.d.] *Population, total*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>
- Tight, M. (2019). *Documentary research in the social sciences*. [SAGE Research Methods]. doi:<https://dx.doi.org/10.4135/9781529716559>
- Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R. & Vetter, E. (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis*. London: SAGE Publications.
- Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R., & Vetter, E. (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis*.
- Twitter. (2021). Global Impact report. *Twitter.com*. Retrieved from <https://about.twitter.com/content/dam/about-twitter/en/company/global-impact-2020.pdf>
- Twitter. [b.d.] Twitter basics. *Twitter.com*. Retrieved from <https://media.twitter.com/en/twitter-basics>
- Uldam, J. & Askanius, T. (2013). Calling for confrontational action in online social media: video activism as auto-communication. In Cammaerts, B., Mattoni, A. & McCurdy, P. (Eds.). *Mediation and protest movements*. (pp. 159–178). Bristol: Intellect.

- Uzule, L. (2018). Reģionālie mediji. No Zelče, V. (zin. red.). *Latvijas mediju vides daudzveidība*. (156–188 lpp.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Valenzuela, S. (2013). Unpacking the Use of Social Media for Protest Behavior: The Roles of Information, Opinion Expression, and Activism. *American Behavioral Scientist*. 57(7), 920–942. doi:<https://doi.org/10.1177/0002764213479375>
- van Dijck, J. (2013). *The culture of connectivity: a critical history of social media*. Oxford: Oxford University Press.
- van Dijck, J., Poell, T. & de Waal, M. (2018). *The platform society: public values in a connective world*. New York: Oxford University Press.
- van Dijk, A., T. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: SAGE Publications.
- van Dijk, J. (2020). *The digital divide*. Cambridge: Polity.
- Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and Practice. New Tools for Critical Discourse Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Vegh, S. (2003). Classifying Forms of Online Activism. The Case of Cyberprotests against the World Bank. In: McCaughey, M. & Ayers, D. M. (Eds.). *Cyberactivism. Online Activism in Theory and Practice*. (pp. 70–96).
- Vogels, A. E., Anderson, M., Porteus, M., Baronavski, C., Atske, S., McClain, C., ... Ramshankar, M. (2021, May 19). Americans and ‘Cancel Culture’: Where Some See Calls for Accountability, Others See Censorship, Punishment. *Pewresearchcenter.com* Retrieved from <https://www.pewresearch.org/internet/2021/05/19/americans-and-cancel-culture-where-some-see-calls-for-accountability-others-see-censorship-punishment/>
- Wodak, R. (2004). Critical discourse analysis. In Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J. F., & Silverman, D. (eds). *Qualitative research practice*. (pp. 186–201). [SAGE Research Methods]. doi: <https://www.doi.org/10.4135/9781848608191>
- Wodak, R. (2008). Introduction: Discourse Studies – Important Concepts and Terms. In Wodak, R. & Krzyzanowski, M. (Eds.). *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wodak, R. (2008). Introduction: Discourse Studies – Important Concepts and Terms. In Wodak, R. & Krzyzanowski, M. (Eds). *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Wodak, R. (2008). Introduction: Discourse Studies – Important Concepts and Terms. In: Wodak, R., Krzyzanowski, M. (eds). *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*.

- Wodak, R. (2008). Introduction: Discourse Studies – Important Concepts and Terms. In Wodak, R., Krzyzanowski, M. (Eds). *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*.
- Wodak, R. & Fairclough, N. (1997). *Critical Discourse Analysis*. In van Dijk, A., T. (Ed.). *Discourse as Social Interaction*. (2nd ed.) Los Angeles: SAGE Publications.
- Zeitsoff, T. (2017). How Social Media Is Changing Conflict. *Journal of Conflict Resolution*. 61(9), 1970–1991. doi: <https://doi.org/10.1177/0022002717721392>

PIELIKUMI

1. pielikums

Empīriskā materiāla atlasē shēma drukātajos un interneta medijos

Atslēgas vārdi	Meklēšanas process		Piezīmes
	1. solis	2. solis	
Dažādos locījumos vārdi ar sakni: Cancel Kancel Atcelt Dzēst Izslēgt	Medija mājaslapa -> Atslēgas vārdi -> Raksti (pievieno empīriskajai bāzei) ->	Hipersaites -> Raksti (pievienot empīriskajai bāzei) -> ... Saistīties raksti -> Raksti (pievieno empīriskajai bāzei) -> ...	Otrais solis noslēdzas, kad nonākts rakstā, kas nav saistīts ar pētījuma problēmu.
Dažādos locījumos vārdu savienojumi: Cancel kultūra Kancel kultūra Atcelšanas kultūra Izslēgšanas kultūra Dzēšanas kultūra	Google.com meklētājs (paplašinātā meklēšana) -> Atslēgas vārdi -> Raksti (pievieno empīriskajai bāzei) -> Periodika.lnb.lv -> meklētājs (paplašinātā meklēšana) -> Atslēgas vārdi -> Raksti (pievieno empīriskajai bāzei) ->		Otrajā solī fiksē izslēgšanas polemikā iesaistīto personu vārdus/objektu/uzņēmumu nosaukumus (pievieno atslēgas vārdiem) -> atkārtoti meklēšanas procesu ar jaunajiem atslēgas vārdiem

Drukāto un interneta mediju KA datu tabula:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Z98HPzkd4tJZkiHmWnUbrZTk2ZnYiC-/edit?usp=sharing&oid=104723952314305273125&rtpof=true&sd=true>

Drukāto un interneta mediju KDA tabula:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1sFe45LLVYierBoHCFENsVoPDcCVI6V6P/edit?usp=sharing&oid=104723952314305273125&rtpof=true&sd=true>

Empīriskā materiāla atlasē shēma mikroblogošanas vietnē "Twitter"

Atslēgas vārdi	Meklēšanas process		Piezīmes
	1. solis (KA un KDA empīriskajai bāzei)	2. solis (KDA empīriskajai bāzei)	
Dažādos locījumos vārdi ar sakni: Kancel	Twitter.com -> paplašinātā meklēšana -> Atslēgas vārdi -> ieraksts (pievieno empīriskajai bāzei) ->	Pavediens, kurā identificēts derīgs ieraksts (pievieno empīriskajai bāzei) -> atbildes uz atbildēm (pievieno empīriskajai bāzei)	Empīriskajai bāzei tiek pievienoti tikai ieraksti, kas saņēmuši atbildes (raisījuši diskusiju) no publiski pieejamiem lietotāju profiliem.
Dažādos locījumos vārdu savienojumi: Kancel kultūra			

"Twitter" KA analīze datu tabula:

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1YdqiYQCzC_Ph_beqhLM9BoW8HbK_H3x/edit?usp=sharing&ouid=104723952314305273125&rtpof=true&sd=true

"Twitter" KDA analīzes datu tabula: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1oyl1o8-HxnRGnf0eU3ry5oOrMTHqglrf/edit?usp=sharing&ouid=104723952314305273125&rtpof=true&sd=true>

Pilns KA atlasīto "Twitter" ierakstu saraksts: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1k-I3axS9J30I0TchuXXEA2s6RJGb8iBL/edit?usp=sharing&ouid=104723952314305273125&rtpof=true&sd=true>

KDA analīzei atlasīto "Twitter" pavedienu pirmo ierakstu saraksts:

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1kOLLj-tlm_YatRuJ33CAqvyoxaewmVuIk4lCDvrmWeA/edit?usp=sharing

		Skaidrojums	
Teksta dimensija	Žanrs	Tikai drukāto un interneta mediju publikācijām	
	Zīmes, nozīmes un to formulējums	Vārdu nozīmes un nozīmju formulējums tekstā Māsklinieciskās izteiksmes līdzekļi, tostarp metaforas	
Diskursīvas prakses dimensija	Diskursa veidotājs	Medijs, konkrēta persona/organizācija	
	Diskursa apakštēma		
	Aktori	Tikai drukātajiem un interneta medijiem	
	Teksta funkcija	Piemēram, informēšana, izglītošana, kopienas radīšana, attieksmes paušana, aicinājums uz rīcību	
	Teksta mērķis		
	Intertekstualitāte (tostarp interdiskursitāte)		Saistītie raksti
			Atsauces
		Citi tekstā saskatāmie diskursi	
Sociālās prakses	Teksta un diskursīvās prakses analīzes rezultāti kontekstā ar darbā apskatīto teoriju un sociālo kontekstu	Aktoru institucionālā piederība (ja ir nosakāms)	

Autors:

- Identificējama persona
- Identificējama organizācija
- Anonīms
- Cits

Veids:

- Sākotnējais ieraksts
- Atbilde citam lietotājam

Garums:

- 1 ieraksts līdz 240 zīmēm (ieskaitot)
- 2 ieraksti (veidots pavedienā)
- 3 ieraksti (veidots pavedienā)
- 4 ieraksti (veidots pavedienā)
- 5 un vairāk (veidots pavedienā)

Multimediji:

- Meme
- Paša uzņemts foto
- Fotoaģentūras vai medija uzņemts foto
- Citas personas uzņemts foto
- Ekrānuzņēmums (foto) ar savu privāto korespondenci
- Ekrānuzņēmums (foto) ar citas personas/-u sociālo mediju saturu
- Ekrānuzņēmums (foto) ar mediju saturu
- Gif
- Paša uzņemts video
- Ekrānuzņēmums (video) ar savu privāto korespondenci
- Ekrānuzņēmums (video) ar citas personas/-u sociālo mediju saturu
- Ekrānuzņēmums (video) ar mediju saturu
- Cita uzņemts video
- Cits foto
- Cits video
- Aptauja
- Nav

Avoti:

- Pats autors
- Cita identificēta persona/-as, kas nav publiska persona
- Cita identificēta persona/-as, kas ir publiska persona
- Cita neidentificēta persona/-as
- Tradicionāla medija saturs
- Identificēta organizācija
- Interneta forums (netiek identificētas personas)
- Neidentificēta organizācija
- Cits
- Nav

- Ja ierakstā nav identificējams viens, bet gan vairāki avoti, šajā kategorijā veikt atzīmi "x" un kolonnā "Avotu, kas minēti ieraksta tekstā, kombinācijas" norādīt avotu kombinācijas.

Temats:

- Māksla
- Kino
- Mūzika
- Sports
- Sociālie mediji
- Politika
- Bērnu audzināšana
- Privātā dzīve
- Konkrēts izslēgšanas gadījums
- Izslēgšanas kultūra
- Uzņēmējdarbība
- Sabiedrības līdzdalība
- Cits
- Nav nosakāms
- Ja ierakstā nav identificējams viens, bet gan vairāki temati, šajā kategorijā veikt atzīmi "x" un kolonnā "Tematu kombinācijas" un norādīt tematu kombinācijas.

Maģistra darbs „Izslēgšanas kultūras diskurss Latvijas drukātajos un interneta medijos un mikroblogošanas vietnē “Twitter” latviešu valodā 2021. gadā” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (no ievada līdz secinājumiem ieskaitot) ir 169 626 rakstzīmes (ieskaitot intervālus, bet neieskaitot zemsvītras atsauces).

Autors: _____ Kristīne Liepiņa
(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītāja: Dr. sc. comm. Klinta Ločmele _____
(paraksts)

30.05.2022.

Recenzents: docente Dr. art. Zane Radzobe _____
(paraksts)

Darbs iesniegts Komunikācijas studiju nodaļā 30.05.2022.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka _____
(paraksts)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

06.06.2022. prot. Nr. _____

Komisijas sekretārs: docente Laura Ardava-Āboliņa _____
(paraksts)